

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:	KOVÁCS ANDRÁS FERENC (vers)
Főszerkesztő-helyettes:	SZABÓ RÓBERT CSABA (honlap)
Szerkesztők:	DEMÉNY PÉTER (esszé)
	LÁNG ZSOLT (kritika)
	VIDA GÁBOR (próza)
Tördelőszerkesztő:	MOLNÁR ROZÁLIA
Korrektor:	SZÓCS KATALIN
Tipográfia:	BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT
	IRSAI ZSOLT

TARTALOM

DEMÉNY PÉTER:

Szandra May siratása (Vers) ■ 5

MIHÁLYCSA ERIKA:

Sajtoslaska (Karcolat) ■ 6

BALÁZS IMRE JÓZSEF:

Az eltűnt vidra (Vers) ■ 10

PÉTERFY GERGELY:

Orfeusz árnyéka (Regényrészlet) ■ 12

JÁNOSHÁZY GYÖRGY:

Magányosabb a holdbeli hegyeknél; Volt valaha Éden?;
Boldogság; Játsszunk!; Ima Lohengrinért; Buddha szeme
(Szonettek) ■ 20

CSABAI LÁSZLÓ:

Véresen komoly üzlet (Elbeszélés) ■ 24

NOSZLOPI BOTOND:

Aki vagyok; Járatlan út; Optimizmus; Utazók (Versek) ■ 40

NYERGES GÁBOR ÁDÁM:

Álltam egy hídon (Vers) ■ 44

PATAK MÁRTA:

A test mindent tud (Regényrészlet) ■ 46

BÍRÓ JÓZSEF:

Minamosogno (Rendhagyó mini-opera) ■ 54

JENNY WRANGBORG:

A világ legfontosabb állása; Gépek; Az egyenruha; Claire;
A törzsvendég; A főnök lánya; A döntés; A konzultáns;
Feketelistán (Versek; Sall László fordításai) ■ 63

JANKÓ SZÉP YVETTE:

Lampirintalásmeds ■ 70

KRISTIAN SMEDS:

Isten a szépség (Dráma; Jankó Szép Yvette fordítása) ■ 72

KENÉZ FERENC:

Keljfeljancsi (Szomorújáték) ■ 85

SÉTATÉR

ZOLTÁN GÁBOR:

Újabb kiegészítés a Mester beszélgetéseinek gyűjteményéhez ■ 98

KÖNYVHUZAM

LÁNG ZSOLT:

A nyelv népieschítése (Parti Nagy Lajos: *Fülkefor és vidéke*.

Magyar mesék; Muszka Sándor: *Sanyi bá*.

Székely egypercesek) ■ 101

SZEMLE

SZABÓ RÓBERT CSABA:

Fölülírt sötétség ■ 104

LÁTÓSZÖG

DANIEL WARMUZ:

Erdélyi szóbánya tele van irodalmi virágokkal (Széljegyzetek

a *Bányavidék* lengyel fordításához) ■ 107

TALÁLT VERS

KINDE ANNAMÁRIA:

Rózsavér. Végeérhető ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Demény Péter

SZANDRA MAY SIRATÁSA

Bekopogott hát Lady Death.
És brokát van a szép nyakán,
és csecsebecse-semmiket
visel a csuklón és bokán –
de mégis ő az, Lady Death.

Az ő családja nagy család,
és ő oly sokra hivatott.
Nem éltél még, ha nem lakott
nálad a barna Lady Death.

Ne féljél tőle, Szandra May –
az élet már ilyen fazon:
nappalra hollós, holdas éj.
De lesz még nappal, Szandra May,
mikor veled találkozom.

Mihálycsa Erika

SAJTOSLASKA

Láng Zsoltnak, szeretettel

Romániai, magyar, nő (a továbbiakban: romagynő) áll az aragáz előtt, néz ki a nyitott ablakon. Romagynő nagyon tud nézni. Mint a barna éjféli. Mondhatni kevés dolgot tud olyan jól, mint nézni. Igaz, csukott ablakon keresztül még jobban tud. Megejtőbben, szívszorítóbban, líraibban. De most nyitva van az ablak, ugyanis kipurcant a szagelszívó. A férjének hetek óta nincs ideje megjavítani, romagynő pedig nem ért hozzá (pedig romagynő léteire igazán mindenhez ért, vagyis épp elég mindenhez). Áll tehát a nyitott ablaknál, mert ki nem állhatja, ha ételszag van a lakásban, azt szeretné, ha mindig virágok, vagy mondjuk Lancôme Poème illata lengené be a szobákat,* kinéz az ablakon a szemközti blokkra, amelyet tavaly hőszigeteltek rózsaszínre, és arra gondol, vajon 400 év múlva, amikor az a hőszigetelés rég lemállott, sőt talán már a blokkot is elnyelte az idő feneketlen kútja, vajon boldogabbak lesznek-e az emberek.

Még három perc, és az aragázon közben az eredeti durumlisztből készült Barilla végképp a laskává válás útjára lép. Romagynő ugyanis évek óta sikertelen, mi több: csupafuccs küzdelmet folytat, hogy családjával megértesse azt a szignifikáns különbséget, azt a napsütötte sávot, ami a villáról majdnem leugró, kacéran, szemtelenül ruganyos *pasta al dente*, és a tányérba kiplöttyentve azonmód magába roskadó laska között húzódik. Az anyósa türelmesen végighallgatja, majd kedvesen és megfellebbezhetetlenül azt mondja: Kedves, a laskát rendesen meg szoktuk főzni. Lehet, hogy mi nem értünk az ilyen modern dolgokhoz, de nem is szeretjük, amikor a laska félig nyers, és recseg a fogunk között. Nem beszélve arról, hogy hogy megdagad a gyomorban. Hát ez nem fog. Rendesen megfőzi. Még vagy fél órát. Aztán hagyja ázni félórát a saját levében, úgy pont jó lesz. Mint a takony, fintorognak a gyerekek, mire romagynőnek könnyek közt eszébe jut, hogy akkor vajon miért szeretik annyira az anyósa sonkás laskáját. Gépsonka,

* Romagynő egyetlen ételsaggal tenne kivételt: a gorgonzolával. Mámorosan szagolgatná naphosszat. Még a hálósobájába is beengedné. Ráadásul milyen szép neve van: gorgonzola. Majdnem olyan szép, mint a Lancôme Miracle.

gépsajt, majonéz, laska. Igaz, az nem Barillából készül, hanem rendes kockás laskából.

Áll az ablaknál, a papucsban kinyújtóztatja lábujjait, melyek addig nyújtózkodnak, amíg papucsot nem érnek, és ír. Úgy értjük, fejben ír. Romagynőnek ugyanis nem az a foglalkozása, hogy ír. Ezzel csak úgy elfoglalkozik, ahogy mondani szokás. A foglalkozása óvónő/ápolónő/tanárnő/gyerekepszichológus/humánerőforrás-menedzser/aromaterapeuta. Csupa segítő foglalkozás. A második gyerek után aztán, ha foglalkozást nem is, de foglalkoztatót váltott: a férje cégénél segít be mint könyvelő, bérszámfejtő, telefonszolgálatos, titkárnő. A nappaliba állított íróasztalnál, tulajdonképpen pongyolában is csinálhatná. Romagynő viszont ragaszkodik a magassarkúhoz és a sötétvörös rúzhhoz, elvégre mégiscsak egy Kinizsi. Igazi Guerlain, a németországi rokonoktól kapta. A férje németországi rokonaitól, az ő rokonai ugyanis, akik élnek, a legnehezebb időkben sem hagyták el az országot. A sötétvörös Guerlaintól a hangja is egész más a telefonban. Ajkát csücsörítve, nyelvét a szápadlásán picit előretolva, illetve hátra, a torka felé görgetve gurgulázza, bűgja, leheli, hány darab tárcsát, ekét, kaszálogépet, fa- és fémhengert, terménydarálót, ágaprítót, rotációs kapát, burgonyakipörgető-gépet, permetezőzt átvételeztek.

Egyenes, mondhatni méltóságos tartással áll az ablaknál, bár válla picit meggörnyed. Kislánykorában az apja mindig hátbavágta, hogy ne álljon úgy, mint egy kérdőjel. Elvégre mégiscsak egy Kinizsi. Ilyenkor romagynő visszakérdezett, ivel-e vagy ipszilonnal, mire az apja szájonvágta, illetve miután romagynő betöltötte a tizennégyet, megígérte, hogy mindjárt úgy szájonvágja. Elvégre ő is egy Kinizsi volt. Akkor viszont mégiscsak találhattak volna valami jobb nevet neki, romagynőt ugyanis Etelkának is hívják ráadásul. Kinizsi Etelka. Nem csoda, hogy úgy tűnik, mintha állandóan mászás súlyokat hordozna. Az apjának szertartásosan Etelka, a tornatanárának Kinizsi, a barátnőinek Eta, sőt kicsi Etám, az anyósának Eti, az apósának Etike. A nagyszülei falujában Etika. A gyerekeknek, és egyre inkább a férjének is, nya. Romagynő minden egyes nevét utálja. Engesztelhetetlenül, nekikeseredetten. Fájdalmasan összevancsarog a lelke, ha meghallja, hogy Etike. Az Etikáról nem is beszélve. Három évvel ezelőtt, amikor beiratkozott az olasz tanfolyamra, első órán sugárzóan bemutatkozott a csoportnak: Chiamatemi Teta. A t-t jól megnyomta, hogy duplának hangozzon, elvégre mégiscsak egy Kinizsi. A fiatal, nyúlánk tanár zavartan nevetgélgni kezdett, és elmagyarázta, hogy *una tetta, due tette*, nőnemű főnév, az anyyi, mint csöcs. Hímnemben viszont *un tetto, due tetti*, az háztető. Látja, ha-

sonlít. Láttá. Nem csoda, hogy utálja minden egyes nevét. Néha eszébe jut egy sor, amelyet valahol olvasott: *there is no word tender enough to be your name*. Ez nagyon tetszik. Lehet, hogy ez az ő igazi neve. Tender. Mint a gorgonzola.

Amikor az anyósa tegnap felhívta, hogy pénteken inkább ők jönnének át ebédre, változzék még a program, majd mintegy mellékesen hozzátette, jaj, ne csinálj ügyet belőlünk, dobjál össze egy sajtos laskát, azt a gyerekek is szeretik, romagynő tudta, hogy elveszett. Világéletében utálta a sajtos laskát. Nekikeseredetten, engesztelhetetlenül. Egy darabig próbált lázadni, a pénteki családi ebédeknel előadta, hogy a sajtos laska egy barbárság, egy Ersatz, egy zéró, hiszen ki látott itt rendes sajt-kultúrát, ezek a plasztik ízék, mondta fintorogva és ajakbiggyesztve (romagynő ajakbiggyesztzeni is nagyon tud a Guerlain-rúzsos ajkával, bár mégsem annyira, mint nézni), sajtnak végképp nem nevezhetők. Erre a férje, aki addig a fogát piszkálta, harapósan felnevetett, hogy tenné ő valahova azt a nagy sajt-kultúráját, azt ugyan várhatja, hogy ő kékre-zöldre büszdült szarokat tegyen a szájába, beteg az, aki ilyet ad a gyermeknek. Romagynő sóhajt, amikor ezt a büszdültet hallja. Hányszor próbálta a férjét lenevelni ezekről a szavakról, Istenem, de hiába, ha egyszer az anyjától tanulta. Ilyen az anyanyelv, gondolja, csupa büszü. Nem büszdült: penészes, javítja ki. Ja, így a férje, ha meg nem penészes, akkor olyan kemény, mint a beton. De hát a parmezánt meg kell reszelni, mondta romagynő tanárnós hangján (több ilyenje is volt). Hát reszelje a f (a fene – romagynő nem ír le csúnya szavakat, elvégre mégiscsak egy Kinizsi. Nem beszélve arról, hogy romagynő mégiscsak egy romagynő). Én megreszelem, próbálkozik romagynő halkán, reménykedve, lemondón. Megkapod lent a kukában, levittem a szeméttel. Olyan bűdös volt, mint a görény. Romagynő férje nem szokta levinni a szemetet, csak ha nagyon muszáj. Romagynő férje amúgy nem szereti a sajtos laskát, ha pénteken anyóséknál ebédelnek, ímmel-ámmal eszik belőle, majd otthon nekimegy a hűtőnek, amit két tével mond, és befal fél rúd szalámit. Német szalámit, csak az a jó. De ha ő próbál mondani valamit a gorgonzoláról, csak fintorog. Pedig kétségkívül fintorgásban lábvíz se vihet romagynőnek. Akkor is folyton fintorgott, amikor végre elmentek Olaszországba: Velence csatornaszagú, és tele van zsebtovajokkal, Róma szemetes, és tele van zsebtolvajokkal, az olaszok hangosak, és minden második zsebtolvaj, egész úton nem evett egy rendeset, a közlekedésük pedig egy agyrém. Bezzeg a németek, ott rend van.

Romagynő sóhajt. Sóhajtani is nagyon tud, legalább annyira, mint nézni ki a csukott ablakon. Olyat sóhajt, hogy beleremegnek a termopán ablakok. Pedig alig hallható, lévén romagynő halkszavú. De micsoda érzéssel sóhajt fel, a legyőzettségnek micsoda, mondhatni veleszületett felismerésével, amely mégsem, a legkevésbé sem beletörődés, elvégre mégiscsak egy Kinizsi, inkább a világlélek villámló belenyilallása. Epifánia. Odateszi a Zepter-edényben felolvasztani a vaját és a gomolyatúrót. A végén reszel rá sajtot is, hogy ne legyen kommentár. Olyan savós színű pasztik trappista-Ersatzot, amelyet a férje szokott venni a Kauflandban. Német sajtot. És amikor a túró sercegni kezd, és a szaga betölti a nappalit, romagynő tésztén végigfut egy remegés, egész kis rángás, alig látható, csak egy hajfűrtje biccen elő, majd jobb karja elindul és emelkedni kezd, felnyúl a második polcra, és ahogy a fűszerdobozok közt megtalálja, amit keres, olyan fiksz, mint a Szabadság nemtője Delacroix képén. Leveszi a fűszerdobozt, megjelenik előtte a kép, ahogy Farczády Írisz művésznő köldökig dekoltáltan a kamerába leheli a tegnapi Vacsoracsatán, ez az én titkos fűszerem, egy csipet a borjúraguba, a hummuszba, a chama masalába, és a vendégek egy beazonosíthatatlanul ismerős, mégis mindenestől ismeretlen világban ébrednek fel. Romagynő szemében merészen gonosz, gonoszul merész fény villan. A pörccögő, nyúlóssá olvadt, német sajttal kevert gomolyatúróra szór egy csipet, csak egy csipet fahéjat. Majd rá egy kis borsot, biztos, ami biztos. Na. Pont jó lesz.

AZ ELTŰNT VIDRA

1

honnan tudod hogy eltűnt
hiszen máskor is elbújik előled
csak megidézted élő tükörlapokon
de most mintha nehezebben lélegezne a tükör
kapkodná a levegőt és halványulna
fel kell tűrni az ingujjat
csuklóig könyökig nyúlni belé legalább

2

a felszín alatt úszol
ahol sohasem merted kinyitni még a szemed
milyen lehet anyád teste belülnézetből

3

mint egy lüktető seb
amelyről nem tudod már hol szerezted
sötét volt és nem figyeltél
most itt a nappal hiába is néznéd
visszafelé fordítsd tekinteted
a sötétség alagútja felé

4

fénylő növények s úszkáló lények
lenn a víz alatt
ide-oda verődik a fény
benned is ott világít
domború tükrödtől menekül
majd visszatér

mint egy hullám mely a levegőbe markol
mint egy szélroham mely gödröt harapna a földbe

5

homokos partra érsz
mostantól be vagy kamerázva
de nem te nézed vissza magadról
a felvételeket

6

egy folyón úszol fölfelé
hogya sikerül egy helyben maradnod
megállítottad az időt

7

megnövelt vagy csökkenő vízhozamok
áradás és kiszáradó meder
újrakezdett újratanult mozdulat
mozgékony és újratanult kezdet

8

napszemcsék nyomai a vízen
illatok súlya a tüdőben
bizsergés a fogak tövében
ez marad belőled

Péterfy Gergely

ORFEUSZ ÁRNYÉKA

REGÉNYRÉSZLET

Apám két héttel a halála előtt tűnt el, 1810. június 10-én. Sosem derült ki pontosan, mi és hogyan történt, nem akadt szemtanú, sem olyan feljegyzés apám papírjai között, ami az eset körülményeit megmagyarázhatta volna. Ferencsel azonban eléggé biztosak voltunk abban, hogy tisztában vagyunk vele, hogyan zajlottak az utolsó napok, és miért indult el végül az útra, amely végzetesnek bizonyult. Apám abban az időben már meg volt győződve, hogy akárcsak Christian Rosenkreutz, képes láthatatlanná válni, s egyszerre lenni két helyen. Rögeszméjévé vált ez a meggyőződés, úgy kapaszkodott belé, mint egy végső, minden ellenkezést lefegyverző bizonyítékba, amely végre beigazolná, hogy nem volt hiábavaló a sok évtizedes erőfeszítés, és a laboratóriumra, a kísérletekre és könyvekre elfolyt vagyoni, anyám elhidegülése, osztálya megvetése és a rettegő parasztok, akik néha éjszakákon át nem mertek aludni, nehogy az úr békává vagy pelikánná változtassa őket. Szívszorító, ugyanakkor zavarba ejtő volt az az igyekezet, amellyel a végső igazság, a cáfolhatatlan bizonyíték után kutatott, főleg úgy, hogy nem tudom megnyugtatóan elűzni magamból a gyanút, hogy valami különös és megmagyarázhatatlan csakugyan történt vele azokon az utolsó napokon. Végre tényleg valami olyasmi, amiért az egész életét feláldozta – valami, ami nemcsak önmagáért történt, hanem végső soron értem is. Elöntött a lelkiismeret-furdalás, mert Ferencsel távolságtartóan és lekicsinylően viszonyultunk az ő világához, amelyben felnőttem, és amelyben olyan sokáig magam is hittem, s amelynek végső soron én voltam az egyetlen valószínűségű bizonyíték. Én, Sophia, a gnosztikus istennő, a teremtés női princípiuma.

Tízéves koromban, amikor már elég értelmesnek talált arra, hogy beszélgessem velem, megengedte, hogy belopózzam a műhelyébe. Nagy és váratlan meglepettettség volt ez, mert a nővérem és az anyám számára tilos volt a belépés a kastély keleti szárnyába. A szolgák babonás félelemmel kerülték az épületnek ezt a részét, s a hosszú évek alatt végül egyetlen félkegyelmű, öreg inas tartott ki rendületlenül apám mellett, s vállára vetett seprűjével fűtyörészve megjelent néha a laboratóriumban, és összeseperte a rakoncát-

lan higanygolyócskákat, kénport, rézforgácsot és különféle gyanús szagú amalgámokat. Anyám néhány botrányosan végződött adeptustalálkozó után nem is volt kíváncsi arra, hogy apám mivel foglalkozik, de a nővéremet apám többször durva szitkok közepette, hajánál fogva penderítette ki, vagy hirtelen feltépve az ajtót, rajtakapta, hogy lefelé esik, és az egész cselédség előtt megszégyenítve spionnak, árulónak becsmérelte. Azt hittem, az életemet kockáztatom, amikor először besurrantam a tiltott területre. Elbújtam egy láda mögött, a szívem hevesen vert. Apám úgy tett, mintha nem venne észre, de hamarosan rájöttem, hogy amit hallok, nem monológ: hozzám beszélt.

Épp valami párolási folyamat közepén tartott: az üveglombik falára vörös, ragacsos anyag csapódott ki, ezt a folyamatot csodálta rajongva. A laboratóriumot ennek a lombiknak a fénye töltötte be, és még valamilyen láthatatlan fényforrás ragyogása, amely lentől, a falak tövéből sugárzott. A szoba kör alakú volt, falait egybefüggő polcrendszer borította, amelyen alig lehetett felfedezni az ajtó és az ablak nyílásait. Minthogy főleg éjszaka folyt itt a munka, nem volt szükség a napfényre. Ha valamilyen átváltozási folyamathoz mégis a külső napra volt szükség – ellentétben a belsővel, amely apám szerint minden anyag mélyén ott izzott –, akkor ott volt a déli fal mellett felhúzott keskeny torony, amelynek belsejében csigalépcső kúszott a bátyaszerű tetőre, ahol nyolcszögletű tükörborítás sokszorozta meg a nap fényét: a nyolcszög közepén elhelyezkedő emelvényre kellett helyezni az anyagot, s annyi ideig tartani ott, amennyi az előírás volt. Néha hetekig álltak itt a különféle amalgámok és koagulátumok, párlatok, olajok, gőzök és oldatok, ameddig a kívánt mértékben át nem alakultak.

Miközben apám le nem vette a szemét a lombikról, magához intett, és a térdére ültetett. Nézzem, mondta, ezt épp nekem készíti. Az a kis csíra, ami ott az edény belsejében ragyogva növeget, nem más, mint az arbor aurea, az aranyfa, más néven a filozófusok fája, amely az utolsó lépések egyike a bölcsék kövének megalkotásához vezető úton – az örök fiatalság, egészség és boldogság végső kulcsa lesz. Hiszen ez a fácska, amely itt igyekszik a szemünk előtt, már tartalmazza az aurum vivumot, az élő aranyat, amely minden más földi anyagtól különbözik. Ez nem az a nedvességgel és földi nehézséggel, hideg holddal kevert, halott fém, ami a bányák dermedt mélyéről vagy a halottak szájából származik, nem. Ebben már, Sophia, benne van a mag, a termékenység képessége. Mert minden anyag, mondta, miközben eltolt az öléből, a Teremtő szándékai szerint három dologból áll. Három dologból. Úgy mint higany, kén és só. Ez volt az első test, amit Isten teremtett, amíg a többi elem ki nem fejlődött. Paracelsus ezt írja. Persze, ha

tekintetbe vesszük, amit Albertus Magnus mondott, akkor a levegő és a tűz is elem. A tűz is elem, de a föld, az már nem. Hermész Triszmegisztosz persze ezt is elemnek nevezi, de ezt most hagyjuk figyelmen kívül. Hagyjuk figyelmen kívül.

Apám elkomorult, a homlokát masszírozta, fel-alá járkált, az olvasópult-hoz lépett, gyertyát gyújtott, felütötte a könyvet, amely a polcon feküdt, lapozgatta, valamit jegyzetelt. Hozzám fordult.

Nem mindenkinek van igaza. Van, ami igaznak látszik, de hamis. A szimbólumok nem egyértelműek. Sok a homály, nagyon sok a homály. De. De mégis minden nagyon egyszerű, mondta. A földből kinövő dolgok, természetesen azt a gyümölcsök, füvek, gyökerek, maguk a fák, vagy a virágok szétválasztása is sokféleképpen végezhető el, hogy megbizonyosodjunk. Desztillációval kell kezdeni. Ez minden szétválasztás kezdete. Desztillációval először a nedvesség különíthető el, aztán kiválik a higany, majd az olaj, végzetül a kén és persze a só. Mindez természetesen csak akkor, ha spagirikus módon végzed. Ha például egy virágot, mondta, és egy rózsát vett elő a köpenye zsebéből, ha egy virágot ebbe a lombikba helyezek, és lassan hevíteni kezdem, elzárva a külső levegőtől, mert az ilyenkor tele van túlzott mennyiségű kénnel, a hevülés következtében először kiválik a higany. Nézd csak!

A rózsát belepottyantotta egy üveglombikba, az üveget óvatosan homokágyra helyezte, amely alatt már égett a láng. Szított a tűzön, és maga mellé húzott, hogy figyeljük, miként zajlik az átalakulás. A higany, mondta, a hermafrodita Mercurius nem más, mint a hideg levegő és a forróság vegyülete. Mint a nő és a férfi egyben. Sendivogius szerint. Sendivogius, mondta, majd hangosabban is elismételte a nevet, SENDIVOGIUS, mintha ettől a rég halott alkimista a maga testi valójában is megjelenne, Sendivogius azt mondta, hogy a fémek úgy keletkeznek, hogy a négy elem az erejét a föld magjába küldi, majd ezek az elemek a természet erejétől desztillálva és szublimálva a felszín felé törnek. Mert a föld lukacsos, mint a szivacs. És a levegő a föld lukacsain átszüremkedve vízzé oldódik, mert a víz minden dolog kezdete, amint ezt már Arisztotelész kimondta. Minden fém termőmagja az első anyagban, ami a prima materia, ugyanaz, ahogy minden más dolog magja is, mégpedig a pára. Ezért nevetségesek azok, akik oldott fémet keresnek a prima materiában! Az ostobák! Nevetségeség nevetségessége – harsogta apám, és a térdét csapkodva nevetett. Ó, az ostobák! Oldott fémet a prima materiában! Mikor az párából van! Tudatlan ostobák!

Sokáig kacagott, aztán belefáradt. Megigazította a lángot a homokágyon pihenő lombik alatt, megkocogtatta az oldalát. Odabent a rózsaszirmok fonnyadni kezdtek, peremük beráncosodott, zsugorodott, színe barnásra váltott, itt-ott kisárgult.

Hagyjuk ezt még, mondta apám, és kezemet megragadva, a másik lombik elé vonszolt, amelynek a falán tenyérnyi vörös ragacsok fénylettek. Nagyítót nyomott a szemem elé, és közelebb tolt az üveghez. Nézd csak, mondta, ott az üveg alján, a vörös higanysóban növekszik az aranyfa. Nézd csak, hogy bontja ki az ágacskáit! És ahogy jobban szemügyre vettem, csakugyan megláttam egy aranylő építményfélét, ami a nagyító alatt most úgy nézett ki, mintha apró kockákat ragasztott volna egymáshoz valaki. A kockák azonban maguktól rakódtak egymásra, de nemcsak egy irányban nőtt a furcsa teremtmény, hanem oldalirányban is egyre több ágkezdeményt eresztett, amelyek mind újabb és újabb apró kockából álltak, és lendületesen gyarapodtak minden irányban, mintha megannyi kezecskét és lábacskaát növesztve azon törné a fejét a szokatlan kreatúra, hogy egyszer csak minden bátorságát összeszedve nekiiramodik és kereket old.

A vörös sárkány haragszik önmagára, ezért vérré változik, mondta apám, látva, hogy elámulok. Ez az ellentéte annak, ami a rózsával történik. Az ott disszolúció, ez itt koaguláció. Ott oldás, itt kötés. Ott a rendből káosz, itt a káoszból a rend. Mert a teremtés pillanatában az ég nem volt más, mint fehér kén összezsugorodva a só szellemével, és megtisztítva a higany által, s ezen elem keménysége jelenik meg a levegő átlátszóságában s az égboltozatok szféráiban. Ezt erősíti meg Arisztotelész, idősebb Plinius, Albertus Magnus és mások. Az utolsó névnél elbizonytalanodott, felpattant, a könyvespolchoz lépett, keresgélt, aztán leemelt egy könyvet. Hosszan lapozgatta, előre-hátra pergette a lapokat. Aztán felderült a tekintete. Ez az! Aszondja... és halkán mormolva magában, olvasni kezdte. Elkomorult. Nem, mondta végül, és visszatette a könyvet a polcra. Albertus Magnus mást mond, de ezt most nem vesszük figyelembe, mert alighanem félreérthetett valamit. Minden nagyon homályos. Minden nagyon sokat kell gondolkodni. Hiszen ha a higany levegő, negyedrészt pára, az azt jelenti, hogy kénnel vegyítve, ha felhevül, már elő is áll a kétharmad érc... számolgatott magában, papírt rántott elő, valami ábrát skiccelt fel, számokat írt az ábra egyes öbleibe, majd némán fel-alá járkált a szobában. A rózsakörül közben emelkedni kezdett a füst, felszisszent valami, a rózsá megrázkódott, szára egy helyen felhasadt. Egy pillanatra elhomályosult az üveg, az eredeti virágból már nem nagyon látszott semmi. Apám visszatelepedett

mellém. A disszolúció... A káosz..., folytatta, mintha az előző gondolatmenetbe kapcsolódna vissza – azután másodjára a három elsődleges rész kettővé változott, az egyik volt a levegő, a másik a káosz. A káosz. A kén elválasztotta magát a só szelleme által a higany folyadékában, mely folyadék maga az égből került a földre, persze, hiszen ez már következik az előzőekből. Pofonegyszerű. Az ég fehérségét és a köztes űrt alkotja. Ez a káosz, finom és átlátszó. Finom. Mint a selyem. Mint a hajnali pára a völgyben. Mint ezek a kis pihék az ajkad fölött. Minden sűrűség, szárazság és finom természet elvált belőle, s többé már nem olyan, mint annak előtte volt. Ilyen a levegő. Szívd be, lélegezd ki! Érzed, Sophia? A maradék harmadik elem meg, elmondom, hogyan kerül a levegőbe: ha fát égetünk, füstté válik. A levegőbe való átmenet során az alapelemek levegő formájában maradnak mindvégig, s végül válnak higannyá, sóvá, és kéné, melyekből eredetileg a levegő kialakult, miként fából a füst. Ez valójában nem egyéb, mint a levegő három elemének füstje. Most nézd meg a rózsát! Látod?

És tényleg, a rózsza körül, amely mostanra szinte feketévé aszalódott, most finom füstköd lebegett, a lombik felületén pedig, amelyet eddig elhomályosított valami páraféle, apró, ezüstös foltok képződtek. Apám ismét megkocogtatta az üveget. Az ott, mondta a fehér pikkelyekre mutatva, már a higany szublimátuma. Egyelőre szellemi formában, de majd lassan, ahogy megerősödik benne a kettős természet, az androgün sajátosság, formáját is elnyeri. Elégedetten csettintett. Megint megragadott, a másik lombikhoz rántott, az arcát az arcomhoz szorította, és most ketten bámultuk a nagytó alatt a filozófusok fáját, amint lankadatlan igyekezettel növekszik.

Palaolaj és borkőolaj keverékében tingáljuk az aqua regiában oldott aranyat. Ahogy elpárolog az olajokból a pára, a tiszta anyagot langy tűzön szárítva porrá őröltem, s ehhez öntöttem az aranyoldatot, ahogy a legtitkosabb könyvében Johannes Franciscus pontról pontra leírja. S most nézd, higanyos talaján, mely olyan, mint a legtisztább föld, a paradicsomkert földje, amelyet nem szennyezett még a halál sója, a romlás gyászos nedvei, az első avar előtti, az első halott fűszál előtti, az első halott hangya előtti tiszta föld a teremtés kertjében, melybe még nem járt a halál! A makrokozmosz és a mikrokozmosz teljes egysége, amelyben az elemek tiszta harmóniáját az égboltozaton sikló bolygók tiszta energiája úgy járja át, ahogy az óramű fogaskerekei siklanak tökéletes átfedésben egymáson, hogy a szemlélő számára előállítsák az éteri időt, a tökéletes absztrakciót.

Lenyűgözve figyeltem a lombikbeli átalakulásokat. A szimbolikus nyelvezet, amely egyszerre nevezte meg a világ bennünket körülölelő jelenség-

geit és az előttünk izzó-alakuló anyagot, amely érzékelhető kapcsolatot teremtetett szél, víz, éjszaka, nap, hold és a szénné izzó rózsa között, egyetlen lüktető és pulzáló rendszerbe foglalva mindent, elzsongított, elvarázsolt, rabul ejtett. Látva fogékonyságomat, apám felütötte egy poros láda tetejét, amely alatt, most kiderült, egy klaviatúra rejlett. Apám megropogtatta, összefonva és kifordítva kilazítgatta az ujjait, előrángatott a fóliánsok kazlából egy kottafüzetet, felütötte, és játszani kezdett. Figyelj, mondta. Az Atalanta Fugiens! Minden egyes szólam egy szimbólumnak felel meg, minden hang egy-egy anyagnak, a moll és a dúr hangsorok az oldásnak és a kötésnek. Belecsapott a billentyűkbe, ujjai először botladozva, majd egyre magabiztosabban futottak a fehér és fekete csontlapokon. Ez itt most a transzmutáció, mondta, és kezei ellentétes irányba indulva, a bal a mély régiókba, a jobb a magas hangok felé, ellentétesen összefonódó, édes dallamot játszottak. A dallam, az Atalanta Fugiens fűgája olyan volt, mintha kergetőznének a hangok: az, amelyik elindult az egyik kéz szólamán, hamarosan feltűnt a másik kezén is, de megváltoztatott, transzmutált formában, mint hogyha közben összekeveredett volna valamivel. Mintha a nap a jobb kéz felől sütné, és minden, amit a bal kéz játszik, árnyékban állna. Aztán néhány erőteljes harmóniába torkollt mindez, apám hosszan hagyta zengeni a húrokat. A hangszer fedele alól por szállt fel: a kalapácsocskák, amelyek odabent dolgoztak, régóta nem állhattak szolgálatba. Aztán újra nekiiramodott a két kéz, újra feltűnt az előző dallam törmeléke, de most ezekből a törmelékekből új hangtest állt össze, új dallam csírázott ki a régiből, mint a rothadó magból a csíra. És most, kiáltott fel az üteme közé szabva a szavait, és most ez itt a Mercurius, a hermafrodita! Egyszerre nő, a befogadó, az öntőforma, a mátrix, és férfi, teremő, alakító és aktív! Ez most a legyőzhetetlen Nap, és itt tűnik fel balkézről a harmóniák mélyéről a kölcsönfényű Hold! És most, és most figyelj, a hangnem váltásával hogyan fordul át Szaturnusból Marssá! És így lépkedett végig a világ elemein, a bolygókon, az állatöv jelein, az alkímiai kötések és oldások során.

Később rávett, hogy együtt végezzünk önkielégítést. Biztatott, hogy figyeljem magamban a belső örömet, amelyet a Vénusz pályája emelkedésével kelt bennem. Az öröm, mondta, az öröm fény, a fény pedig arany. A lélek a legtisztább arany, amely csak létezik, a szublimált arany, amely ugyanakkor fény is. A napfényhez hasonló, de annál is tisztább, mert e komor vasvilágon túli nap fényéből származik. Az a nap, amely az égen bolyong, csak hasonmás, rontott másolat, erőtlen fényében gyenge földi lények teremnek. A lelket, amelyben az igazi nap fénye lobog, igazi arany, a te-

remtett világon kívülről hozzuk, a legfőbb istentől (Sophia mítosza). Ez a világ itt, amiben élünk, az arkhónok uralma alatt áll, elrontott világ, melyet azért teremtett egy alacsonyrendű isten, akit a Biblia tévesen a legfőbb istennek gondol, hogy a lelkünk aranyát foglyul ejtse, és ne engedje vissza a legfelsőbb napba. Ezért vagy ilyen idegen ebben a világban, mert a lelked idegen, magasabb rendű világból származik. Ezért érzed magad mindig úgy, mint aki eltévedt, ezért érzed örökké a lelkedben a honvágy fájdalmát: mert visszavágyasz a legfelsőbb istenhez. Mert érzed, hogy nem ide tartozol. Akárhova érsz, mindig csak azt fogod érezni, hogy átutazóban vagy ott, mint a fogadóban a vándor. Nem lesz egy nyugodt éjszakád, mindig a zárat figyeled, nem nyitnak-e rád. Mert ezen a tolvaj világon az arkhónok uralkodnak, a suta kezű isten, a demiurgosz szolgái, akit tévesen gondolnak az emberek a legfőbb teremtetőnek. Az arkhónok nem angyalok: tolvajok ők, akik a lélek aranyát készülnek ellopni, mint a fogadóban éjszakázó vándortól a rablók az erszényt. Csak akkor szabadulhatsz meg az állandó rettegésből, ha felébredsz. Mert mindez körülöttünk csak álom, amit a világ mérge vált ki. Mérgező, gonosz kábulat, amelyben, akárcsak az álmokban, különös jelek utalnak arra, hogy valahol mégiscsak van ébrenlét. És mint az álmódónak, akit rémlátásai között, amikor már minden reményről le kellene mondania, elfog a megnyugvás, hogy de hiszen ez csak álom, és amint ezt kimondja, a rémkép valóban szertefoszlik, és felébredve kibontakozik körülötte az igazi világ képe, amelyet álmában teljesen elfelejtett, így a legfelsőbb teremtetőről, a világ nagy építőmesteréről megszerzett tudás felébreszt földi rémál munkából, és akárhányszor is alszunk vissza, újra és újra képes elűzni a rémképeket.

Rettegve ültem a laboratóriumban, miközben apám ezeket mondta. Olyan egyedül, olyan elhagyatottnak éreztem magam, mint soha azelőtt. A szavai lerombolták körülöttem a világot, amit szerettem és ismerni véltem. Már csak ő volt és én. Akkor kezdett beszélni nekem az örömről, az aranyról, ami az örömben újra és újra felragyog, a távoli és e vasvilágon kívüli teremtető nap visszfényeként. A Vénusz emelkedik, mondta, az ereje duzzad. A kezem az ágyékomra tettem, és biztatott, hogy mozgassam az ujjam. Mert a mozgás maga is fény, a fény pedig Mars és Vénusz közös tüze. Ahogy a lombikban a tűz ereje hevíti fel a fémeket, hogy eljusson végül az anyagban rejlő magig, úgy a testnek a mozgás jelenti ezt a tüzet, mely lassú tűz, minél lassúbb, annál eredményesebb, annál teljesebben hevít. Közben ő is mozgatni kezdte magát, nemzőszervét egy üvegtál fölé helyezve, amelyben porrá őrölt ásványok és különféle ércak amalgámjai álltak. A ter-

mészet, mondta apám, magot teremtett önmagának: először az anyatermészet tette ezt, férfi nélkül. Mert a tűz, az arany, a lélek és a mag, minden odafentről, e világon túlról származik. Minden teremtés csakis mag által lehetséges: a növényeké éppúgy, mint az ásványoké, az állatoké csakúgy, mint a csillagoké. Ezért nem tud mindent elrontani a suta kezű demiurgosz, a félreismert teremtő: mert a mag, az eredeti mégiscsak átüt a hibás formán, ahogy az ügyetlen szobrász keze munkáján is felismerni a modellt, amelyet mintául vett. Minden a magból sarjad. Épp ezért a legértékesebb anyag nem a termés, hanem a mag. Nem a fém, hanem a fém magja, nem az arany, hanem a mag, amelyből az arany terem, és nem a lélek, hanem a mag, amely a mélyén pihen. A mag, akár a férfitest magja, maga az elixír, a kén balzsama, amely a fémekben nem más, mint a humidum radicale. A fémek, amikor a hevítéstől elfolynak, mondta, kiderül, mennyire egyformák: a folyékony mag a hevítéstől elönti őket. Így keletkeznek a fémek, folyamatos mozgás által. Az égboltozat és a föld maga folyamatos mozgásban van. A négy elem, a föld, tűz, víz és levegő e mozgás révén bocsátja ki a magot, amely lefolyik a föld méhébe. Onnan a szél ereje által ismét felszínre jön, s a felszínen számtalan élő formát terem, füvet, fát, madarat és fémet. Ezt a csodát műveli az a lassú mozgás, amelyet most te és én végzünk a testünkön. Ugyanez a mozgás lüktet a zenében, a madarak röptében, a szél járásában, a bolygók siklásában, a lovak vágtajában, és követhetetlen gyorsaságban ugyanez a mozgás vibrál a tűz lángjában is. Csak ott gyors, egészen gyors, követhetetlenül gyors lüktetés.

Amikor mindkettőnket elöntött az öröm, az üvegtálba felfogott magját összekeverte a fémek és ásványok törmelékével, kinyitotta az athanort, amely alatt már duruzsolt a tűz, és az egész keveréket fémedénybe zárva elhelyezte a belsejében. Az athanort napokon át fűtötte, majd az elkészült anyagot végül felvitte a napfényre, a tükrökkel körbevett toronytérbe, hogy ott tovább szívhassa magába az arany napfényt. Mikor pedig úgy vélte, elkészült az elixír, amely a megfelelő gyógynövényekhez adagolva megfelelő időben a megfelelő betegség gyógyírja lesz, hozzáfogott, hogy kipróbálja a hatását. Fémdobozkába helyezte, és két tagbaszakadt szolga kíséretében elindultunk, hogy a szignatúrákat kövessük, melyek majd útba igazítanak.

MAGÁNYOSABB A HOLDBELI HEGYEKNÉL

Ember, ki vagy? Egy nagy Tervben talán
az elképzelt, eszményi Rend követje,
aki a szív és ész szavát követve,
segít a földi élet sok baján.

Isteni szándék nagy tettekre rendel –
de kifakult emlékedből az Éden,
és elmerültél szürke törpeségben,
pénz és siker a gondod, nem az ember.

Reklámon, gépzakaton át
nem hallok meg virágok halk szavát,
dalok üres lelkedből nem fakadnak.

Drogok és hazugságok rabja lettél,
magányosabb a holdbeli hegyeknél,
idegen a világnak s önmagadnak.

VOLT VALAHA ÉDEN?

Uram, igaz, hogy volt valaha Éden,
csupa derű, szépség és tisztaság,
lányszemű őz és mosolygó virág,
mint filmszalagra vett tündérmesében?

Volt igazi boldogság is a földön,
mikor az ember nem ölt és rabolt,
a halálnak is emberarca volt,
és a világ nem volt szomoru börtön?

Mikor jó és vidám volt még az aggkor,
szabad madár a lélek, s alkonyatkor
angyalszárnynon röppent a végtelenbe?

Amikor nem orozta el az álnok
politika szemünkből még az álmot,
és Istennel beszéltünk reggelente?

BOLDOGSÁG

Boldogságra szomjazva, emberek
hogyan rohannak, vakon, konok-bután,
csalóka földi csillag, gyermeteg
álmokból szőtt illúzió után!

Aztán csalódásoktól mérgezetten
egymást vádolják, észre sem veszik:
elmulasztották közben az egyetlen
boldogságot, amely juthat nekik.

Nem pénzben és sikerben: tiszta szemmel
önnön mélyében leli fel az ember,
el sem ragadja zsarnokok hatalma,

mert legdrágább kincsédként önmagadban
hordod, szerény és csendes, láthatatlan:
a derűs lélek fenséges nyugalma.

JÁTSSZUNK!

A világ férges, komor és beteg.
Tanuljunk újra őszintén nevetni,
bohó szívvel örülni és szeretni,
játszani, mint az apró gyermekek.

A gyermek lelke szabad, nincs határa.
Nem ismer gondot, adóhivatalt,
csak a mókát, a mesét és a dalt,
a boldog játékban talál magára.

Játsszunk mi is, vidám szemmel tekintsünk
bús világunkra, a komor betegre,
mint aki a Marsról csöppent ide.

Legyen gyermekmese egyetlen kincsünk,
a romlott élet, és végül nevetve
játsszuk magunkat át a Semmibe.

IMA LOHENGRINÉRT

In fernem Land, unnahbar euren Schritten...
(Wagner: *Lohengrin*)

Jó hinni: van egy ország valahol,
hol tiszta szívű, jó lovagok élnek,
hol szent az élet, és derűs az ének,
hová csak álom és ima hatol.

Elég egy sértett szűz imája, könnye,
és hattyufogaton jön már a hős,
hogyan megküzdjön érette, és erős
karjával a gazokat földre döntse.

Jó hinni: van Lohengrin, és ha jön,
Telramund elhull, elapad a könny,
virágot szórnak táncos amorették.

Úgy tűnik, a világ szép és nemes,
úgy érzed, hogy az ég megnyílt feletted,
és hogy embernek lenni érdemes.

BUDDHA SZEME

Buddha szeme. Mélységes hegyi tó.
Látom a Nagy Körforgás végtelen
színjátékát, fájdalmas, ámitó
vágyak, hamiskodás és szerelem

vegyülékét, a megcsúfolt erényt,
mosolygó árulást: az életet...
látom magam, a karma foglyaként,
amely lelkemre bilincset vetett...

De fájdalmak, félelmek és bajok
sűrűjén át biztatva felragyog
a mélységekből egy kicsiny sugár,

azt súgja: ha ledobta terheit,
a felszabadult, új lélekre itt
a Nirvána örök békéje vár.

Csabai László

VÉRESEN KOMOLY ÜZLET

ELŐZMÉNY: VÉRESEN KOMOLY (ÉRZELMEK)

– Látod azt az eszelős szempárt? – kérdi Kálmán Major Richárdtól, a fejlesztési ügynökség igazgatójától.

A széles vállú és derekú, határozott tekintetű Major felhúzza a szemöldökét.

– Eszelős szempár? Inkább szerelmes szempár! A fickó bele van zúgva a hölgyikébe. Ennyi.

– A szerelem mindig megzavarja a tudatot, de olykor annyira elhatalmasodik a férfin, hogy az elkezd átformálni a nőt. Ha hibás is a járása, ha kancsal is, a szerelmes férfi elméje tökéletesnek egészíti ki. Azt a lényt látatja benne, aki a másik fele.

– Tehát van olyan, hogy egy férfihez egyetlen nő való?

– De még mennyire!

– És tényleg azt keressük folyton?

– Az érzelemmel élők igen. Ám annyira nehéz feladat megtalálni, annyira nagy szerencse kell hozzá, hogy az elme, mint mondtam, becsapja a férfit. Elkábítja, hogy higgye azt, amit szeretne. Az ilyen kábult eszelősökből lesznek ősszel a kóborlók.

– Akkor is nők után kóborolnak?

– Nem *nők*, hanem *egy* nő után. Akivel nyáron azt hitték, hogy egészet alkotnak. Aztán a nő vonatra szállt, és hazautazott a férjéhez. Vagy kijelentette, hogy csak megjátszotta az orgazmust, és továbbáll, mert már nincs kedve tovább próbálkozni. Vagy csak azért hagyja el a férfit, mert terhessé vált számára a nagy érzelem. Jó volt álmodozni róla, de az álom nem a valóság. A magára maradt férfi aztán elkezd kóborolni ott, ahol nyáron a nővel járt. Keresi, mi maradt meg a nőből, belőlük. Vagy, hogy mi kábította el. Ha ezt keresi, akkor az már a gyógyulás jele.

– És ha nem tud kilábalni a nőből?

– Akkor még decemberben is itt fog kóvályogni. Amíg le nem fagnak a lábai.

– És utána? Öngyilkosság?
– A szerelmi öngyilkosság már nem divat. Inkább pornófilmeket kezd el nézni éjjel-nappal.

– És mi van, ha a nő az, akit elhagytak?

– A nő érzelmei rugalmasabbak. Gyorsabban túleszi magát a csalódáson. Kivéve, ha azt a férfit veszíti el, akit gyermekei apjának szemelt ki. Régebben különben minden nő ilyen férfit keresett. Ma már nem. Ez nagyobb változást okozott az ország sorsában, mint ez az ízé... ez a „rendszerelváltás”.

Ahogy elhagyják a Blaha Lujza sétányt, és elhaladnak a szabadstrand oldalánál, arcul csapja őket a forróság. A homokpart üvegesen szikrázik, a tó kékesen hunyorog a vakító napsütésben. A hattyúk a híd, az idetévedt párocskák a pavilonok árnyékában keresnek enyhülést. A felszínre úszó, szét-tárt kopolytúval pipázó törpeharcsáktól úgy forr a víz, mintha a halak egy hatalmas, hevülő bográcsban készülnének levessé válni. Kutyák figyelik ezt a kétségbeesett tülekedést. Szemük sóvár, de a fullasztó hőség lenyomja tagjaikat, nincs erejük vadászni.

Major izzad a szmokingjában, folyton papírzsebkendővel törli a tarkóját. Kálmánon nincs zsír, ami megolvadhatna. A köröttük sertepertelő négy fotómodellen pedig ruha is alig van. Falatka bikinikben pózolnak. Közben szorgosan kattog a fényképezőgép. A fejlesztési ügynökség brosúrájához készülnek a fotók. A képeken rajta lesz Sóstó, hisz mégiscsak azt kell reklámozni, de a lényeg a lányokon van, mert a család kirándulását általában a család sofőrje, tehát a férj tervezi, és a férfiakra a formás idomok nagyobb vonzerővel bírnak, mint tavon úszkáló kecses hattyúk, derékig érő fehér fűben pompázó szelídgesztenye ligetek, vagy háromszoros spirálban csavarodó óriás-vízicsúszdák.

Kálmán azért lesz benne a reklámfüzetben, mert régimódi úriembernek látszik (és voltaképpen az is), aki ezáltal hasonlít arra a nyárligeti íróra, aki valamikor itt Sóstón, a Svájci Lakban töltötte előszeretettel a nyarait, s így most alkalmasnak kínálkozik arra, hogy marketingkampány része legyen.

A szigeten elviselhető az idő. A tó közepén nem melegedett még fel a víz, az itt megsikló szellők tudnak hűvösséget szállítani. És a szigetet betakaró olajfák is felfogják a napsugarakat. A stégeken családok áztatják a lábukat, a fagylaltos tricikli csengője vidáman csilingel. A fotómodellek párosával állnak föl, egymás felé dőlve keretes plakátokat tartanak a nyári színház idei programjával. Kálmán sétatálcájával rájuk mutat. Major igazgató meg csak ott áll szerep nélkül. De ez a könnyűvérű felesége által megalázott,

egyszerre dölőfős és bizonytalan ember minden képen rajta akar lenni. Mint-ha a nyomdagép megsokszorozhatná tekintélyét.

– Tudja, miért szeretem ezt a szobrot? – mutat Kálmán a sziget közepén lévő dús idomú nőt ábrázoló, egészalakos aktra.

– Mert a nemiség együtt van benne jelen az anyasággal?

– Azért, mert látni rajta a testi szerelem első ébredését. Nézze csak, az ágyékánál és a mellénél hogy fénylik!

– Nyilván sokat fogdossák.

– Úgy van.

– Lehetek felnőtt férfiak is.

– Ugyan! Azok szégyellenék. Meg feltűnő is volna. De ha egy kisfiú tapogatja, ismerkedik vele, azt viccesnek tartják. Persze, a legkevésbé sem vicces ez. Nagyon is komoly érzelmek ébredését jelzi. Véresen komoly érzelmekét!

A Svájci Lak teraszán nyársra húzott kacsák illatoznak. A séf sörrel öntözgeti őket, ropogós és márványos lesz tőle a bőrük. Egész nézőközönség nyeli a nyálát.

Major pálinkázik. Kálmán fröccsöt szagolgat. Egy időben divat volt lenézni, kocaivóknak tartani a fröccsistákat. Kálmán tudja: a szénsav nem elnyomja, hanem kiemeli a bor valódi énjét.

– Mikor lesz kész? – kérdezi Major a pincért, és a faszén felett forgó madarakra mutat.

– A jó sütés lényege a lassú sütés. Legalább fél óra kell még.

– Az sok. Akkor inkább egy steak-et.

– Azonnal készen lesz. Jól átsütve, mint mindig?

– Természetesen.

– És önnek? – fordul a másik vendége felé.

– Egy steak nekem is jöhet – feleli Kálmán, bár gyomrát már beprogramozta, hogy várnia kell még félórát az eufóriára. – És mondja meg a séfnek, hogy fokhagymát ne tegyen rá! Egy mákszemnyit se!

– Úgy lesz. És a húst, gondolom, *jó véresen* kéri...

Kálmán elengedi füle mellett a szemtelen bizalmaskodást. Fapofával bólint.

Az egyik emeleti szobából civakodás hangjai szűrődnek ki. Mindenki figyelni kezd. Kirschbach autókereskedő szakít éppen a szeretőjével. A férfi impotens, és folyton azt reméli, egy új nő képes lenne visszaadni férfiasságát. De ez eddig még egyiknek sem sikerült.

– Miért nem vesz be Viagrát? – kérdi Major.

– Szívbeteg. A halálát jelentené – mondja Kálmán, aki minden sóstói és nyárligeti hírnek a tudója.

Hallgatnak. Major arra gondol, a feleségének vajon élvezetet okoznak-e a félrelépései, vagy csak a szabadságát akarja demonstrálni velük. Kálmán arra, hogy a híres nyárligeti író valahol azt mondta, a legszebb halál a szexuális kék tetőfokán szívrohamot kapni. „Micsoda marhaság!” És Kálmán elképzei, amint Csibivel szerelmeskednek, s egyszer csak egy hideg szőrös test terül ki a lány gyermekien bársonyos bőrére.

„Istenem, Csibi...” Hány és hány lánynak hatolt azóta az ölébe vagy a nyakába, és még mindig nem tudja elfeledni Csibit. Soha nem fogja tudni elfeledni. „Vajon mi lehet Csibivel?”

„Vajon mi lehet Kálmánnal?” – kérdi magában Csibi a Nordic Adventurer luxushajó fedélzetén, mikor Szentpétervárt elhagyva kifordulnak a Néva torkolatából, és Kronstadt, vagyis egyúttal Stockholm felé veszik az irányt.

Bolond a nyári időjárás itt fenn északon. Néha egészen meleg van, fürdőruhában lehet sütkérezni a fedélzeten, és a nap éppolyan hamar megkap, mint a sóstói strandon. Aztán jön egy jéghideg eső, aztán megint a ragyogó nap, de már erő nélkül, hideg, fehér fényözönnel. Csibi vágyik Sóstóra. „Ott most biztos, majd’ elégnek az emberek, ám ahogy az este szétterpeszkedik a városon, magával hozva nedves hűvösségét, rikoltó madarait és az ember örök félelmét, hogy vajon nem ez lesz-e az utolsó éjszaka, vajon ki fognak-e nyílni újra a szempillák az után a megfejtethetetlen, tetszhalott állapot után, melyet úgy hívnak: alvás, igen, abban az egyszerre megkönnyebbülést és homályos félelmeket hozó órában olyan jó lesz majd a társához bújni. És ott megpihenni.”

Itt a hajón ez nem lehetséges.

Nappal a test nem a hőségtől, hanem a hőingadozástól fárad el. Ami megfázással is jár. (Csibi május óta nem tud ebből kigyógyulni. Egész télen ellenállt a szervezete, de megbetegedett, mikor az első derűs napon ledobta kabátját.)

Az éj pedig semmiképp nem lehet pihentető, mert nincs is éj. Mikor a régi nap átfordul az újba, még újságot lehet olvasni a szabadban. A fehér éjszaka, az nem éjszaka. Az ember berántja a kis függönyt a kajütblakon, párnát húz a fejére, és elkezd birkózni az alvásért. Mikor megunja a birkózást, akkor kijelenti, hogy itt az ideje felkelni. És kóvályogva elindul egy kávéért a büfébe. (Híg lötty a skandináv kávé.)

A téli hajóutakat jobban szereti. (Csak a téllel meg az a baj, hogy nagyon nehezen akar véget érni.) Olyankor fényárban úszik a nagy, Északi Velence, a Nyevszkij Prospekt, a Téli Palota és az Admiralitás fényei a Néva lomha hullámain prizmaszerű fényekké törnek, majd visszatükröződnek a hajó oldalán, mintha gyermekkori varázstávcsővel látnánk őket. A Finn-öbölbe érve Kronstadt erődjének fényei fonják körül az úszó szállodát, majd a katonavárost elhagyva jobboldalt feltűnnek Helsinki, balra Tallin fényei. A fedélzeten matrózgúnyába öltözött zenészek húzzák a svéd polkát, miközben a pincérek fahéjas olasz forralt bort kínálnak az utasoknak.

Csibinek ilyenkor az a feladata, hogy a hordó nagyságú termosz mellett áll, és mosolyog. Csibinek voltaképpen mindig ez a feladata. Mosolyog a kapitány mellett, mikor az kézfogással üdvözlí a fedélzetre lépőket, mosolyog a konferanszié mellett, és kihúzza a zsákból a nyerő számokat az esti bingó-partin, egy műnapraforgót magasra tartva (ez azért kell, hogy az eltévedtek visszataláljanak a csoporthoz) mosolyog az idegvezető mellett, mikor az a Nobel-díj kulisszatitkairól beszél a stockholmi városháza előtt, és mosolyog a biztonsági őr mellett, mikor az a holtrészeg, magát összevizező és összehányó vendéget megragadja, és elviszi a kabinjába. Csibi hostess. Pedig eredetileg tányérmosónak vették fel. De egyetlen tányért sem mosott még el itt. Mert a női szépség tőke, nem szabad kihasználatlanul hagyni. Nem szabad elrejteni. Csibi tetszik is mindenkinek. Amikor az első egyedül utazó férfitől ajánlatot kapott, meglepődött. Amikor a másodiktól, meghatódott. Aztán kezdte idegesíteni a sok ajánlat. Mert Csibinél minden magányos turista próbálkozik. (Néha még nők is.) Mostanra már megsértődne, ha valamelyik nem akarná elnyerni a kegyeit. Csibi folyékonyan beszél már svédül meg oroszul, és a fizetéséből meg a borravalókból vett magának egy házat Nyárligeten. (Hogy a gazdag szüleinek megmutassa: a saját lábán is meg tud állni.) Az ügyletet a szülei bonyolították le. Ő még sosem járt abban a házban. Fél hazamenni, mert fél, hogy újrakezdődne a dolog közte és Kálmán között. Az pedig nem lehet. Nem lehet!

„Á, nem lehet!” – mondja magában Kálmán, és megrázza a fejét. Egy szóke lányt figyelt eddig a Svájci Lak teraszáról, akiről egy pillanatra azt hitte, hogy Csibi. (Kálmán egy pillanatra minden vékony, szóke lányról azt hiszi, hogy Csibi érkezett vissza.) A lány közelebb jött, beállt a víztoronybeli fagyaltozónál kanyargó sorba, és így már láthatta Kálmán, hogy persze, nem Csibi az.

– Mi az? Nem ízlik? – kérdezi Major, és szuszogva tömi magába a húst.

– De igen – és Kálmán lassan, mintha karcsú hetéra nyakát akarná csokolni, a tányér fölé hajol egy falatért.

Kálmán utálja a sietséget, a habzsolást. Úgy tapasztalta, mindenkinek ugyanannyi boldogság- és élvezetadag került kiporciózásra születésekor, s aki gyorsan föléli ezt, az meghal. (De ha ez rá is vonatkozna, igen ritkán részesülhetne örömben, hisz már eddig 122 év telt el azóta, hogy a világra jött.)

A bárasztalon egy kristály amforában zöld citromgerezdek úsznak, a napfény megcsillan rajtuk. És a sütemények cukormázán is. Olvadni kezd a világ. Major rágyújt egy szivarra, és Kálmán élvezettel szagol bele a füst-felhőcskébe. Az égen is kis felhők. Árnyékuk a parkban valószínűtlenül nagy, nyújtózkodó állatokat mintáz. Például egy medvét. Aki egy emeletes fagylaltot tartó szőke lányt bámul. „Igazán figyelemre méltó az a lány mégis.”

Sötétedésig követi a lányt. Hogy az észrevegye-e őt, az nagy dilemma. Mert ha igen, akkor a lány vagy megzavarodik és elszalad, vagy kacéran továbblépkedve üzen: hajlik a dologra. Arra, ami a világból elmúlás közös fájdalmán kívül talán a legjobban összeköti a férfit és a nőt. És Kálmánnak általában nincs ellenére az enyelgés és a szeretkezés. De most csak vér kell neki. Friss, fiatal vér. És sok!

Az alkalmas pillanat végül akkor érkezik el, mikor a lány befordul a Valentina Motel felé. Ez a létesítmény valamikor a nyárligeti KISZ üdülője volt. Közepén lángot mintázó emlékmű állt, mely a Pinochet által megnyomorított chilei nép iránti örök szolidaritást jelképezte. Ennek már csak a romjai láthatók, de megvannak a lángszobor mint tábortűz köré épített bungalók. Köztük, hogy a bungalósor kanyarodni tudjon, mindig egy lépésnyi rés.

Az egyikben várakozik Kálmán. A motel csendes. Egyedül a közösségi terem előtti placcon csattognak a biliárdgolyók.

A lány az automatából vesz egy italt. Kortyol, körbenéz. Elindul szobája felé. Kálmán szemfogai kiemelkednek. A lány nem siet. Miért is sietne? Minden egyedül töltött éjszaka elvesztegetett idő. Kálmán megragadja a bungaló szegőlécét, hogy kirobbanjon áldozatára, ha az megfelelő távolságba ér. És akkor egy férfi lép oda a lányhoz. Bizalmasan átöleli, látszik, találkoztak már. Együtt indulnak tovább. A férfi súg valamit a lány fülébe. Az felnevet. A férfi megint súg. A lány megáll. – Azt nem! – mondja, és megloki a férfit. Szóváltás. Egyre ingerültebb. Végül a férfi megvonja a vállát, és elmegy.

Kálmán megkönnyebbülten sóhajt, aztán megkeményednek a vonásai, és újra felveszi a támadási pozíciót.

– Szép kis mészáros munkát végeztél! – mondja Major az erdei tornapálya padján kezét-lábát szétvetve pihegő Kálmánnak. – Tiszta vér a ruhád. Ha elkap egy rendőr, nem fogunk tudni megint kihozni. Egyre gondatlanabb vagy.

– Követtél?

– Igen. És te nem vettél észre. Csak a lányra figyeltél. Mondom, hogy gondatlan vagy. Öregszel!

– Lehet – mondja Kálmán, majd felbűfög egy nyelet vért, ami a szája szegletében kezd el szivárogni.

– Rosszul vagy?

– Tele vagyok.

– Gyere el hozzám. Itt lakom a közelben. Belefordulsz a jakuzzimba, és addig lebegsz benne, még le nem ázik rólad minden mocsok.

– A ja-a-a-kizzu nem jó. A bu-u-u-ugyborékolástól viszketni kezd a fülem.

– Akkor a bugyborékolást kikapcsolom. Na, állj fel szépen, remélem, nem várod el, hogy támogassalak.

Reggel fáj a feje. Nem a gerincvelőig hatoló sajgással, mint egyszer, mérgezés után, csak olyan tompa, kellemetlen homlokszorítással, mely idővel mégis kibírhatatlaná válik. Ilyen volt az a fájdalom, amit átvett Csibitől, majd, ha szerelmük már nem bírta nélkülözni az egymásba olvadást, vissza is adott neki. Adták egymásnak az örömet és a fájdalmat, mintha a sors küzdene az ellen, hogy a boldogság beteljesedhessen.

De a mostani fájdalom nem Csibitől ered. Egy kávé helyrehozza Kálmánt. Bár beesett arcán ez nem tükröződik.

– Mi a helyzet? – kérdi Major.

– Megvagyok.

– Ez nem volt valami meggyőző. A gyomrod?

– Rendben vagyok. Nem fáj semmim.

– Csibi kísért megint?

– Nem tudom kiverni a fejemből, az igaz.

– Tudsz róla valamit?

– Egy svéd tengerjáró hajón van. Hostess. Meg modell.

– Hiszen te is az vagy! – mondja nevetve az igazgató.

– Hát, igen... – feleli Kálmán keserű mosollyal. – Lesz még reklámmunka?

– Egyelőre nem. Miért? Kellene?

– Kellene. Sürgősen.

– Halljam, mi a gond?

Kálmán tölt magának még egy kávét, megissza, tör a kifliből, és a tönkrejutottak örök szegényével mondja:

– Ki fognak lakoltatni. A bujtosi házamat meg dobra verik.

– Hitel?

– Tízmillió. A felét feléltem, a másik fele meg elment felújításra. Már nem lehetett halogatni.

– Milyen hitel? Deviza?

– Svájci frank.

Kálmán torkán megakad a kiflivég. Köhögni próbál, amiből nyögés lesz.

– Hát... Valamit majd csak kitalálunk... – próbálja Major színtelen hangon bátorítani, de ösztönösen hátrébb húzódik, mintha a szerencsétlenség ragályos volna.

– Ragályos a nevetésed – mondja Ingmar Csibinek, és nagyot csap a fenékre. Az északiak nem könnyen megnyíló népség (kivéve, ha vodkát isznak, akkor hamar megnyílnak, viszont el is állatiasodnak), de Ingmar más. Koppenhágában McDonalds-bohócként kereste kenyerét, és szerette ezt a munkát. A hajón ő a zenekar dobosa. Ha éppen nincs fellépés, akkor is pörgeti az ütőket, tamtamozik az ebédlőasztalon, és csapkodja a személyzet női tagjainak hátsó felét. Ez jár neki. Elvégre dobos. És jópofa. Csak az új lányok szoktak néha megsértődni, azok is leginkább akkor, ha a fenékcsapkodásnak nincs folytatása az ágyban.

A személyzet négy-öt-hat hónapra szegődik el. Ennyit természetesen nem lehet szex nélkül kibírni. Az első héten kialakulnak azok a párok, akik a szerződött idő alatt kedvük lelik egymásban. Ez nem igen számít megcsalásnak. S mivel az otthon maradt házastárs is többnyire hajón szolgált korábban, tisztában van vele, hogy párja mással hál esténként. Ritka a válság emiatt. (Bár előfordul. És volt már emberölés is.) Megcsalás az, ha a viszony folytatódik a szárazföldre visszatérve is. Vagy ha valaki a hajón változtatja a partnerét.

– Ragályos a nevetésed – mondja Ingmar nevetve Csibinek. – Fel kéne írni téged depresszió ellen.

Ingmar depressziós. Azért van mindig jókedve, hogy megtévessze saját magát. Ha sikerül, olyankor őszinte a jókedve. Mint most is. Még a szex az, ami képes háttérbe szorítani a férfi eredendő levertségét. A jó szex.

– Dédnagyapám ebéd után mindig azt kérte – mondja Csibi, miközben turbánt fon vizes haja fölé a törülközőből –, hogy lúdtollal csiklandozzam a talpát. Addig, míg el nem fárad a nevetéstől. Utána szépet álmodott.

– Az én dédnagyapám istállóban dolgozott – meséli a dán. – Olyan szegények voltak, hogy a lovak zabjából lopták el a lepénynek valót. Egyszer jött a dán király. Felsorakoztak a cselédek. Tiszta ruhában. A király kérdezte, hogy megy a soruk. Bólogattak, hogy jól, minden rendben. A dédnagyapám viszont bevallotta, hogy majd' éhen nem döglének. A király nagyon felháborodott. Adott a cselédségnek ezer koronát, és szigorúan megmondta a birtokosnak, hogy bánjon emberségesebben az alkalmazottaival, vagy mind ki fognak szökni Amerikába, és itt marad munkáskéz nélkül. A birtokos bólogatott. Aztán még aznap este elzavarta dédnagyapámat a feleségével és a csecsemő gyermekével együtt. Dédnagyapám akkor egy halfeldolgozóban kapott munkát. A halak fejét meg uszonyát septe össze a darabolók futószalagja alatt. A halhulladékból otthon levest főztek. Ekkor jött az első világháború, Dánia semlegesnek nyilvánította magát, de ő, mivel balszerencséjére Flensburgban született, hivatalosan német állampolgárnak számított, így nem kerülhetett el a sorozást. Járt a keleti hadszíntereket, és küldte haza szépen a zsoldját. Míg Lembergnél orosz fogságba nem esett. Itt nem ment rosszul a sora. Kiderült, hogy ért a lovakhoz, hát istállóba került. Ahogy kitört a bolsevista forradalom, azonnal a vörösök mellé állt. Végigharcolta a polgárháborút, részt vett Moszkva védelmében. Egyszer ő segítette föl Trockijt a nyeregbe. '21-ben aztán hazajött. A felesége közben itthon összeszűrte a levet egy kántorral. Dédnagyapám bánatában felakasztotta magát. De a kötél elszakadt. Ekkor elment a kocsmába, és vett egy hordó pálinkát. Pénze volt, mert hozott haza arany ékszereket, amit a Frunze elől Odesszán keresztül nyugatra menekülő wrangelista burzsujoktól zsákmányolt. Megvette a pálinkát, és halálra itta magát. Nincs kedved egy jó alaposat szexelni? – kérdi Ingmar, és a várható élvezet reményében a nyakát kezdi vakarni.

– Gondoltam már rá, hogy kéne – kapja föl a fejét Csibi, majd folytatja a körömfestést –, de nem tudom, hogy igazán akarom-e. Meg nagyon rég csináltam már. Elfelejtettem, hogy kell.

– Azt nem lehet elfelejtteni. Vagy ha igen, majd én emlékeztetlek rá.

– Jó, nem bánom – csavarja vissza a lány a lakk kupakját, és lelöki köpenyét, lehúzza bugyiját. – Elég szőrös vagyok itt, nem baj? – mutat ágyékára.

– Neeem, ellenkezőleg.

Ingmar nyalogatni kezdi Csibi mellbimbóit, a nyakát harapdálja, viccesen fojtogatja. Mikor letudottnak gondolja az előjátékot, behatol a lányba. Lehunyja szemét az élvezettől, de ahogy kinyitja, ki is fordul a lányból.

– Veled mi van, baby? Nem jó?

– Nem érzek semmit.

– Nem ingereltelek fel eléggé.

– Lehet.

– Most legyen úgy, hogy miközben benned mozgok, simogatom a csiklódát.

– Jó, próbáljuk meg.

A kísérlet nem hozza meg a kellő eredményt. Csibi halkán szisszenget.

– Hagyd abba, túl kemény az ujjad végén a bőr.

– Azért, mert folyton a dobütőt szorítom.

– Hát igen.

– Mi lenne, ha négykézláb állnál?

Csibi felkönyököl a kajütblak párkányára. Lábaik szétveti. Ingmar gyors lökésekkel igyekszik izgalomba hozni a lányt. Csibi most sem érez semmit. Aztán eszébe jut valami:

– Várj! Van itt a hajón valahol egy lúdtoll?

– Van! – mondja Ingmar, és rögtön megérti a másik szándékát. – A lakosztályok párnája azzal van kitömve. És biztosan van belőlük most egypár a mosodában.

A dobos felkapja nadrágját, ingét, kipattintja bicskáját, s elrohan. Egy perc sem telik bele, már meg is érkezik a zsákmányával. Nem egy egész lúdtoll, de van rajta pihe elég.

– Lassan, óvatosan! Először a csiklóm környékét! – irányítja Csibi, s már a tollpíhek első érintésére bizseregni kezd a hátán a bőr. Aztán az egész testén végigrohan az inger. S mikor Ingmart is magában érzi, a kéjtől nem kap levegőt.

Pilledésükből a hangszóró Abba-egyvelege rázza fel őket. Az egyveleg azt jelzi, hogy a kapitány nemsokára vacsorához fogja invitálni az utasokat, a vacsora alatt pedig a zenekarnak már játszania kell. Ingmar szedelőzködik. Megsimogatja Csibi hátát.

– Jól vagy, baby?

– Jól vagyok. Nagyon is jól. Orgazmusom volt, és mégsem fáj a fejem.

– Miért? Ilyenkor szokott?

– Igen.

Csibi újra kibámul a hajóablakon. A sötétség még nem teljes a tenger fölött. A horizonton túlra bukott már a nap, de a Föld roppant tömege által eltérített sugarai lilás fénybe vonják a hullámozó vizet. És az egyik hullám tetején egy ágas farönk. Rajta pedig egy könyörgő szemű, kétségbeesve kapaszkodó kis állat. Egy mormota. Vagy egy Atlantisz felé haladtában eltévedt lemming.

– Szegény...

– Mi a baj?

– Semmi – feleli Csibi, s már nem látja a kis állatkát.

Az augusztus huszadikai nagy bujtosi ökörsütés botrányba fulladt. Már az felbőszítette a népet, hogy a város – most először – pénzt kért a pecsenyéért. Amikor pedig azt látta a tömeg, hogy a gusztusosabb, zsírosabb falatokat soron kívül a VIP-sátorba küldik, megrohanták a konyhát. Az ökröt leszakították a nyársról, így az félig sültén meghempergőzött a porban. Ehetetlenné vált. Ekkor egy nagyszájú asszonyság fakanállal kitartóan verni kezdte a pénztárgépet, s mikor a figyelem végre rá irányult, kiadta a jelzőt: a fejésekhez!

A város vezetői azonban ekkorra már a polgármesteri hivatal mikrobuszában ülve, tisztes távolból szemlélik a végkifejletet, vagyis hogy a tömeg tényleg elindul, félúton azonban irányt változtat, a színpadról ugyanis Nótár Mary selymes hangja kezdi betölteni a teret, s ez a bosszúvágynál is csábítóbb.

– Hogy tetszett? – kérdi a kezét hátulról Kálmán vállára téve Major.

– Szervusz. Az énekest vagy a rendbontást kérdezed?

– Rendbontás? Nem inkább forradalom?

– Egyiket sem szeretem.

– Pedig az embernek időnként állást kell foglalnia.

– Kortes lettél?

– És ha igen?

– Kinek?

– Magamnak.

– Melyik párttal paktáltál le?

– A sajátommal. Éppen ez a lényeg! Az emberek utálják a régi pártokat, korrupt, haszonleső bagázsnek tartják mindegyiket. Van hát egy úr, amit kitölthetünk.

– A parlamentbe akarsz bekerülni?

– A következő országgyűlési választásig még sok idő van. De az önkormányzatiig már csak öt hónap. Addigra egy ütőképes, fiatalos helyi szervezetet építhetünk föl. „Mi, nyárligetiek!”

– Kik azok a *mi*?

– „Mi, nyárligetiek!” Ez a szövetségünk neve. És hogy kik vannak benne? Nagyon sok köztisztviselőben álló polgár. Munkások, diákok, értelmiségiek. És vállalkozók. Sikeres vállalkozók!

Kálmán tudja, hogy a várost jelenleg irányító koalíció strómanjai felvásárolták a Mária Oltalma út menti szántóföldet, melyen hamarosan kezdenék a parcellázást. Majornak viszont – a keresztfia nevén – a békásborkori részen vannak területei. „Tehát Major úgy látja, van még esély, hogy a saját, olcsón megszerzett földjén méregdrága építkezési telkeket alakíthasson ki!” – szűri le a másik tervének a lényegét.

– Szóval úgy! „Mi, nyárligetiek!”

– És különösen sóstóiak! Mert én a sóstói körzetet akarom megszerezni. Hisz ott lakom születésem óta. Minden ősom...

– Igen, természetesen.

– Számítunk rád is.

– Ráám? – kérdi Kálmán, és megremeg a gondolatra, hogy a politikával, ezzel a gomolygó, szúrós, tisztátalan valamivel kapcsolatba kerüljön.

– A kérdés az: fel tudsz-e vállalni egy nemzetileg elkötelezett, keresztény erkölcsi talajon álló szervezetet?

– Hát... Ha muszáj. De ne próbálj megfűzni. Nem leszek képviselőjelölt.

– Persze hogy nem. Te ahhoz túl sérülékeny, költői, romantikus lélek vagy. De tudod, mi az az „endorszment”?

– Nem.

– Pedig magad is csináltad már. A brossura elkészítésénél.

– Reklám?

– Az ismertség, az emberek általi elfogadottság felhasználása egy ügy érdekében. Ott leszel, velünk, amikor szórólapot osztunk a Pázmány téren, és ott leszel a plakátunkon is, a héttérben, és elkíséred az egyik aktivistánkat kopogtató cédulákat gyűjteni. Ilyenek.

– Nem is tudom...

– Kérted, hogy szerezzek neked munkát. Ezt tudom ajánlani.

– A politikától én mindig tisztas távolságot tartottam.

– Mennyi hitel is van a házadon?

Novemberi szelek lúdbőröztetik a Pázmány tér pocsolyáit. A vadgesztenye levelek nem bomlanak le a hideg vízben, és nem is festik meg azt, csak csillognak hiábavalóan. Az őszi a végét járja. A főtér borzas, öreg galambjai megbújnak az ereszek alatt, és csak néha néznek körbe álmos, fennakadó szemmel.

A város mégis forrásban van. Ideiglenes standokon aláírásokat gyűjtenek politikai célzattal, a színpadon négy párt és három választási szövetség vezetője igyekszik ugyanazokat az ígéreteket más és más formában előadni, majd rövid jelzőkkel tehetetlennek és tisztességtelennek minősíteni vetélytársait, végül egy – akár mindezekről független – poént elsütni.

Major Richárdnál van most a szó. A jelenlegi vezetést kritizálja, akik ötven évvel vetették vissza a város fejlődését, amely folyamatot csak ők tudják megfordítani, de úgy, hogy „Debrecen a nyomunkba sem ér!”.

– Mi nagy dolgokra pályázunk, és a fociban sem kispályázunk! – fejezi be Major, és jobb kezét, mintegy tisztelgést (önmaga előtti tisztelgést?) imitálva fölemeli, ami jel Kálmánnak: kezdheti a tapsot.

És Kálmán valóban a tenyerébe csap, s míg csatlakozásra felszólítólag körülnéz, arcán elégedett mosoly sugárzik. („De nagy marha vagyok!” – mondja mégis magában.)

Kálmán tegnap reggel ároktisztítással kezdett. Major és ő vadonatúj benzinkutas munkaruhát húztak magukra, miáltal úgy néztek ki a rongyos közmunkások között, mint a földönkívüliek.

Az árok döglött állatokkal és háztartási szeméttel volt tele. Major hamar megunt. Kimászott, hangtölcsért vett a kezébe, és a közmunka fontosságáról és kiterjesztéséről kezdett szónokolni. A munkások lehurrogták, hogy inkább segély kellene. Erre a pártelnök az iskoláztatási és gyermeknevelési támogatás felemelésére tett ígéretet. Majd illatos dohánnyal kínálta meg az embereket. Közben a vállukat csapkodta.

A kortestúra következő állomásaként az ököritavi sonkafüstölő fesztivált látogatták meg. A sonka már bepácolva, a füstölőben függött, mikor ide megérkeztek, munkát tehát nem kellett imitálniuk. Major a sertésenyésztés támogatására fordított nevetségesen kevés kormányzati támogatásról beszélt, valamint hogy rég észre kellene már venni: az Európai Unió sertéshús-piacra telített, kitörés keleti irányba lehetséges, Oroszországban, a kaukázusi és az arab országokban kell új sertéshús-piacok után kutatni.

Kálmán megcsóválta a fejét, ami nemcsak Major sületlenségének szólt, hanem a mindent átható fokhagymaszagnak. Pedig a húst szereti. Nem falja úgy, mint az évszázados éhezés után húsmámorba zuhant vidéki nép, de egy ropogós kérgű, belül a csontnál mégis lágyra és véresre hagyott oldalasnak nem tud ellenállni. Szereti a fűszereket is. Ahogy a méregerős szentesi cseresznyepaprika lemar a torkáról minden lepedéket, ahogy a kömény édes-selymessége minden nyeléskor újra és újra megjelenik. Ám a fokhagymát gyermekkor óta ki nem állhatja!

És most itt vannak a Pázmány téren. Politikai talk-show taps- és arc-bérencekkel. De szerencsére már vége. A szereplők kezét fognak egymással, mosolyogni próbálnak, amiből persze vigyorgás lesz.

Major leugrik a színpadról, jobbról belekarol Kálmánba, balról pedig egy Imola nevű fitneszoktatóba, aki arról nevezetes, hogy elzarándokolt a jeruzsálemi Szent Sírhoz (Tel-Avivig repülőgéppel ment, utána gyalog), ott megvilágosult, s erről írt egy könyvet.

Kálmán szívesebben lenne középen. Imola, az arcára rakott kencefice ellenére, igazi nő. Csípője és melle van, mely úgy inog, akár az elefánt hátára rakott gyapotbálák. És szép hosszú a nyaka. Gusztusos erekkal. Kálmán elképzeli, ahogy Imola feje, miután megcsapolta a nőt, sápadt csodálkozással néz a világba, úgy, mint a mérges almát éppen kiköpő Hófehérke. Nem tudja levenni róla a tekintetét. Szájában összefut a nyál.

– A lábad, emeld a lábad! – mondja neki Major, mire Kálmán visszaérkezik a valóságba. És azonnal meg is retten: a katolikus templom előtt állnak.

Ijedten hátranéz, menekülő utat keresve, de a szövetség hívei hézag nélkül veszik körbe őket, és Major is erősen szorítja a karját. Kálmán az elképzelt iszonyat előszelével fejében lépi át a templom küszöbét. Megszólal a harang.

Az első sorban ülnek. A teljes vezérkar. És köztük Kálmán. A fotós buzgón készíti a képeket az őszinte áhítatot magukra erőltetni igyekvő képviselőjelöltekről.

– Mennyi? – kérdezi Majortól.

– Mi mennyi?

– Mennyi ideig tart még?

– Micsoda?

– Hát a... a... ssszent... miss...se... – ejti ki a szót, s közben mintha rozsdás szeget szúrnák át nyelvét.

– Szedd össze magad! Még igazából el sem kezdődött – mondja a vezér, és gúnyosan néz emberére.

Kálmán behunyja szemét, egyenletes rekeszizom-légzéssel igyekszik nyugtatni magát, mint mikor áldozatra vár, s az gyanút szimatolva meglassítja lépteit. Orrát véres prüszkölés izgatja. Pedig nem hordoznak körbe füstölő tömjént. De ez a fokhagymánál is borzalmasabb anyag úgy beleivódott a padokba, a falakba, hogy érződik a szaga. Kálmánnak folyni kezd a könnye. Megtörölné szemét, de szándékát menekülésnek véli Major, aki megragadja jobb csuklóját, és a padhoz nyomja. Kálmán ekkor jobb vállát

jobb füléhez, bal tenyerét bal füléhez szorítja, hogy legalább az oltártól jobbra felsorakoztatott gyermekkórus fület sértő (valójában nagyon halk) énekét ne hallja. Hamar elfárad ebben a természetellenes helyzetben. És a könnye is tűrhetetlenül izgatja pilláit. Bal kézzel nagy nehezen kioperálja összeszorított jobb zsebéből a papírzsebkendőt, és itatni kezdi vele könnyeit. Mikor újra felnyitná szemhéját, a ministránsok épp vonulnak be a szentélybe és hajtanak térdet a tabernákulum felé. Kálmán keze pedig meglassul. Valamit felfedezett az orra tövében. Kitapogatja. Egy duzzanat az. Hólyag. És egyre nő, mert fájdalmat sugároz minden irányba. És ugyanilyen sugárzó fájdalmak jelentkeznek hasán, oldalán, a testén mindenhol. Intim részein is. Ott különösen sok. Ellöki magától Majort, és feláll, de talán elszakadtak inai, mert azt érzi: csontjai egymásra csúsznak. Összeroskad. Feje halántékkal ér földet. Még látja, ahogy a plébános, miután megrökönyödve és dühösen végignézi rajta, a gyülekezet felé fordítja tekintetét, és keresztet vet.

Mintha két lándzsából állna az a levegőbe rajzolt kereszt, mintha csak az ő és a hozzá hasonlók életét kioltani képződött volna meg. Érzi, ahogy mellkasába, a szívébe hatol.

Elsötétül előtte a világ.

Csendben, mozdulatlanul fekszik. A környezet már nem akarja elemészteni. Éppen fordítva. A világoszöld falak, a puha kórházi ágy, a csészében gőzölgő erőleves mintha mankóként kúsznának hóna alá, hogy felemeljék, életre hívják.

Kopognak. Major az. Egy kosár vérnarancsot meg egy fóliába csomagolt rántott húsos zsemlet hoz. Erőltetett jókedvvel rángatja meg Kálmán haját.

- Felderítetted már a környéket? Milyenek a nővérek?
- Biztosan szépek. Nem foglalkozom velük.
- Ne játszd meg itt nekem a nagybeteget!
- Gyenge vagyok.
- Beszéltem az orvossal. Azt mondta, nincs komoly, szervi bajod, allergiarohamot kaptál, azért ájultál el. Kalciumot kell szedned.
- Mintha nem tudnád, mi készített ki.
- Pedig nem tudom. Mert ha tudnám, nem szerződthettek volna.
- Dobj ki!
- Dehogynem. Jóvá kell tenned, hogy kellemetlen helyzetbe hoztál minket. Mához egy hétre eljössz velem a Zemplénbe hótúrára. Persze, mi csak a végállomásra megyünk, kocsival. Ott fogjuk várni a katolikus isko-

la diákjait meleg teával és fánkkal. Egy-két fénykép, és teljesítve a hótúra-projekt.

– Nincs is hó. Azt mondja az előjelzés, újévig nem is lesz.

– Az nem számít. Ez a neve a túrának.

– Lehetne inkább „hóváró” túra.

– Igazad van. Szólok nekik. Látom, kezdesz magadhoz térni. Szóval ezzel kezdünk.

– Miért? Mi van még?

– A rákövetkező nap koszorúzunk a Kossuth Gimnáziumnál. Kabay János emléktábláját.

– Az a Kabay, aki feltalálta a morfiumgyártást?

– Igen. Száztíz éve született. A többi pártnak nem jutott eszébe. Mi lecsaptunk rá. Utána elmegyünk, és halászlét eszünk a Patkós csárdában.

– És mire jó ez?

– Van ott egy cigányzenekar. Készítünk pár közös képet. Ne mondják, hogy rasszisták vagyunk.

– Rendben.

– A halászcserda után a sérült gyermekek otthonába hajtunk. Nem tudom, mi annak az intézetnek a pontos neve. Valamit viszünk nekik. Csinnálja a többi párt is. Mondjuk, egy szőnyeget. Aztán... Aztán, na, igen, van még valami... Hát igen, példát kell mutatnunk.

– Mi van még? – kérdi Kálmán balsejtelemmel a hangjában.

– Egy véradás.

AKI VAGYOK

Gyalog, hajón vagy szárnyakon,
lehet nappal vagy éjsötét,
délen busong vagy északon,
ki elhagyja a mesterét.

Lant hamis, a penna száraz,
kontrasztalan, fakó a kép,
tátog s guvadt szemmel áll az,
ki elhagyja a mesterét.

Már a madárdal sem ének,
tapint s vér festi be kezét,
semmi sem üdvös szemének,
ki elhagyja a mesterét.

Az árva nem árvább nála,
nincs, ki nehezebb kereszttel
araszol a Golgotára,
mint kit elhagyott a Mester.

JÁRATLAN ÚT

Az allé végén csend honol.
Arcodhoz érnek száraz ágak.
Ahogy haladsz levél s a por
körözve fölrepül utánad.

Hová tartasz? Honnét jöttél?
Ha eltérsz, vajon merre térj el?
Mögötted szintén összeér
az út, ha néha visszanézel.

Ne félj, ha baljós szürkület
fáradt szemedre fátylát bontja.
Egy féltényérnyi égszelet
az ág hegyén a cél kolompja.

Noha a vég most idegen,
és magadra hagy az utadon,
fészket rak tán a szíveden,
ha megérkeztél, a nyugalom.

OPTIMIZMUS

Lesz egy ország (hogya megéred),
ahol mindenki szeret téged.
Ahol sosem azon agyalnak,
vajon te hányad rész magyar vagy,
és ha bolsevik volt is ősöd,
marad még néhány ismerősöd.
Kölyköt haragra nem nevelnek,
s nem a megszökés lesz a terved.

Lesz egy nép, és kék és sár a vére.
Jobbra, át, vagy éppen balra térve
emberibb lesz minden létezőnél.
Nem tunyán, bután és rombolón él,
többé nem vall s terjeszt hamis elvet,
s nem szitokra használja a nyelvet.
Nép, mely hibáin mélyen elmereng,
s kiokulván szül, fejleszt és terem.

Lesz egy ember (talán épp te leszel,
ki nem örülsz meg, ha emlékezel),
kit a múlt, ha kétségbe is ejt,
mindent megért, s lesz, mit elfelejt.
S e feledés nem a pusztulásba,

szegényedésbe, nemzethalálba,
hamis álomba, önámításba
ringatja szendén, hanem megváltja.

S nem lesz világra szóló hiszti,
hogy ez náci, amaz meg bipsi.
Kommunista, gárdista, cigány
békességben él majd valahány.
És nem lesz semmiből félreértés,
csak elfogadás és együttérzés,
mert kibékül mindenki mindennel itten,
vagy nem lesz se haza, se nemzet, se Isten.

UTAZÓK

Fülembe visszacseng a hangod,
miben kedves-büszkeség
találta otthonos helyét,
s hozzá visszatér
(mintha felhőből formálódna)
egy mosoly.

Makacs támadás ez
a hétfő patinás rendje ellen.
Mikor ezer dolgom,
s száz irányba kéne mennem.

Ahol kigyúlnak a metrók,
s minden emberi testet
benedvesít a rettegés –
a rólad képzett gondolat
kínál szalmaszálat,
hogy fölkapaszkodjam.

Ahogy egy autóban
a látóhatár peremére
révedő szemekkel látlak,
oly közel hajolsz, hogy
egy pillanatra majdnem
arcomhoz ér a vállad.

———— Nyerges Gábor Ádám

ÁLLTAM EGY HÍDON

Álltam egy hídon
(Ez csak kép, nem Igaz)
S randa disznófejem
(Ez viszont már igen)
Ringva tükröztettem
Az egykedvű Vízen.
(De hogy mindez rímel,
sajna akkor sem vigasz.)

Szívemben még szólt
(Pösze kis esszekkel)
Valami régi Dal,
S hirtelen hallottam
Magam – gondoltam, most
Tényleg kell egy Ital.
Nem tudtam, mit kezdjek
Belül, ezekkel.

„Lelki válságom”
(Vagy minek is hívták)
A lényeg, hogy Az volt.
Ha mindent túlélék... –
Ettől szarsz be bennem
Büdös nagy hun Lélek?
Már bocsánat – rőzse-
dalt kellett volna inkább.

Na aztán múltkor
Megnéztem a Gangeszt
(Persze, hogy csak képről).
Koszornak tűnt, undi.
Úgy voltam vele, hogy
– Ahogy már Mindennel.

Nem akarom tudni.
Valahogy meg majd csak lesz.

Most itt elcsesztem
Kicsit az egészet.
De olyan zavaros
Bármilyen nagybetűvel.
Hogy minden egész... – még
Csak a fele tűnt el,
Valahova ide tettem
A többi – amíg meg nem lesz,
Türelem, csak semmi Enyészet.

Patak Márta

A TEST MINDENT TUD

EGY BEFEJEZETLEN PORTRÉ TÖRTÉNETE

Regényrészlet

Még a rákövetkező meg az azutáni héten sem írnak semmit a lapok, kicenzúráznak minden hírt, ami akár csak érintőlegesen is utalna az újvidéki razziára. Negyvenkettő január 26-án *Hideg napok* cím alatt az *Esti Kis Újság* tudósítása szerint kitűnően bírják a hideget az állatkert lakói, El Dorado ez a néhány nap a jegesmedvéknek. A Délvidék ügyében teljes némaság. Budapesten elintézik annyival, hogy már megint ezek a vad szerbek. És ha valaki netán megjegyzi, hogy a kivégzettek nemcsak szerbek és zsidók, hanem magyarok, szlovákok is, akkor rögtön ott a válasz, hogy azok mind kommunisták, rosszabbak, mint a pestis.

Roszsabbak, meg kommunisták, talán ahogyan a kesehajú Jakubović Dusán is az, aki hetente-kéthetente jár át a Szerémségből Újvidékre, *a maradéki ember*, csak így emlegetik a piacon. Csapja a szelet a kofaasszonynak, akinek zöldséget szállít. Mindenfélét, ami éppen terem. Az asszonynak nincs ellenére az udvarlás, már messziről észreveszi, hogy jön Dusán, tolja talicskán a ládáit, alig látszik ki mögülük. Nem túl magas, inkább mokány, inas fajta, amilyen fűge a szeme, olyan a mozgása is. Cikázik a zöldséges pultok között a taligájával, mint az apróhal a Dunában a part menti kövek között. A kofaasszonyt meg mintha kicserélnék, felragyog az arca, mert még az öreg piaci talicska is másképpen nyikorog, mikor Dusán rakja meg a portékáival.

Negyvenegy áprilisában Újvidék magyar, Maradék meg horvát kézre kerül, Dusán csak vakargatja a fejét, mikor másodszor is megállítják a csendőrök, mindenféle kérdéseket tesznek föl neki, a legtöbbjét nem is érti, nem-hogy felelni tudna rájuk. Udvariasan válaszolgat azért, bár maga sem tudja, mi köze lehetne neki a szállásokon bujkáló partizánokhoz, földalatti mozgalmárokhöz, mikor a szállás meg a föld neki elsősorban a terményt meg a felvásárlást, egyszóval a munkát juttatja eszébe. De ezen se tépelődik sokat, megválaszolja a kérdéseket, és megy tovább, viszi füttyörészve az árut a szép kofaasszonynak, aki alig várja már, hogy odaérjen, még az örökké

kukacoskodó vevője hogyléte felől is nyájasan érdeklődik, miközben kiszolgálja, mikor végre meghallja, hogy Dusán tolja a taligát.

Jakubović Dusán éppen a kofaasszony pultja felé tart, észre se veszi, hogy a csendőr, aki odakint a vasútállomás környékén a kérdéseit feltette, két másikkal a nyomába szegődik. A tömegben elvegyülve végig szemmel tartják, és amikor Dusán megáll a szép kofaasszony standjánál, hallótávolságban ők is megállnak. Egyik figyelni Dusánékat, a másik kettő meg úgy tesz, mintha keresnének valakit, vagy éppen csak nézelődnének. Látják, amit látnak, hallják, amit hallanak. Másnap a szép kofaasszony már nincs a helyén, és Dusán se hordja többet a portékát Maradékról az újvidéki piacra.

Ha Imre ezt mind elolvassa, mit ért majd belőle, mire lesz jó neki egyáltalán? Bőven elég neki, amit Tera nénitől hall. Mit ér vele, mi változik az életében, ha ezt mind megtudja? Nem elég, ha én tudom? Nem véletlen, hogy végül minden hozzám kerül, mindenki bennem bíz. Elvégre én vagyok a pszichológus.

Imre ül, nem szól, figyel, Tera néni egy hajtásra kiissza a maradék sörét, Megmelegszik!, jegyzi meg, mintha mentegetőzne, még kacsint is hozzá, ellenőrzi a cigarettáját, megvonja a vállát, mintha magában megállapítaná, hogy eddig mennyivel lépi túl az engedélyezett napi adagját, ha rágyújt, aztán vissza is csúsztatja a dobozt a zsebébe.

Csendben Imre arcát fürkészi, mintha azt vizsgálná, milyen hatással van rá, amit eddig elmondott, aztán megköszörüli a torkát, Ilyen időket éltünk, de a java még hátravolt!, ennyit mond, aztán nem folytatja, az ablak felé, a virágaira siklik a tekintete. Nem ártana átültetni már ezt a viaszvirágot!

Antusék csoportjában működik egy szerb diáklány is, annak a családja sose tudja meg, milyen váddal akasztják föl Szegeden. Titkos akció, még Antus se tud róla. Ketten tervelik ki, a lánynak egyedül kell végrehajtania. Férfiruhában. Szemtanú csak egy van, akinek a karjába szalad, az pontosan látja, amikor elhajtja az ekrazitos töltényeket. Azzal a lendülettel, ahogy elhajtja, vágna is keresztül az úttesten, de valaki megállítja. Nem a lányokban álló üzlettel törődik, egyenesen a csendőrörsre kíséri a lányt. Csak utána küldi oltani az önkénteseket meg a tényleges állományú tűzoltókat.

A Szegedről odavezényelt 9. honvéd gyalogezred parancsnoka Deák ezredes. Hazafelé tart a tiszti kaszinóból. És éppen akkor fordul be a sarkon, amikor az akciót időzítik, így mindent pontosan lát. Egy órával később kellene hazamenni, de aznap valamiért elunja a társaságot. Pedig a két aktivista pontosan kiszámítja az akció idejét. Ráhagyással. Mégis így

alakul. Csak azért nem végzik ki rögtön a lányt, mert a Csillagban szembesíteni akarják a Sosity fiúval, hogy kiderítsék, az újvidékieknek van-e közüük a szegedi sejthez. Azt remélik, amint az meglátja a lányt, rögtön megtörik, és vallani fog. Erről persze a lány családja semmit sem tud. Egyszerű, dolgos emberek, az apja gondterhelten hátratulja a sildes sapkát a feje búbjára, mikor meghallja, mi történt a lányával. Onnan fogva aztán megmutatja, hogy vele is lehet másképpen beszélni.

A Sosity fivérekéről senki nem mondaná meg, hogy testvérek. A báty kis híján felakasztatja az öccsét, mindjárt a legelején. Ismeri, mint a rossz pénzt, gyerekkorában se hat rá a szép szó, már akkor is erővel kell jobb belátásra bírni, mikor aztán átkerül Szegedre, bolsevista eszméi miatt még az egyetemről is kicsapják. A bátynak nem kis erőfeszítésébe telik, de elveit félretéve hallgat az anyjuk könyörgésére, és közbenjár az öccse érdekében a hatóságoknál. Kapcsolatai elég messzire nyúlnak, ismert kormánypárti politikusok, de más pártállású képviselők, katonatisztek, újságírók is akadnak köztük, úgyhogy viszonylag könnyen megy a dolog. Egyszerűen megszédítik szegény tudatlan újvidéki fiút ott Szegeden, nem tehet róla, nem az ő hibája, hirtelen szakad rá minden, az ismeretlen város, az egyetem, a tanulás, a társak, azt hiszi, minden, ami újat ott lát, az éppen olyan hasznos és fontos, mint a tanulás. Nem is lesz semmi a dologból, elárultatják vele a szervezet embereinek nevét, tartózkodási helyét, mindent, amit tud, hamar felgöngyölítik a szálakat, és még csírájában megfojtják a bolsevista eszmékkel szimpatizáló diákszervezetet. A vezetőjüket fel is akasztják, de az idősebbik Sosityot kevésbé érdekli, hogy mi van a többiekkel, akiket elkaptak, hányan és mennyit ülnek közülük, neki éppen elég fejtörést okoz az öccse.

Özvegy édesanyjuk előtt azonban kijelenti, ha haza is jön az öccse, őt messzire kerülje el, mert nem hajlandó többet egy asztalhoz ülni vele. Örüljön neki, hogy kiment a bolsevikok karmából, érje be ennyivel. Az édesanyjuk szemét elfutja a könny, de uralkodik magán, nem akar gyengének mutatkozni a fia előtt, nehogy megbántsa, hiszen tudja, mekkora áldozatot hoz a kedvéért. Ismeri a fiát. Meg a másikat is. Sejtí, hogy ezzel még nincs vége, mert a kisebbik fia sem adja fel egykönnyen. És ami a legrettenetesebb, meghallgatja egyiket, és igazat ad neki. Aztán meghallgatja a másikat, és annak is igaza van.

Égre-földre esküdözik az idősebbik fiú előtt, hogy neki majd gondja lesz rá, hogy ne kelljen találkozniuk, és közben majd' megszakad a szíve. De okos asszony, tudja, hogy most nem szabad sírnia. Csak a vasárnapi ebédnél homályosodik el a szeme, hogy nem ül együtt a család maradéka az

asztalnál. Felváltva jön a két fiú, egyik héten egyik, a másikon a másik, sose érdeklődnek egymás iránt, meg se kérdezik tőle, él-e, hal-e a másik, azt is csak a piacon tudja meg egy bennfentes szerb jóakarójától negyvennégy októberének utolsó napján, hogy az idősebbik fia tölti ki a feljelentő ívet a testvéröccse ellen. Az asszonynak kiszalad a vér az arcából, a természetes szerb derékon kapja, hogy össze ne essen azon helyen. A férfi sógora az OZNA-nál van, onnan szerzi az információt. Az asszonnyal megfordul a világ, egy rövid időre az eszméletét is elveszti.

Még sokáig hallja a fia lépteinek döngését, jóval utána is, hogy becsapódik mögötte a ház súlyos, kovácsoltvas bejárati ajtaja. Szavai idegenül csengnek a fülében. Mintha a hangszínét se ismerné fel, annyira elváltozik a hangja, talán ha az utcán hallja, meg se ismeri. Egy váltás fehéreneműt, egy napi élelmet vihetsz neki, többre nemigen lesz szüksége, ezt mondja. Az asszony tétován egyik lábáról a másikra áll az előszoba közepén, indulna a fogas felé, hogy vállára teríti a kendőt, szalad a fia után, vagy az után az idegen férfi után, aki ilyet mond, nem álmodik, tényleg az idősebbik fia, aki ül vele szemben a hokedlin a konyhaasztalnál, és mintha valami érdektelen újsághírt olvasna fel, olyan hangon közli vele, hogy az öccse megszegte az ígéretét, ő pedig megírta ellene a feljelentést. A tengerészlaktanyában van, holnap vihet neki egy váltás fehéreneműt, élelmet, adj a maga, bajszos, vele egykorú őrnék, mondja meg neki, hogy kinek lesz. Ennyit tud közbenjárni az érdekében.

Mi mást tehetne az a szegény asszony. Még aznap éjjel megbocsát neki, és a Mindenhatót kéri, hogy legyen irgalmas a két fiához. Másnap reggel a tengerészlaktanya rácsán keresztül beadja a magas, bajszos őrnék az ételhordóban az ennivalót, a selyempapírba csomagolt fehéreneműt, aztán bemegy a templomba, odatérdel a Szűz Mária-oltár elé, és az Istenszülőhöz fohászkodik, hogy könnyítse meg fiának a szenvedést. A harmadik könnyörgésnél peregni kezd a könny a bal szeméből. Mintha az egyikkel siratná a fiát, a másikat szárazon tartaná a másiknak. Az ő édes, komoly nagy fiának. Aki mindig olyan szépen tudott beszélni az öccsével, de az sose hallgatott rá, ment mindig a maga feje után.

Fázósan összehúzza mellén a kabátját, mikor kilép a templomból. Mielőtt elindul, körülnéz, mint aki vár valakit, vagy szeretne meggyőződni róla, hogy nem figyeli senki. Elindul a csupasz platánokkal szegélyezett kis tér felé, hogy majd keresztülvág rajta, aztán egykettőre hazaér. A tér közepén jár, amikor hirtelen belé villan egy emlékkép, amint megy határozott léptekkel, talán éppen úgy, mint most, a kisebbik fia pedig szalad utána, és mesz-

sziről kiabál kétségbeesetten, Édesanyám, édesanyám! Időbe telt, mire meghallja. A kisfiú szeme csupa könny, hangja elcsuklik a sírástól. Alig tudja megvigasztalni. Látja magát, amint lehajol hozzá, lassítva, mint a filmjeletben, magához öleli a még mindig szepegő kisfiút, aki két kézzel csimpaszkodik a nyakába.

A Sosity-fivérek édesanyja megrázza a fejét, és egy pillanatra meg is torpan a tér közepén, mert tisztán hallja a háta mögül, valahonnan megszűrő a kisebbik fia hangját, amint utána szól halkán, Édesanyám!, suttogva, mintha sóhajтана, mégis tisztán kivetően. Nem néz hátra. Mellén összefogja a kabátja szürke szövetét, két kézzel belekapaszkodik, és fejét előrelódítva megindul, ráfekszik szinte a feltámadó szélre, mintha annak is a segítségét kérné, és sietve továbbmegy. Látom magam előtt.

Tera néni sodorgatja ujjai közt a cigarettát, látszik rajta, hogy húzza-halasztja a rágyújtást, amíg csak lehet, mintha minden perc számítana, amit ezekkel a látszólag fölösleges mozdulatokkal nyer. Nem is gyújtja meg, úgy folytatja.

István, a vőlegényét utoljára a szabadkai vasútállomáson látják, negyvennégy november hetedikén. Ki tudja, meddig jut el. Ha a saját lábán megy egyáltalán, mert viszik, nem is éli túl azt az utazást. A rákövetkező héten megállítja valaki a Telepen az öccsét, Sándort, éppen hazafelé tart a kenyérrel, mögéje áll, úgy mondja, ne forduljon hátra, nem szeretné, ha meglátná az arcát, neki is jobb, ha nem tudja, kivel beszél, hátha egyszer még baja származik belőle. Annak az embernek mondja István a szabadkai vasútállomáson, hogy Szegedre utazik, a menyasszonyához.

István az Előre kapusa. A férfi egy régi szurkoló.

Tera néni nemcsak a szemével meg a szájával, bütykös ujjával, hanem az egész testével beszél. Sípól a tüdeje, ahogy veszi a levegőt, számolom magamban, mennyi idő lehet még hátra, vajon mikor veszi a szájába azt a cigarettát. Nem sokat tévedek, minden az arcára van írva, csak figyelni kell. Látom, itt a pillanat, most fog rágyújtani.

– Megiszunk még egy sört?

Ezt kérdezi, választ se vár, felpattan, korát meghazudtoló fürgeséggel, erre önkéntelenül Imre is megemelkedik a díványon, de Tera néni int, maradjon, Imre visszaül, előrehajol, a horgolt terítő szélével babrál az asztalon. Nem szólal meg, nem néz rám, a tekintetével követi Tera nénit a konyha felé, amikor visszajön és leteszi elé a sört, kibontja, szétölti háromfelé, óvatosan, de biztos kézzel, vigyázva, nehogy kifusson a habja. Tera néni be-

harapja a száját, fejét oldalra billentve megint ellenőrzi, hogy arányos-e a mennyiség, aztán ránéz Imrére, majd rám, és int, hogy Egészségekre!

Minden mérkőzésen kint van, ott áll a kapu vonalában, amelyikben István véd, eleinte le se veszi róla a szemét, őt nézi, ahogy figyeli a kapuból a mezőnyjátékot. István egyszer se néz ki rá, Tera néni eleinte neheztel érte, aztán magától is rájön, hogy arra a kilencvenegynéhány percre megszűnik neki a világ. Később már a mozdulataiból látja, mi történik a pályán. Mint a hiúz, úgy áll a kapufa tövében. Rossz érzés, amikor látja, hogy elől merre lehetne indulni, mégse mennek a csapattársai, olyankor mozdul önkéntelenül a lába, de nem mehet előre, hogy segítsen. Legvégső esetben félpályáig, biztonságosan csak onnan ér vissza időben.

Arra az évre, disznóvágás környékére terveznék az esküvőt. A szülei halani se akarnak róla, azt mondják, vagy továbbtanul, vagy férjhez megy. Ő mindkettőt szeretné, de a szülei azt mondják, csak az egyiket lehet. István a tanulását támogatja. Azt mondja, vár rá, ameddig kell, ha eddig tudott várni, az a néhány év már nem számít.

Már negyvenegyben sejtik, hogy nem lesz könnyű életük. Miután visszacsatolják őket, megszűnik a szabad élet, nem járhatnak moziba, sétálgatni a korzóra, futballmérkőzésre, lány létére Tera néni meg pláne nem. Egyszer be is hívja az osztályfőnöke, nem szeretné, ha a meccsek miatt kerülne veszélybe az érettségije, úgyhogy válogassa meg a társaságát, és ne járjon olyan helyre, ami nem egy erkölcsös lánynak való.

Negyvennégy november hetedikén már korán reggel a szegedi egyetem kollégiumának ablakában ül, nézi a téren keresztülvágó aktatáskás férfiakat, a piac irányába üres szatyrokkal igyekvő, onnan kosarakkal felpakolva hazafelé tartó cselédeket, és arra gondol, milyen szép ez a nap, neki, másnak meg talán ez az utolsó. Mintha hirtelen egy láthatatlan, fekete madárszárny legyintené meg a szívét, olyan szorongás tör rá, hogy nem bír megmaradni a kollégiumban, leszalad a portára, onnan ki az utcára, és a sugárúton futva elindul az állomás felé. Egész a nagyállomásig fut, hogy ott megvárja a szabadkai vonatot, mintha attól előbb beérkezne. Valamikor délutánra ígérlik. Még egyszer megkérdezi a vasutastól. Most se tud többet mondani. Érdeklődjön délután. Legszívesebben Szabadkáig elfutna.

István öccsével, Sándorral aztán majd március elején találkozik, még a nyilas hatalomátvétel előtt. Sikerül átszöknie Zentáról. Csak annyit mond, nem gondolta, hogy Szegeden fognak találkozni. Többet fölösleges is mondania, az arcára van írva, hogy István már nem él. Pedig Sándor nem akarja elárulni, de Tera néni ismeri jól, a vegyes osztályok idején egy osztályba

járnak, őelőtte nem tud hazudni. Egyedül jött-e, csak ennyit kérdez, Sándor meg annyit felel, hogy nem, két telepi fiúval szöktek át.

Milyen az élet, ő lesz a férje, István öccse, Sándor, aki annyiszor segít nekik, mikor titokban kell találkozniuk. Az első március után legközelebb három év múlva találkoznak az Alsóvárosi-templom kertjében. Nem kell mondaniuk egymásnak semmit. Csak egymásra néznek, és akkor, abban a pillanatban megérti Tera néni, hogy sohasem Istvánt fogja keresni a tekintetében, az ölelésében. Negyvennyolcban meg is esküsznek.

Sándor sose heveri ki azt a negyvennégyes őszt. Akkor kap epilepsiát is. Csoda, hogy nem zavarodik bele.

El van készülve a legrosszabbra. Idegei felmondják a szolgálatot, hátraszólt szerbül, *Sta cekas? Hajde, bre!* Azt mondja, mire vársz, gyerünk már, mert érzi, mikor elvágják a kezén a drótot, ami a másik kettőhöz fűzi, de a fiatal partizán egy pillanatra mintha megtorpanna a háta mögött a késsel. Sándor a szélen áll, úgy gondolja, velük kezdik, a két szélsővel, aki könnyebben megszökhet. A középsőt két oldalról is akadályozzák.

Nem a lökés erejétől esik el, a vágás se olyan mély, hogy abban elvérezzen. Elengedik, elesik, arcra bukik, nem mozdul. Nincs is egészen magánál, de az esés utáni pillanatok nagyon megmaradnak benne, sokszor álmában is a partizán után kiabál, hogy jöjjön vissza, és vágja el a torkát rendesen.

– Remélem, a virágaim nem veszik zokon, hogy ezekről a régi dolgokról beszélek, utóvégre most itt vagytok ti is, nem nekik kell végighallgatniuk!

Hét évvel ezelőtt Imre nem megy el Tera nénihez, pedig megígéri neki, mert az újvidéki fiú, akit Trombitás Janó néven ismernek a környéken, mindenáron szeretne mesélni neki Újvidékről, hallott eleget Vujkónál a kocsmában, tudna mesélni. De Imre nem megy, mert találkozik Matyival, most pedig nemcsak Matyi, hanem már Trombitás is halott, csak a jegyzeteik vannak meg, mindkettő nálam, és egyáltalán nem biztos, hogy Imre valaha is elolvassa őket.

Látogatásunk végén látom a néni arcán, hogy még mondana valamit, aztán csak legyint. Nehogy megsokalljátok ti is, mint a virágaim!, nevet rekedtes hangján, miközben kifele tessékel bennünket. Majdnem biztos vagyok benne, hogy miután kattan odalent a kapunyitó mágneszár, és kilépünk a körúti gangos bérház nehéz tölgyfakapuján, a néni tehetetlen dühében földhöz vágja a konyhában a sörösüveget. A szerencsétlen úristenit neki!, ennyit mond talán, és egyre csak az jár a fejében, amiről nem mesél, pedig tudna, elmesélhetné, milyen volt az az árvaház, amelyikben Imre nagyanyja azon a negyvenkettes januáron önkéntes munkát vállal a Zentáról vissza-

került Irma sógornője mellett, és ahonnan a razzia után örökbe fogadják Imre édesanyját. El tudná mesélni, hogy a nagyanyja zokogva megy haza az első nap végén, nem bírja a látványt, az életben maradott árvák ott sírnak az édesanyjukért, ő meg sír velük. Azt mondja a férjének, Imre, úgyse született saját gyerekünk, vegyük magunkhoz azt az ártatlan kislányt, mi majd felneveljük!

Elmesélhetné, hogy Imre nagyapja aznap éjjel egy szemhunyást se alszik, csak hánykolódik, latolgatja, mitévő legyen, honnan tudhatná, kinek a gyereke az a kislány, szerb, zsidó vagy magyar anya szülte, és ki volt a nemző apja dobrovoljac, sokác, albán, német vagy szlovák? Hogy merjen ő vállalni ilyet? Aztán másnap reggelre elpárolog minden kétsége.

Elmennek, messzire, hogy felejtsenek, viszik magukkal a régi szép emlékeket, a rosszat meg maguk mögött hagyják, így van ez rendjén, Imre nagyapja pedig úgy éli le az életét, hogy ott a messzeségben már csak évekkel később, kósza hírekből értesül róla, hogy akik negyvenkettőben elmennek, azokért az otthon maradottak lakolnak negyvennégyben.

A villamos felé tartunk, nem szólunk egymáshoz, Imre hóna alatt a Trombitás Janó naplójával, tűnődve ballag mellettem, én magam előtt látom Tera nénit, amint megrázza a fejét, elmosolyodik, sóhajt, és a földön heverő barna üvegcserepek láttán hangosan mondja, Terka, Terka, vénségedre hagy el a józan eszed! A fikuszlevélre szántad az alját, kár érte!, aztán fogja a partvist, a személtlapátot, összesöpri, a kukába önti az üvegcserepet, visszamegy a szobába, beül a fotelba, előveszi a cigarettáját, lassan sodorni kezdi két keze mutató- és hüvelykujjával, majd meggyújtja a gyufát, nézi egy darabig a lángot, mielőtt elfújná, mint a gyertyát, és a virágokra való tekintettel ma este már csak némán mesél tovább.

De éjjel megint Újvidékről álmodik. Nem tud nyugodtan aludni. Fel isriad, nyúl a vízért az éjjeliszekrényre, kortyol belőle, sóhajt egy nagyot, és tudja, hogy a java még hátravan.

Imrével úgy döntünk, inkább gyalog megyünk haza, a Lánchídon át, az Alagúton keresztül.

Bíró József

MINAMOSOGNO

RENDAHAGYÓ MINI-OPERA EGY FELVONÁSBAN / HÁROM SZÍNEN

(- PILINSZKY JÁNOS EMLÉKÉRE -)

Törőcsik Marinak és Kocsis Zoltánnak ajánlom

ELSŐ SZÍN

VIVACE

— (1) —

munka tudja megfelel
fél nádsíp forrás
: *gondol elhagy esküvő*
előszed hátsó igazság
szíves kivet vezető
: *felhő kivérez dallam*
szentbárány ismerős tüdő
ölében szűk pirítósszabadság
: *jut alapos agymosás*
kétségtelen eső ömlik
nincs határozott újságárus
: *simul messze alatta*
raklapok mögött vacok
fortélyos ember túlél
: *hamar szeret komolyan*
élvez kallódva természet
fekszik szutykos sivárság

: *méretre kezd mélyíteni*
akar kényes gyertyacsonk
színekben látni ország
: *olyan mosoly néha*

VIVACE

— (2) —

torzul aggódó jelenés
szertelen kantele zihál
: *ragad nyirkos arany*
hibátlan hajszálból jóslat
tegnap siralmas álom
: *rács sodrása folytonos*
fáradt kötélhíd dadog
szélvédett helyen végez
: *nyomban három követés*
árvul keserves falióra
kénye párosan szépül
: *frissen érkező dráma*
szirmai nyitva esernyő
mézízű vélemény szital
: *ingyenes párat nyeldekel*
tapasztalat hoz kikötőt
kültéri folytatást vállal
: *néz kétségbe naponta*
meztelen próba része
van járható sötétség
: *ünnep dúdol tenger*

VIVACE

— (3) —

kívülről végrehajt élet
ültet sámándob heghamu
: *meglepő viszont tűnik*
szemétben hever kenyér
céltalan változat ismer
: *lobog zongorás virágút*
ugyanott nyálfoltos takaró
komorul penészes szemfedő
: *rothad kottázó káposzta*
sohasem hullámozó térkép
álcának higgadt zsákfalu
: *szakadék tűnik szélén*
ondolált jégtömb rendez
érvényben viaszos égbolt
: *sétatávolság zsírt kerül*
bánatnak időben ugyanaz
irgalmas mutatvány hazasír
: *révedve múltat szemponthoz*
mohosban repeső irattömb
cseléd görnyed boríték
: *szabvány boronát fészkel*

(furioso)

ikravert festmény ismét
híján áttörés füstcsík
: *fekete ellenpont alkalom*
vágyszárny nevel időcél
kerítve felmondó értelem
: *akasztás rendel tömeges*
bőrkötés ellen szappan
kimenet illatos koponya
: *gáznemű nyomon mellett*

MÁSODIK SZÍN

PARLANDO

———— (1) ————

gondol elhagy esküvő
felhő kivérez dallam
: *jut alapos agymosás*
simul messze alatta
hamar szeret komolyan
: *méretre kezd mélyíteni*
olyan mosoly néha
ragad nyirkos arany
: *rács sodrása folytonos*
nyomban három követés
frissen érkező dráma
: *ingyenes párát nyeldekkel*
néz kétségbe naponta
ünnep dúdol tenger
: *meglepő viszont tűnik*
lobog zongorás virágút
rothad kottázó káposzta
: *szakadék tűnik szélén*
sétatávolság zsírt kerül
révedve múltat szemponthoz
: *szabvány boronát fészkel*

PARLANDO

———— (2) ————

jut alapos agymosás
gondol elhagy esküvő
: *felhő kivérez dallam*

méretre kezd mélyíteni
simul messze alatta
: *hamar szeret komolyan*
rács sodrása folytonos
olyan mosoly néha
: *ragad nyirkos arany*
ingyenes párát nyeldekkel
nyomban három követés
: *frissen érkező dráma*
meglepő viszont tűnik
néz kétségbe naponta
: *ünnep dúdol tenger*
szakadék sikít szélén
lobog zongorás virágút
: *rothad kottázó káposzta*
szabvány boronát fészkel
sétatávolság zsírt kerül
: *révedve múltat szemponthoz*

PARLANDO

———— (3) ————

felhő kivérez dallam
jut alapos agyimosás
: *gondol elhagy esküvő*
hamar szeret komolyan
méretre kezd mélyíteni
: *simul messze alatta*
ragad nyirkos arany
rács sodrása folytonos
: *olyan mosoly néha*
frissen érkező dráma
ingyenes párát nyeldekkel
: *nyomban három követés*
ünnep dúdol tenger

meglepő viszont tűnik
: *néz kétségbe naponta*
rothad kottázó káposzta
szakadék sikít szélén
: *lobog zongorás virágút*
révedve múltat szemponthoz
szabvány boronát fészkel
: *sétatávolság zsírt kerül*

(furioso)

ikravert festmény ismét
híján áttörés füstcsík
: *fekete ellenpont alkalom*
vágyszárny nevel időcél
kerítve felmondó értelem
: *akasztás rendel tömeges*
bőrkötés ellen szappan
kimenet illatos koponya
: *gáznemű nyomon mellett*

HARMADIK SZÍN

RUBATO

—— (1) ——

gondol elhagy esküvő
simul messze alatta
olyan mosoly néha
nyomban három követés
néz kétségbe naponta
lobog zongorás virágút
sétatávolság zsírt kerül

*felhő kivérez dallam
hamar szeret komolyan
ragad nyirkos arany
frissen érkező dráma
ünnep dúdol tenger
rothad kottázó káposzta
révedve múltat szemponthoz
jut alapos agyimosás
méretre kezd mélyíteni
rács sodrása folytonos
ingyenes párát nyeldekel
meglepő viszont tűnik
szakadék sikít szélén
szabvány boronát fészkel*

RUBATO

———— (2) ————

*felhő kivérez dallam
hamar szeret komolyan
ragad nyirkos arany
frissen érkező dráma
ünnep dúdol tenger
rothad kottázó káposzta
révedve múltat szemponthoz
jut alapos agyimosás
méretre kezd mélyíteni
rács sodrása folytonos
ingyenes párát nyeldekel
meglepő viszont tűnik
szakadék sikít szélén
szabvány boronát fészkel
gondol elhagy esküvő
simul messze alatta
olyan mosoly néha*

*nyomban három követés
néz kétségbe naponta
lobog zongorás virágút
sétatávolság zsírt kerül*

RUBATO

—— (3) ——

*révedve múltat szemponthoz
rothad kottázó káposzta
ünnep dúdol tenger
frissen érkező dráma
ragad nyirkos arany
hamar szeret komolyan
felhő kivérez dallam
sétatávolság zsírt kerül
lobog zongorás virágút
néz kétségbe naponta
nyomban három követés
olyan mosoly néha
simul messze alatta
gondol elhagy esküvő
szabvány boronát fészkel
szakadék sikít szélén
meglepő viszont tűnik
ingyenes párát nyeldekel
rács sodrása folytonos
méretre kezd mélyíteni
jut alapos agymosás*

(furioso)

ikravert festmény ismét
híján áttörés füstcsík

: *fekete ellenpont alkalom*
vágyszárny nevel időcél
kerítve felmondó értelem
: *akasztás rendel tömeges*
bőrkötés ellen szappan
kimenet illatos koponya
: *gáznemű nyomon mellett*

Jenny Wrangborg

A VILÁG LEGFONTOSABB ÁLLÁSA

reggelente
mikor kirakjuk a székeket a teraszra
látjuk hogyan ébredszik az Aveny

a villamoszörgés visszhangzik
a hatemeletes házak között
a büfénél
az emberek átvágnak a síneken és
mi egy pillanatra megengedjük magunknak
elfeledni a pénztár mögötti stresszt
ami így a hajnali fényben még mindig irrealitás

a nap felkapaszkodik a házak mögött
az egekig cipeli hátán a mát lassan-lassan
a takarítók tisztára seprik az utcát
a tegnapi részegség után és mi egymásra mosolygunk

ilyenkor nem akarunk már
mások lenni csak kiszolgálónők
mienk a világ legfontosabb állása
hogy másoknak jól kezdődjön a napjuk
a mosoly nem a munkaruhánk része
az sajátunk
emberi

GÉPEK

estére megváltoznak
a zajok az öltözőben

eddig bezártnak éreztük magunkat
ez a vibrálás a levegőben
amikor felvesszük saját ruháinkat és
ismét emberekké válunk

amikor egyenruhánkat a szennyesbe dobjuk
kifelé menet a konyhából arra gondolok
ami emberivé kellene tegyen minket
gépekké változtatott

AZ EGYENRUHA

az esti váltás után
utoljára még végigsimítunk a kendővel a mosogatón
előkészítjük a mise en place-t holnapra
megigazítjuk a káoszt
befóliázzuk a csokilabdákat letöröljük a kirakatot
bezárjuk az ajtót s leoltjuk a lámpákat

az öltözőben
kicsúszunk az egyenruhákból
leoldjuk a kötényeket
polcra tesszük a mosolyt
kikapcsolunk

meglepetten nézünk egymásra
mintha először látnánk egymást és
valami újat vettünk volna észre

„Ma fáradtnak nézel ki”

CLAIRE

nem lesz vezető hír
szalagcímként sem olvassuk majd
ha fellapozod holnap az újságot a legújabb
fogyókúráról fog szólni
és hogy mennyi eső hullott tegnap óta

a híradónak nem lesznek különkiadásai vagy
halottas menet sem a városon keresztül
egyetlen megemlékezés sem arról hogy a körülmények
hogyan juttatták őt oda
de az Avenyn és az Engelbrektsgatan kereszteződésében
mégis csak ott feküdt haláli átkozottul
keményre fagyva a táblát maga előtt tartva
és még ha el is mentünk mellette akkor is haláli átkozottul láttuk

a szavak a táblán nem kértek egy új autópályát vagy több rendőrt
nem beszéltek adócsökkentésről vagy keményebb fellépésről
a bevándorlókkal szemben
ő nem akart vitát kezdeményezni
arról hogy miért ő és miért nem te fekszel ott
nem kérte hogy mondj le a kávédról az ebédszünetben
nem kérdőjelezte meg

miért nem vettél részt a május elsejei felvonuláson tavaly
de akart tőled valamit és te olvastad a tábláját
láttad a szemében
hallottad belülről
és még ha bűdös is volt
mégiscsak haláli átkozottul ember volt

nem írnak majd könyveket az életéről
dalokat sem szereznek majd
a férfiről akit ő egykoron szeretett
vagy a gyermekről akit elveszített
de ott feküdt ő a kereszteződésben a nyílt utcán
utolsó szavaival feketével írva a papírra

”Claire-nek hívnak”

és te tudtad, hogy amit kért az nem a megbocsátás volt vagy
valami módja annak hogy az időt visszapörgesse
nem volt ahova az apród szórd
sem kalap sem papírpohár
sem kinyújtott kezek

de mégiscsak haláli átkozottul ott feküdt
az Avenyn és az Engelbrektsgatan kereszteződésében
azt mesélte hogy ő ember volt és
kérte emlékezz rá

A TÖRZSVENDÉG

Minden nap bejött nem panaszkodott soha ha a sor hosszú volt
vagy mi túl kevesen. Nyugis reggeleken ott szokott állni
a pénztár mellett s mesélni a gyerekekről akik
elköltöztek otthonról vagy a nőről aki elhagyta őt.

Meg szokta kérdezni, hogyan bírjuk az italos rekeszeket cipelni,
a hangerőt a tempót.

Ott tudott ülni az utcára néző ablaknál ugyanazt a csésze kávé
iszogatva
órákon keresztül és minket nézett hogyan izzadunk ott
az emberfalon túl.

Mindig köszönt kezdéskor vagy ha végeztünk s egyfolytában
azt kérdezte

hogy szándékunkban áll-e még másnap visszajönni.
Több kiszolgálónőt mint vendéget látott jönni és elmenni
és soha nem
hitte el igazán hogy még nem mondtunk fel.

Mindig megígértük neki hogy holnap holnap jövünk
visszajövünk de egyszer csak majd nem bírunk már.

A FŐNÖK LÁNYA

Azt mondta, hogy csak kényszerből dolgozik itt
nálunk, mert kell a pénz a külföldi útjára.
Igazából nem kellene ő wc-t pucoljon és
kávét főzzön, hogy azt mások megigyák.

Nyilván volt valaki, aki mondta, hogy jót tenne neki,
ha dolgozna egy kicsit, és mindezzel mi csak egyet tudtunk érteni.

Még akkor sem értette meg, amikor mondtuk neki,
mi is csak azért dolgozunk, mert rá vagyunk kényszerülve.

A DÖNTÉS

csak ott a hűtőkamrában a ventillátorok zajában
lehattunk biztosak hogy senki nem hallja amit mondunk
ott fogadtunk ki mond fel elsőként
pletykáltunk ki kivel feküdt le

az egyetlen hely volt ahol biztosan tudtuk
hogy a szavak nem jutnak rossz fülekbe

a kétfokos hidegben
tojásgyűjtő kartonok és paradicsomos ládák között
egyeztünk meg hogy ne dolgozzunk
ha nem kapjuk meg
a túlórapótlékunkat

A KONZULTÁNS

elhívtak egy konzultánst hogy megtanítsen minket
hogyan működik az ember
örültünk azt hittük valami továbbképzésről van szó
még senki nem költött ránk pénzt mióta elkezdtünk dolgozni

két egész napon át ültünk
fizetett munkaidőben

persze egy kicsit furcsa volt
amiről beszélt
a vicceit senki nem értette
de jópofát vágtunk
nem akartunk panaszkodni amikor a vállalat
most végre kitett magáért

a második napon
amikor a vállalatot egy bármilyen autóval kellett összehasonlíttanunk
és mi egy vezető nélküli rozsdás öreg Volvót választottunk
akkor megtanulhattuk micsoda hihetetlen lehetőséget jelenthet
ha az embernek felmondanak

kicsit különös volt aztán
hétfőn visszamenni a munkába
ahhoz a vezető nélküli autóhoz
és nem tudni meddig utazhatunk még vele

FEKETELISTÁN

állásra jelentkezem amit tudom nem kapok meg
nevem az ellenkezés terhét viseli most
a demokrácia a lengőajtókon kívül áll
és kéri és könyörög hogy bejöhessen

azt mondják majd megnézik a referenciáimat
és vissza nem hívnak már
a kétezres évek elején vagyunk és még mindig
messze az egyenlőség

két tömött táskával hagyom el az országot
miközben a munkahelyek elnémulnak mögöttem

SALL LÁSZLÓ fordításai

Jenny Wrangborg 1984-ben született, hidegbüfés és költő. Stockholmban lakik, és az utóbbi tíz évben Svédország, Kanada és Norvégia különböző konyháiban dolgozott. Verset és prózát egyaránt ír. Főbb témái: a munkaerőpiac feltételei, a szolidaritás, a szakszervezeti munkában lévő nehézségek és általában az elesett, a jóléti társadalom peremén élő emberek.

Első verseskötete, *A hidegbüfésnő* 2010-ben jelent meg, és azóta több mint 200 felolvasáson vett részt különböző költői, kulturális esteken, politikai rendezvényeken. Sok versét megzenésítették, gyakran lép fel zenészekkel is.

Debütáló kötetéért több díjjal is kitüntették, többek között a Svéd Szakszervezetek (LO) irodalmi díját is elnyerte.

LAMPIRINTALASMEDS

Kezdetben volt Vilho Lampi, a dacos, a hipochondriás, a korabeli kritika által ellentétesen értékelt expresszionista festő, aki életének túlnyomó részét „a nagy finn pusztá” szívében, a középnyugat-finnországi Liminkában élte le, vidéki visszavonultságából egy párizsi ösztöndíjas utazás és egyetlen oului egyéni kiállítás kedvéért szakadt csak ki, majd 1936 márciusában, harmincnyolc évesen nyoma veszett. Holtteste két hónappal később került elő az olvadó Oulujoki jege alól. A liminkai pusztát ábrázoló tájképek és a sajátosan komoly gyermekportrék mellett egész életét végigkísérő önarcképei talán a legismertebbek művei közül.

Azután jött Paavo Rintala, a háború elől gyerekként Ouluba menekült író, az igazság, szentség, szépség elvont fogalmainak fikcióba öltöztetője, aki majd negyedszázaddal később valóságos kultuszt teremtett Lampi alakja köré regényével, az *Isten a szépséggel* (*Jumala on kauneus*). A könyv egy meg nem nevezett festő, egyfajta szent őrült, a szűk helyi közösség által kiközösített, meg nem értett művész portréja. Megírásához Rintala bevallása szerint Lampi festményei, írásai és a helyi polgárok emlékezetében még élő alakja szolgáltak ihletül.

Ezután egyfajta Lampi-reneszánsz következett, Rintala regényére történő hivatkozással vagy anélkül, az addig mellőzött festőről írni kezdtek, művei a legfontosabb finn képzőművészeti múzeumok, gyűjtemények falaira kerültek, a közelmúlt klasszikusává nőtte ki magát.

Kristian Smeds drámája (vagy nevezzük tán inkább színpadi szövegnek) nem az első adaptációja Rintala regényének, ám a nyolcvanas évek tévéfilmes és színházi feldolgozásai után radikálisan újragondolja, újraalkotja, azaz – stílusosabban – újrafesti Lampi portréját. Smeds 2001-ben Az év drámája díjjal jutalmazott szövege tehát többretegű fikcionalizálás eredménye (afféle Lampirintalasmeds), a cselekményszerűség illúzióját messziről kerülő előadásszöveg. Smeds *Isten a szépsége* (a Takomo színtársulat 2000-es, a Finn Nemzeti Színház színpadán 2008-ban alig módosult szereposztással újjászületett előadása) egyfajta színházi ekphraszisz-sorozat: tíz Vilho Lampi-festmény újraalkotása a színház heterogén nyelvén. Amit mindebből drámai szöveggént elolvashatunk, lefordíthatunk, az az előadásegészként teremtett műnek egyfajta kottája csupán. Smeds színházi nyelvének

verbális rétege, illetve az előadás komplex jelrendszerének bizonyos vonatkozásai (a nem improvizációra bízott gesztusok, a színészekkel, a fikcionális Lampi alteregóival együtt játszó tárgyak) rögzíthetők szövegszerűen, ám az így, az előadás születésével párhuzamosan véglegesült textus minden pórusában a végtelenségig tágulni képes izgalmas, sosem látott anyag. Az írott sorokba kényszerítés és fordítás tükre által homályosan látjuk tehát csupán Smeds szépségszínházát az alábbiakat olvasva, de remélhetőleg e dimenziószegény formában is kínál izgalmakat. Huppanjunk hát fel legalább egy részlet erejéig e Szépség hullámvasútra.

Kristian Smeds

ISTEN A SZÉPSÉG

RÉSZLETEK

Fordította: JANKÓ SZÉP YVETTE

A darabnak tulajdonképp egyetlen szereplője van: Vilho Lampi. Az ősbemutatón Lampi szerepét öt színész öltötte magára: három férfi és két nő. Lampi figurája és a darab szövege másként is szerepekre osztható. Minden a színpadra és a színészek játékára vonatkozó utasítás felrúgható. A darab szövegében helyenként világosan kínálóznak alkalmak az improvizációra, ez külön engedély nélkül lehetséges. Nagyobb szövegbeli változtatás és/vagy a darab egész szerkezetének megbontása csak a szerző beleegyezésével történhet.

A színpadon festett képek:

1. Szabadság
2. Mexikó
3. Holdkórosok
4. Disznóakasztás
5. Hóhér
6. Párizs
7. Nyárfa vagyok
8. Két gyermek arcképe
9. Önarckép gyilkosként
10. Kislány a jégtábla peremén

PROLÓGUS: BOLDOGSÁG

Sötét. Valahonnan távolról szájharmonika hangja hallatszik... A fény fokozatosan erősödik Lampi kezdő szavai alatt. A színpadon senki.

LAMPI(hangja): Kezdetben volt a dac... a dac... először volt a dac... Szeretet és gyűlölet – fontos tényezők, de a legfontosabb mégis a dac. Ez egyesíti a szépséget az istenséggel. Nem vár viszonzást, sem alamizsnát,

de megbocsátani sem fog soha semmit. A dac Isten része, aki a Szépség. Isten... a Szépség, annak kell lennie, az.

A lampik egyenként lépnek be.

LAMPI: Szerbusz, Ville! Szervusz, Ville! Nicsak, Ville! Szervusz! Szervusz! Nini, Ville! Szervusz! Szervusz! Szervusz! Nicsak, Ville! Szervusz! Szervusz! Szervusz! Szervusz! ...

A lampik kezet fognak egymással. Komótosan szemügyre veszik a közönséget. Szájharmonika szól.

LAMPI: Hová a nagy sietség, van valami új a nap alatt?

Szünet.

LAMPI: Nem kéne munkához látni?

LAMPI: Hogy az istenbe ne!

LAMPI: Naná! Persze!

LAMPI: Dologra, dologra!

LAMPI: Tessék, Ville!

LAMPI: Köszönöm, Ville!

Lampi a kezében levő kötelet nézegeti.

LAMPI: Fogjunk hát hozzá az első festményhez!

1. KÉP: SZABADSÁG

LAMPI: Na, lovacsám! Gyerünk! Gyíííííííí!

Lampi a színpadot korbácsolja egy vastag kötéllel. Zene.

LAMPI: A helyzet az, fíjjúk és lejányok, ti ott, a nézőtér sötét mélyén... a helyzet az, hogy mindenem elúszott a vásáron. Bizony. A ház s a föld. Az asszony is zálogba csapva, a kölkek meg elkeltek kilós áron. Ez a kötél sem az enyém, ezt is úgy csórtam. Minden köteléktől megszabadultam, s most, hogy nincs már semmi, ami az enyém volna, szabad vagyok. Az élet és a társadalom peremén. Jogok? Nuku! De kötelezettségeim sincsenek. Ja igen, és állapotdjunk meg rögtön itt az elején: a fikcionális alapszituáció az, hogy ez a férfi (én) a tenger partján kaszál, egy réten. Szombat este van. Tulajdonképp már jó ideje szombat este van. A nap a nyugati égbolton, rögtön lebukik a tengerbe. A Botteni-öbölbe. És keleten már felkelőben a hold.

EMBEREK (*hangja*): Gyíííííííí! Gyíííííííí!...

LAMPI: És ez a férfi csak kaszál. Kaszállok. (*A színpadot csapkodja. Zene*)

Az a nagy helyzet, pajtikáim, ha valaki van olyan tuskó, hogy fogja magát, s elhullik az országút közepén, akkor ő már csak a hullaeltakarítók-

ra meg sírásókra tartozik. Mi, a szabadok pedig, a pacikám meg én, mi csak elvágatunk mellettük kurjongatva: „Pattog az ostor, és egyenesre feszül a látóhatár, porzik az országút alattunk!” A hold áttetsző, erőtlén még, de amint a nap lebukik a tengerbe, a hold megtelik, méregsárga színt ölt, s kerek képpel tükröződik a pusztán át kígyózó folyóban. Gyerünk, lovacskám! Gyííí! Kifogytál a szuszból? Miféle ócska gebe az ilyen, nem bírja a vágat, nem száguld szélvészfény a szekérrel... sőt, összerogy itt nekem az út közepén!? Hát ló az ilyen?! Férfi és ló arra teremtetek, hogy egy testként összenőve vágassanak a világ országútján. Az élet és az ország útján nincs külön férfi, külön ló. Ott nem nyivákol senki kegyelemért, nem kér, nem is ad senki kegyelmet. Sem lónak, sem férfinak, sem senki másnak. Itt addig sarkantyúzzák a lovat s a férfit, míg tajték nem ömlik orrán-száján, s utolsót nem zihál, orral az út menti porban. Nálunk nem szokás a sorsnak behódolni. A sors hódol be nekünk. S ha mi egyszer összerogyunk, nem simán dögölünk meg, mint a kutyák. Ha mi egyszer meghalunk, nem egyedül halunk. Sok embert viszünk a sírba magunkkal. Aha, és egész sereg vadlovat. Csak pontosan és szépen, pacikám. De ha én egyszer odacsapok, ha csak egyet cserdíték, az ég, tudom, kettéhasad. *(Zene. Lampi gyufásskatulyákat helyez a színpadra)* Nyomoroncok! Törpék! Az alacsony, hosszú házaitokban, szürke kunyhóitokban itt a pusztá közepén. Bámultok, mi, az ablakból? *(Kopogtat)*

– Mmmigen, ki van ott?

– (Földesi Kalle, ó, de kedves ember!) Én vagyok az, a festőművész, onnan az öböl kanyarulatából. Nincs kedve kicsit elcsevegni...

– Menj orvoshoz inkább! Kezeltesd magad! Te bolond vagy! Akasztani való!

– Ami nem megy, nem kell erőltetni. További szép jó napot magának is! *(Kopogtat)*

– Hmm, ki van ott?

– (Vágányosi Matti, nyugdíjas vasutas. Hihetetlenül vagány kisöreg.) A festőművész van itt, az erdő aljából...

– Takarodj innen! A börtönbe! Egyenest a dutyiba! És szedjél kábítószert! Mindenfélét! Sokat! Túl sokat! És dögölj meg! De fájjon is aztán!

– Tyű, de aranyos cimborák! No de itt van még nekünk Irma. Kilencvenhat éves népművelő, valóságos angyal! Tanít, nevel! Rendesen kell ám kinézni, ha Irmánál kopogtatunk, vasalt nadrág, választék a hajban, mintha csak skatulyából...

(Kopogtat)

– Tudom én, hogy ki mászkál odakint. Telefonáltak a szomszédból, hogy az a holdkóros festő már megint erre császkál! Falhoz kell állítani az effélét! A ház mögé és falhoz! Egy géppisztolysorozat és annyi! Szarrá löni a halántéklebenyét...

(Felmarkolja a gyufásdobozokat, és szétlapítja őket)

És most! Ha ez a hangulat valahogy meg nem változik, akkor én, a gonosz naaagy festőművész bácsi, veszek egy naaagy levegőt, és úgy elfújom ezeket a szaros viskókat a helyükből, hogy a következő egyházmegyéig meg sem állnak! *(Eldobja a skatulyákat)* Jöjjenek utánam, ha mernek. Úgyse jönnek. Tudják ők, hogy merre vezet ez a mi utunk: addig megyünk, amíg az ég is föld nem lesz, vagy elhullunk az út mentén, ha célhoz nem érünk. Különben nincs megállás. Szabadság. Szabadság! A szabadság nem a gazdag házaknál tenyészik, de a nyomorult kunyhókban sem, a pusztán. A szabadság otthontalan. Mindig is az volt, és az is marad. A szabadság az országúton, száguldás közben érzi jól magát. Ott, ahol ég és föld összeér. Ott a szabadság, és itt, a part menti réten, arafelé menet. Ez az élet. Tombol az ég, és tombol a hold. Először van az ég, a nap és a hold, aztán a puszta. És az élet, az élet, az élet, az élet, ennyi, pajtikám!

Zene. Valamennyien a színpadot csapkodják. Subognak a kötelek. Hosszú csend. Lampi felnéz a magasba.

LAMPI: Nagy kérdés e csillagos éjszakán: vajon jó bolygón járok én?

[...]

7. KÉP: NYÁRFA VAGYOK

A színpadon óriási jégkocka.

LAMPI: Hiszik, nem hiszik, én itt állok a hóban. Jó kis fagy van. Jó nagy fagy! Harsog az ember lába alatt az egész puszta. Ide állítottam ezt a festőállványt, a ropogó hómező közepére. Nyárfákat szeretnék ugyanis festeni, nyárfákat télen. És törékeny bokrokat köréjük. Fehér pusztaságot és a nyugati ég pírját. *(A jégszikláinkokat ölelgeti)* Úgy szeretném a fagyot lefesteni. A gallyak mindennapi harcát a fagy ellen. De hogy lehet azt lefesteni, ha te magad meg nem tapasztalhatod. Képes vagy fűzfagallyá válni a fagyban, vagy nem vagy? *(Összerezzen)* Ebből a tájból semmi sem hiányzik. És csak egyvalami fölösleges: én. Különben tökéletes lenne ez a táj. Attól, hogy itt állok a fagyban, és fázom, csikorog, recseg-ropog minden. A gallyak is fáznak, de azokban semmi sem csikorog olyan fáj-

dalmasan, mint bennem. Az ember az egyetlen élőlény, akiben hamis hangot fog a természet, ez a nagy hangszer. Lefagy az ujjam! (*Nagy munkakesztyűt húz. Baltával kezdi faragni a jégkockát*) Nagy felületeket kesztyűs kézzel is lehet festeni. Van egy olyan bolondos elv ebben a művészmesterségben, hogy fel nem adjuk. Szóval a lényegre, a lényegre, még ha taknyunk, nyálunk összefolyik is. (*Szétmorzsolja a jégkockát*) De a gallyakat pusztá kézzel kell megfestenem, különben semmi sem lesz belőle. Pusztá kézzel, kesztyű nélkül, hogy megérthessem... pusztá kézzel, hogy kézzel foghatóvá váljon számomra, milyen érzés fűzfagallynak lenni a fagyban. (*Jéggel dörzsöli magát. Felvillanyozódik. Fagyott ujjait nézegeti*) Mik az ágak? A fa lelkiállapota. Nagyon pontosan kell megfesteni őket és egytől egyig. Egyet sem szabad lefelejteni. Ha elnézed ezeket a gallyakat háttérben az éggel, mindent látsz, amit az embernek látnia érdemes. A pusztaságban élő fa lehangolt ilyen időben. Én nyárfa vagyok.

Szünet.

Azistenverjemeg, nyárfa vagyok! Nyárfa vagyok a nyárfák között. Nem ebből a világból való vagyok, bár itt növekedtem. Egy fán azért meglátszik, hogy melyik világból való. Másik világból. Egyenesen a létezésben gyökerezem. Nem ebben a kifacsarodott embervilágban, hanem egy jobb, igazabb világban. Az istenit, én vagyok. Én nyárfa vagyok, és az ágaim a lelkem rezdülései. Aki nyárfa, az szabad. Én szabad vagyok! Szabad! (*Megvadul*) A társadalmi kérdések nem rázzák meg, a nyárfa rá se ránt. Kidőlni kidőlhet, de meg nem rázza semmi. Így van ez. Kinyílik előttem a világ. A végtelenbe tárul. Növekedik és nő, nő, nő a végtelenségig... És ennek a növekedésnek nincsenek határai. Innen kezdődik, ezektől a pici ágaktól. A legeslegkisebbtől a végtelenségig. (*Névet*) Eddig erőszakosan, nyers erővel próbáltam az élményeim közvetíteni. Tábla nagyságú képeket tömtem tele saját magammal. Magyarázkodtam. És hetet-havat összehordtam. És színezgettem. És keserves kudarcot vallottam. Mindezt miért? Mert rossz irányba indultam. A legeslegkisebb és legeslegegyszerűbb, amit magunk körül találunk, az a legfontosabb. Azt kell meglátni. Onnan kell elindulni. A téma nem számít. A vászonnak nem kell nagynak lennie. Épp ellenkezőleg! Lehet az egészen kicsi is. A nézőnek egy utalás is elég, valami, ami ablakot nyit számára, úgy, hogy a látvány nem összeaszik, hanem kitágul a lelkében. A végtelenbe tárul a lelke. Megérinti az örökkévalóság. Hiába, ilyen egy mindentől független műremek. Klasszikus. Múzeumi darab. Mindenki

és minden kor számára. Most aztán helyén legyen az eszünk, a szívünk.
Kitartás!

8. KÉP: KÉT GYERMEK ARCKÉPE

Üres színpad. Kopogás.

GYEREKEK (*hangja*): Művész báááácsiii! Művész báááácsiii! Eljöttünk modelt ülni, ahogy megegyeztünk! Hoztuk a kicsi padot is, amit a papa csinált nekünk. És az ünneplőruhánkat vettük fel! Na, menj már be!
Belépnek a gyerekek. Egy lány és egy fiú, a fiú kezében pad, a kislányéban ajtókilincs.

GYEREKEK: Huú! Művész bácsi! Nincs itt. Nézd! Pfuj, de csúnya! Ááá! A kezemben maradt ez a kilincs! Dobd le! Nem fura, hogy kilincs nem marad épen, amerre te jársz? Menjünk! Dehogy menjünk! Ülünk le és várjunk. Mindjárt megjön.
A gyerekek leülnek a padra háttal a közönségnek. Végül is megfordulnak, és a közönséget nézegetik. Lampinak csak a hangja hallatszik.

LAMPI(*hangja*): A gyerekeket ábrázoló festmény már nem is festmény igazán, ha elég sokáig nézi az ember, hanem élő kép eleven gyermekekről.

GYEREKEK: Miii?

LAMPI: Semmi, semmi, csak nézem ezt a rólatok készült képet. Legfontosabbak a szemek. Aztán a száj.

GYEREKEK: De ezeket a sebeket, ezeket meg mért festetted ide? Minek?

LAMPI: Nagyon meresztik ránk a szemüket ezek a gyerekek a képen.

GYEREKEK: Mért meresztjük mi rátok a szemünket?

LAMPI: Talán mondani szeretnétek valamit?

GYEREKEK: De hát mi egy festmény vagyunk. Mit akarhat mondani egy festmény?

LAMPI: Ha ilyen erősen fixíroztok, akkor egész biztos van valami mondanivalótok számunkra.

GYEREKEK: Miféle mondanivalónk?

LAMPI: Hogy ott, ahonnan ti felénk pillantgattok, ott egészen más, mint itt... Nem furcsa? Ti egy festmény vagytok magatokról, de kicsit mégis mások vagytok, mint otthon vagy az iskolában. Észrevettétek?

GYEREKEK: Aha, az tény, hogy az én orrom például egészen másképp néz ki az életben, mint ezen a festményen. Ja igen, és az én hajam sem ilyen ritka rendszeren. De... ezenkívül olyanok vagyunk mi, mint mi.

LAMPI: Úgy is van. Ti ti vagytok, de a másik világbeli ti.

GYEREKEK: Miféle másik... világ?

LAMPI: Arról van szó, hogy ti még két világban éltek egyszerre, mert gyerekek vagytok. Vagy mondjuk azt, hogy bennetek még két külön világ él. Ti még beléphettek abba a másik birodalomba. Mi, felnőttek, már nem igazán akarunk bejutni oda.

GYEREKEK: Miféle ország az?

LAMPI: A Szépség.

GYEREKEK: Áh, az nem is ország.

LAMPI: Dehogynem.

GYEREKEK: Olyan ország nincs is. Nekünk nem meséled be. Olyan van, hogy Amerika meg India meg Afrika meg Oroszország és és és Anglia meg Németország, de olyan ország, hogy Szépség, tuti nincs.

LAMPI: Hogyne volna. Ebben a pillanatban ti abból az országból tekintettek errefelé, és nem Afrikából. Ha Afrikából néznétek minket, akkor csak lézengene a közelben néhány oroszlán, orrszarvú vagy legalább egy pár pigmeus. De láttok ti ilyesmit, ha körülnéztek?

GYEREKEK: Schol egy pigmeus.

LAMPI: Még afrikai forma fák sincsenek.

GYEREKEK: Akkor sincsenek. De olyan te országodbeli fák tán vannak? Látsz egyet is? Mi egy gallyacskát se.

LAMPI: A Szépség Birodalmában nem is léteznek olyan fák, mert ez az ország mindenhol ott van, minden pillanatban. Értitek ezt? Ha látni akartátok ezt az országot, ti megláthatjátok.

GYEREKEK: Jó-jó... De miért festettél sebeket a szánkra?

LAMPI: Abban az országban a sebek is szépek.

GYEREKEK: Tényleg?

LAMPI: Szépek hát. Na, mit szóltok, van ilyen ország vagy nincs? Most már, azt hiszem, ti is rájöttetek, hogy ebben a szent pillanatban onnan pislogtok ránk, onnan messziről, a Szépség Birodalmából. Nem így van?

GYEREKEK: Jó na, meglehet... Talán. Talántán. Lehet, hogy innen, a Szépség Birodalmából nézelődünk. Igen, mi csak itt nézelődünk. Csak úgy. Mindjárt megpukkadtok mi, hogy ti nem jöhettek be ide? Mi legalább is százas, hogy megpukkadnánk mérgünkben. És nekünk van ilyen Szépség Birodalma karszalagunk is, ezzel mindenre fel szabad ülni! Ááá! Jön a Szépség Birodalma-mumus és megesz! Segítség! Üldöz a Szépség! Nem ér a nevem, szépség ma a fejem! Gyerünk! Ülünk fel a Szépségvasútra!

A gyerekek felszabadultan játszani kezdenek. Lampi belép megnézni őket.

A gyerekek eltűnnek.

LAMPI: Huú, itt vagytok még?

GYEREKEK (*hangja*): Nem is vagyunk semmiféle Szépség Birodalmában.

Olyan nincs is. Nem hiszünk mi neked. Be akarsz csapni.

LAMPI: Mért csapnálak be?

GYEREKEK: Hááát, mert mindenki azt mondja, hogy nem kell elhinni mindent, amit összebeszélsz, mert te egy olyan, olyan...

LAMPI: Milyen?

GYEREKEK: Hát olyan... szóval hogy bolond vagy te.

LAMPI: Ezt mondják?

GYEREKEK: Ezt. Ezért nem is hiszünk neked. Mert nem érdemes hinni.

LAMPI: És most sem hiszitek, pedig a saját szemetekkel láttátok, ott voltatok?

GYEREKEK: Jó-jó, elhiszük, de... szóval... hinnénk mi ...

LAMPI: De mégse hiszitek, mert a felnőttek szerint nem szabad elhinni, így van? Így van? Válaszoljatok! Válaszoljatok!!!

GYEREKEK: Nem, egy szót se szólunk egy ilyen bolondhoz.

Csend.

LAMPI: Megölték ezeket a gyerekeket. Megölték bennük a képességet arra, hogy a szépséget megtapasztalhassák. A gyerekek is sajnálták. De most már elég ebből! Mit nevelem én mások kölkeit? Mi közöm hozzá?! Ha én nagy bolondul azt képzelem is, hogy megölik a szépséget a gyerekekben, kit érdekel? Öljék csak a gyerekeiket... összedől tán attól a világ? Vagy ne öljék... és akkor? Gyilkolják csak a gyerekeiket halomra bombával, késsel, szuronnyal, kaszával, rókaméreggel, fojtsák meg őket puszta kézzel. Ezrével, tízezzével. Ez a mi áldott szép való világunk biz ki nem fordul a tengelyéből. Ugyanazon a pályán mozog, ugyanolyan halálos nyugalommal, mint annak előtte. Nincs az a gyilkosság, ami megingathatná a valóságot. És egy ilyen magamfajta bolond paraszt még azt képzelem, hogy változtathat a dolgokon valami szépségről szőtt álmokkal. De most itt a vége. Vége és kezdete.

9. KÉP: ÖNARCKÉP GYILKOSKÉNT

Lampi körbefutkározza a színpadot és a nézőteret, kezében kereplővel.

LAMPI: Gyorsan, gyorsan! Elkapott... elkapott... elkapott az ihlet! Gyorsan elő a szerszámokat, még mielőtt elhalványodna a látomás! Festőáll-

ványra lesz szükség! Állvány! Itt van ni! Jó napot! Jó nehéz. *(Fatuskókat hord be)* Vászon? Vászon? Vászon? Áhhá! Vászon, barátocskám! Hm! Ez túl petyhüdt, túl petyhüdt! Na menj csak oda vissza merevedni. Áh-hááá! Most megfogtalak. *(Óriás talpfát vonszol be a színpadra, a tuskók-ra fekteti)* Ecsetet! Ecset is kell! *(A szerszámosládában turkál, mindent szétdobál)* Ecset, ecset, ecset, ecset... Halló! Senki sincs otthon! Ja persze! Ott szárad a polcon. Elfelejtettem. A legfinomabb nyusztyszőr ecset, a legjobb minőség. *(Behoz egy bozótívágókést)* Ez az. Itt az ideje belevágni egy önarcképbe. De rég festettünk utoljára. Ezer éve nem dolgoztunk ekkora nagy felülettel. Még egyszer utoljára megmutatom a világnak, micsoda férfi vagyok én. És ha félkegyelmű, legalább fennséges félkegyelmű. Profilból látszom ezen a képen, hátrahúzott vállal. Az ünnep-lőm van rajtam és piros kendő a nyakamban. A fejemen svájcisapka, a kezeim pedig így, lazán zsebre vágva. Nagydarab férfi vagyok, masszív, magas. Ez az, rajta... Honnan is kezdjük... innen... azért mégse innen, a kis lábujjától... innen inkább, a füle tájáról... *(Faragja a talpfát, recseg a fa, száll a forgács)* Szomjas vagyok. Vízet! Nem elég! Még vizet! Köszönöm, elég! *(Tovább farag)* Hülye bögöly! Nem mész innen?! Ne zümmögj bele, nagyobb dongó dönög itt most. *(Farag. Fenygető hangokat hallani innen-onnan, zörgés, dörömbölés, sziszegés stb. Lampi felfigyel, körülnéz)* A füleim nagyok, óriásiak, ugyanakkorák, mint az arcom, ugyanolyan hosszúak. Minden pisszenést meghallanak, ami ebben a pusztaságban pisszen. A legapróbb neszt is felfogják, ami ebből az üres valóságból szűrődik feléjük. Kifinomodott a hallásuk, ráhangolódott e szürke ürességre, amit valóságnak hívnak. De a bőrömnek is. Az is hegyezi a pórusait. Nyakam erőteljes, vaskos. Tekintetem egy ölyvé. Szigorú. Az orrháton siklik lefelé. Orrom hosszú. Sasorr. Szigorú egy ember, madár vagyok: ölyv és sas. Varjú. Ahogy sötétkéken, vörös kendővel a nyakamban vitorlázom ebben az üres valóságban, a legkisebb moccanás sem kerüli el a figyelmemet. Én sasmadár vagyok. Rideg és érzéketlen. Kígyó vagyok. Kígyószemem van, kígyópillantásom. Mindent, ami gyenge, bekapok, lenyelek. Mindent megölök, ami gyenge. Mindent gyengét megölni. Mindent gyengét megölni. *(Lampi csak farag, mint a veszett)* Nem elég! Anyagot még! Anyagot még! Szubsztanciát basszameg! *(Farag)* Itt van hát! Kész a kép. Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket, én majd tanítom őket. Ez a nagy melák tanítani fogja őket. Megbolondítja őket a hóbertos történeteivel. Én majd megölöm a gyermekeket. Engedjétek hozzám jönni őket. Ilyen vagyok hát, itt, a kép valóságában.

Ezen a képen sötét, kék színekben bontakozom ki a szürke háttérből. Gyilkosként bontakozom ki. Engedjétek hozzám jönni mindazokat, akiknek vannak még ábrándjai. Megölök mindent, ami még van, és gyilkolni tanítok. A gyerekekből és gyermeklelkűekből mind kiváló gyilkosokat faragok. Nevelek. A nagy melák nevelni fog, és aki meghallgatja az én tanításaimat, sikeres lesz. Azokból, akik engem követnek, a pusztá legkiválóbb gyilkosait faragom. Gazdagokat és nagyokat. Sas lesz belőlük. Kígyó. Kékek lesznek, szigorú pillantásúak és kemények. Sasok, kígyók, ölyvek, varjak. *(Farag, amíg a fatönk le nem esik. Próbálja vissza-illeszteni a forgácsokat a helyükre)* Semmi baj! Semmi baj... *(Szorosan átöleli a talpfát. A fény kialszik)* Ó, Szépség, édesanyám! Szomorú, szomorú az élet, óh, Szépség, édesanyám! Ó, Szépség, édesanyám, merre vagy? *Hosszú csend. Végül kuncogás hallatszik. Lámpa mosolyog. A fények újra ki-gyúlnak.*

Ha tehetném... Ha volna hogy... Ha tehetném, vásárolnék tízezer fekete bikát, és kicsapnám őket, hadd vágtsanak, róják ezt a pusztát egyik szélétől a másikig. Tízezer fekete bika a füledt legelőn. És a föld csak úgy dübörög, amikor az én bikáim a nappal szembe vágtnak. Száll a por a patáik nyomán, a felhő eltakarja a napot, a mezők elfeketednek, az egész világ felhőbe borul. A nap nem süt Oulu városában sem, nem ér oda a fénye. Az én bikáim elhomályosítják a vén nyárspolgárok napját.. és egy este, amikor a nyájas oului polgárok a poros klubjaikban konyakot szürcsölgetnek, egyszerre csak dübörögni kezd alattuk a föld. Elakad a szava az uraknak és a kispolgároknak... a konyakospoharak csilingelése alábbhagy... bámulnak egymásra, mint borjú az új kapura, füllelnek, és végül onnan, a sarokasztaltól feláll egy vékonydongájú fickó, és szerényen annyit mond csupán: a bolond festő tízezer fekete bikája fordult csak a másik irányba. *(Ujjong)* Én én vagyok! Én én vagyok! Ezt nem érti az ember fia! Sietnem kell! *(A talpfával a vállán szaladni kezd)* Féltre! Jönnék a bikák! Én pedig közben elhúzó Ouluba, és eladom ezt valami polgárocskának. Ez az, itt van az a híres Oului Művészeti Galéria. *(A közönséghez közel, a nézők orra elé állítja a fatönköt)* A beállítás bizony nagyon fontos része az efféle művészeti kiállításoknak. Rendkívüli pontosságot igényel. Pont a helyén kell lennie, ebben nem ismerünk „körült-belült”. Gyakran egy milliméteren múlik. Nna! Nézzük meg kicsit távolabbról. *(Leül a nézők közé)* Jól néz ki. Szépen elhelyezkedett. Vagy nem? Mi a véleményed? Hasonlít, ugye? Ezt mondom én is. Másra már nincs is szükség, csak egy polgárocskára, aki megveszi. Én majd

leülök a hátsó szobában, és ott várok, mert ezek a polgárfélék annyira érzékenyek tudnak lenni, a frászt kapják a magamfajta bolond művészekről. *(Távolabb megy)* Sehol egy polgárocska. Manapság elég kevesen járnak az ilyen galériákba. Volt olyan, hogy egy hétig vártam. És senki sem jött. Hűha, most, valaki!

A Polgár bejön, fején elegáns kalap, aprókat lépdél, mint tyúk a baromfiudvarban.

POLGÁR: Nnna. És ennek a naaagy műnek mi a száma? Tizenhármas. Lásuk, mit mondanak itt róla. Ilyen szám nincs is a katalógusban. Hát... Akkor próbáljuk magunk megfejteni. *(Nézegeti a talpfát. Felnevet)* Tyűha! Madonna mia! Ez aztán a művészet. Mit ki nem találunk manapság. És gondolom, nem aprópénz. Ez úgy néz ki, mintha valaki széttrancsírozott volna egy vasúti talpfát. És fogadok, ösztöndíjat is kapott érte. Mintha egyenesen az adózók pénzét szecs-kázták volna fel. Mi ez itt? Úristen! Ez tiszta penész! Igen! Itt gomba nő! Itt egy penészes talpfa közszemlére téve. És a művészfiúcska még a tomahawkját is benne felejtette a totemoszlop csőrében. Mi a jó eget akar ábrázolni egy ilyen erősen megviselt cölöpdarab?

A Polgár véletlenül ledönti a fatönköt.

LAMPI: Gyilkosságot! A gyilkolást akarja ábrázolni. A valóságot.

POLGÁR: Mi?

LAMPI: A gyilkosságot ábrázolja. A valóságot.

POLGÁR: Túl drága lesz! Túl drága!

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR: Túl drága. Hagyjuk! Túl drága.

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR: Túl drága, és nem tetszik a színe. Vegye meg, aki akarja. Nem passzol a gyűjteményembe. Sok sikert, művész úr! *(Kimegy)*

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR *(hangja)*: Te jószagú úristen! A gyilkolást ábrázolja! Hogyne, persze! Gyi-hi-hilkosságot.

Polgár nevet. Lampi karjaiban a talpfával vonszolja körbe magát a színpadon.

LAMPI: Minden ember és minden kor számára. Örökre rejtve a parasztok szeme elől. Klasszikus mű. A jóistenit, klasszikusat alkottam. Így telik az idő, évek múlnak el, évtizedek, és ezek a parasztok csak elsétálnak mellettem anélkül, hogy bármi másra lenne szemük, mint a saját kicsinyességükre, a saját magyarázataikra. A szépség halhatatlan. Egyenesen

a Szépség Birodalmából hoztam magammal a képeimhez. Kisfiú voltam. Voltam? Vagyok. Örökre kisfiú maradok. *(Utolsó erejével hátára emeli a talpfát)* Bár jönne a vonat legalább... Ó, Uram, jöjjön el a te vonatod... *(El)*

10. KÉP: KISLÁNY A JÉGTÁBLA PEREMÉN

Lampi távol ül, egyedül.

LAMPI: Még egy képet festek. Kicsikét. Ezen a képen egy kislány ül egy jégtáblán, a nyílt tenger peremén, és nézi, ahogy a nap messze, az ég szélén a jégtükör fölé emelkedik. A kislányon rövid ujjú ruha, keze, feje fedetlen. Lábai hatalmas cipők. Nem afféle iskolabajáró cipők, amilyenekben az országutat rójuk. Masszív darabok. Nincs a világon az a cipész, aki ilyet tudna készíteni. Valaki más keze munkája. A gyerek egyedül üldögél. Körülötte csak jég és a nyílt tenger. A nap túl messze van. Nem érnek idáig a sugara. Nem is embergyerek ez a kislány. Valami más! Ha elég sokáig nézed, megérted, hogy ez a jégtenger peremén üldögélő lényecske egy kérdőjel. Kérdés: Hogyan jutottunk idáig? A jég peremén üldögélő nem tudja a választ. A gyermek csak a napot látja, a jégtáblát és a vizet. Már nem is fázik. A néma csodálkozás az egyedüli lehetséges válasz.

Orvoshoz megyek. Megvizsgál. Beteg vagyok? Nem, nem beteg. De úgy... úgy másképp... érti, doktor úr? Nem érti. Elmondom akkor szép sorjában, tárgyilagosan, hogy mi történt velem. Elmesélem, hogyan jutott ilyen reménytelen zsákutcába egy élet, amely olyan határtalan reményekkel indult. Ez nem mehet így tovább. Valamit tenni kell. Azért is jöttem el a doktor úrhoz. A doktor úr figyelmesen végighallgat. Bölcs ember. Megért. Hatalmas élettapasztalattal rendelkezik, és erős a hite. Én hiszem, hogy végül minden jóra fordul. Isten nem engedheti, hogy az ember olyat tegyen, amit nem szabad. Minden Isten gyöngéd akaratának megfelelően történik. Mi az, amit szabad tehát? Szeretném, ha Isten nekem mást is megengedne. Én ezt nem tudom elviselni. Nem bírom életem végéig ugyanazt az egy témát festeni. Értem én, nagy az én vigasztalanságom, de nem akarok ennek a csapdájában vergődni. Elölről akarom kezdeni. Semmi mást nem akarok, mint előlről kezdeni. Olyan nagy kérdés ez? Olyan nagy kérdés? Tényleg!?

Csend.

Kész vagyok minden eddigi munkámat szemétre dobni, az egész eddigi életemet szemétre dobni, ha kaphatnék még egy esélyt. Elölről kezdeni. Még mindent helyrehozhatok, amit eddig elrontottam. Fiatal ember vagyok. Az élet hosszú. És én szeretném végigélni. Ért engem a doktor úr? A doktor hallgat, és bólogat a bölcs fejével. Értem, értem! Jézusom, mennyire megértem én ezt a problémát. Értem én magukat, fiatal embereket. Ideiglenes boldogtalanság. Önök, fiatalok, túl idegesek. Elveszítik a hidegvérüket, és a reménytelenség eluralkodik a lelkükben. Azelőtt más volt. Ez tipikus, a mai, túl sokat gondolkodó emberekre jellemző jelenség. Tökéletesen megértem. De nincs semmi baj. Minden újrakezdődik. Csak egy csöppnyi hidegvérre van szüksége. És alázatra. Semmi másra. Isten segít. Isten senkit el nem hagy.

„Oly mélyen senki ember fia nem járhat, hogy az Úr szeme őt meg ne lássa.” (*Lampi zsoltárt énekel. Éneklés közben közeledik a közönséghez.*) Emlékszik a művész úr erre a zsoltárra? Én igen. Rendben. Ez jó dolog. Minden jóra fordul. Higgye el! Nincs miért aggódni, hisz még fiatal. De mikor tudok majd újra festeni, úgy, mint azelőtt? Nem kell elsietni. Mindent idejében. Felfogja a művész úr egyáltalán, mit jelent fiatalnak és erősnek lenni. Én tudom. Higgye el, minden rendben, minden megoldódik a maga idejében. A fiatalság képes a megújulásra, a fiatalság nem pusztulhat el. Hit van a fiatalságban és szépség. A hit és szépség pedig nem halhat meg. A hit és a szépség nem hal meg. Viszontlátásra, viszontlátásra...

Kimegy. Lassan elsötétül a színpad.

Vége.

Kenéz Ferenc

KELJFELJANCSI

SZOMORÚJÁTÉK

Az egyetemet nem hagytam ott,
az egyetemet befejeztem,
a versírást abbahagytam,
s szülővárosomba hazamentem.
Tanár lettem az iskolámban,
szolgáltam hazámat s a pártot,
háromévenként vettem magamnak
egy éppen rám illő kabátot.
Nem laktam messze az iskolától,
egy sarokkal arrább vettünk házat.
Hetente töltött káposztát ettem,
s permeteztük apámmal a fákat.
A társaim, az egyetemről, már
írták sokadik könyvük,
s én néztem onnan, szülőhelyemről,
mint válik gyönggyé minden könnyük.

NE MENJEN SEHOVA, NE TEGYE LE! HADD CSEN-
GESSENEK... MOST EGY NAGYON IZGALMAS RÉSZ
KÖVETKEZIK!

Úgy ítélt meg, nem igazság,
hogy ők csak írnak, írnak, írnak,
engem meg az igazgató,
használhat úgy, ahogy akar,
hol papírnak, hol radírnak.
Padsorok közt, diákjaimmal
a vágyakat én lenyelettem,
kimért lettem s tán nyárspolgár is,
diákjaimmal amúgy jámbor,
sóhajtottam nagyokat néha:

ó, jó Kőrösi Csoma Sándor,
kiért diákjaim úgy rajongnak,
vágynának ők is vad magasokba,
hófödte Csomolungmákra,
de hát itt lapos minden,
s Tibet nélküli évek járnak.
Nem mondom, néha-néha
elvittem őket Tusnádfürdőre,
kirándultunk, barangoltunk
dombtetőről dombtetőre,
de mindig otthon voltunk
pontban vacsoraiddőre.

MEGÉLTE A CEAUȘESCU-IDŐKET? NEM? MOST BE-
PÓTOLHATJA! CSAK ITT! CSAK ÖNNEK! NE KALAN-
DOZZON EL! NE TELEFONÁLJON!

És visszatértem Marikához,
ki ott lakott az Aradi úton,
s kit egyszer-kétszer tán megcsókoltam,
még mikor nyári vakáción voltam,
néztük szüleivel a magyar tévét,
s remegtünk a fokhagymaszagban.
Biztattak, jöjjenek csak máskor is,
s hát istenem, mi lett a vége,
egyszer csak írtam a meghívókat
az esküvői nagy ebédre.
A konyhában a csikókályhát
kicseréltük (zománcos) aragázra,
s hetente egyszer, kora reggel,
mámorosan vártam a sorban
a gázbutéllára.

ÖNNEK MILYEN TÍPUSÚ GÁZTŰZHELYE VAN? MI
A BLOOMKALT AJÁNLANÁNK! ANNAK IDEJÉN MA-
RIKÁÉK IS ILYET VETTEK VOLNA!

Aztán jöttek a gyermekek,
egymás után, nem is tudom már,
kettő vagy három,
pluszóráim voltak, osztályfőnök lettem,
továbbképzésre jártam,
pártalapszervezeti gyűlésre mentem,
nyáron egy-egy szalonnasütést szerveztem
a fák alatt, miket rendszeresen
permeteztem.
Voltak jó éveim, és voltak rosszak,
kétévenként utaztunk egyet,
persze, előbb leszedtük a meggyet,
legyen kis itókánk, likőrünk
diszkrét útravalónak.
Megszerveztem az irodalmi kört,
évekig működött szépen,
nagy buzgalmammal sikerült elérnem,
hogy nyakamba sózták a románt is,
próbáltam tiltakozni, hiába,
a magyar körnek a román volt az ára.
Nemegyszer tettem fel a kérdést:
az vagyok-e, tanárnak való?
Az voltam, miként az átlag.
És láttam fölém magasodni
égitest-fürkésző anyámat.
Volt egyszer, volt tán egy pillanat,
mikor megfordulhatott volna minden,
megjelent Kolozsvárt egy illegális lap,
s úgy tűnt, lepillant ránk az Isten.

ÉRDEKLI A ROMÁNIAI MAGYARSÁG MÚLTJA? NE
HAGYJA ABBA! MINDJÁRT OLVASHAT AZ *ELLEN-
PONTOK* IZGALMAS TÖRTÉNETÉRŐL!

Kinn voltam a disznóvásártéren,
gondoltam, veszek egy kis süldőt,
ahol napi háztartás van, ott még
csak megterem egy kicsi moslék,

az iskolakantinban is vannak jóakaróim,
aztán meg majd tartjuk mi is makarónin,
ahogy ott bóklászok s vakargatom a
malacok füle tövét, megpillantom Ernőt,
a fizikatanárt, épp vakargatja
kicsivel arrébb egy malacka füle tövét,
aztán a szokásos hogy vagy, mi újság,
mi egyéb után Ernő körülnéz, úgy elnéz
a sertések, süldők, kocák fölött,
s kérdi, hogy te, hallottad az este,
mit hallottam volna, intek tétován,
hát hogy Kolozsváron valami illegális lap,
valami Ellentmondok vagy mi jelent meg,
amiben a magyarok jogokat követelnek,
a vezérük valami Szűcs Géza,
akit épp most üldöznek, mert elbujdokolt,
azt mondják, nem is jelenik meg,
csak nagy sokadalomban,
na, hát itt most nagy sokadalom van,
végezzünk szaporán, még csak az kéne nekünk,
hogy itt kapják el, ezen a sertés piacon,
mert akkor biztosan süldő nélkül mennénk haza,
mondtam Ernőkémnek,
ha egyáltalán bennünket is
hazaengednének.
Otthon aztán szerettem volna
én is egy kicsit rádiózni este,
de Marikám olyan patáliát csapott,
hogy mégis disznót vettem,
hogy a Szabad Európától
elvette a kedvem.
Nem is szóltam a dologról neki.
Még csak az kellett volna,
hogy még Szűcs Gézát is
belekevertem volna.

KEDVELI EZT A RÉSZT? OSSZA MEG ISMERŐSEI-
VEL A FACEBOOKON! MEGLÁTJA, MENNYI ÚJ BA-
RÁTRA TESZ SZERT! FACEBOOK! A SEGÍTŐ JOBB!

Aztán csend lett, és újra béke,
csak a szalonnasütéseknek lett vége,
és betiltották a két irodalmi kört.
Az iskolában megsuntuk magunkat,
már a pártkantinban sem volt semmi,
és egész Bihar megyében
nem tudtam egy zsák cementet venni.
Pusztult a ház, és pusztult minden,
s hiába voltak ott a diákok,
éreztük, már a táblán szétporladnak
a krétával fölrajzolt álmok.
Marikámnál néha még próbálkoztam,
de tempósan csak, nem azonnal,
s természetesen csak cottonnal,
aztán valahogy úgy alakult,
hogya netán épp hozzám simult,
hát bizony meg kell őszintén mondjam,
néztem a plafont a fejem fölött,
s igen érdekesnek találtam,
ha ott épp egy légy körözött.

VAJON A FŐHŐS OTT HAGYJA-E MARIKÁT? TIPPEL-
JEN! SZERINTÜNK NEM HAGYJA OTT... ÖN SZE-
RINT? VEGYEN RÉSZT NYEREMÉNYJÁTÉKUNKON!

Sihederként mi mindent akartam itt,
nem is tudom már, s lettem
annyi éven át – az egyik tanár.
Nagyálmú ember soha nem voltam,
vágytam én így-úgy valami másra,
de valahogy mindennek
túl nagy volt az ára.
Amit lehetett, a ház körül
mindent megcsináltam.

Fúrtam, faragtam, tapasztok, ragasztok,
de hát ami az utóbbit illeti,
mondtam épp Marikának, már ezek
a mai ragasztók sem olyanok, mint régen,
emlékszem én, hatodikos koromban,
a hatodik bé-ben olyan ragacsot
tettünk a katedra alá, hogy szegény
Kiss Alajos tanár bácsi nem tudott
felállni, egyszerűen odatapadt, amikor
azt fejtegette éppen, hogy nekünk innen
nem szabad elmenni, itt a mi helyünk,
ebből aztán nagy balhé lett,
mert szegény pár hét múlva
megzavarodott, egyetlenegy
szót tudott csupán kimondani,
hazafiság, hazafiság,
ezt harsogta reggeltől estig,
míg a bolondok házába nem csukták.

NAGY-MAGYARORSZÁG ÖSSZES BOLONDOK HÁ-
ZA! LAPOZZON BELE KÉPESLPAP-GYŰJTEMÉ-
NYÜNKBE! CSAK NÁLUNK... EGY HÉTIG MÉG KED-
VEZMÉNNYEL!

Ó, a színházat hogy szerettem!
De miután az a székel színesz
fölkasztotta magát, többé nem mentem.
Utoljára a *A mi kis városunkat* láttam,
elvittem néhány jobb diákom,
gondoltam, lássanak más világot,
más kisvárost, aztán mikor megláttam
velünk egy sorban a plébánost,
már gondoltam, hogy rossz helyre tévedtünk,
mert az atyáról köztudott,
hogy csak a kurvás darabokat kedveli,
no hát ebben kurva nem volt,
de volt tragédia, sírhatott az atya,
hogy mivé lett az ember fia,

az egész szinte nálunk is történhetett volna,
már persze, ha jól láttam,
ebben a vágyak nélküli világban,
ahol végül is az ember megtanulja,
és holnap már ő maga is fújja:
mindenről le lehet mondani!
Bár az már azért kissé durva volt,
hogy az egyik színész később,
már a szállodában,
az emeleti ablakon kihajolt,
s nagyot üvöltött a főtér sötétjébe:
„Kisváros, későre jár, elvenni a levegőt!”
Tökrészeg volt állítólag.
Mondták aztán háritólag.

HALLOTT MÁR VISKY ÁRPÁD ÁLLÍTÓLAGOS ÖN-
GYILKOSSÁGÁRÓL? NEM? AJÁNLANÁNK A *SZÉ-
KELYFÖLD* FOLYÓIRAT DOKUMENTUMRIPORT-
JÁT. 2006, 100. LAPSZÁM

A két nagyfiú elment tőlünk,
csak annyit szóltam: hát menjetek...
Majd rendbe tettem a tyúkólat,
s betöltöttem a permetet.
Nem szóltam semmit Kiss tanítónkról,
semmit a kitűnő régi ragacsról,
csak annyit mondtam: hát menjetek.
Nem mondtam, hogy hazafiság, hazafiság,
s hogy nézzétek, mily gyönyörűen
virágzik a kertben a mák,
rendbe tettem a tyúkólat,
s betöltöttem a permetet.
Sütött a nap a kerten át,
a permet porzott, szivárványlott,
nyomtam, nyomtam a háti masinát,
s éreztem: életem szétszivárogoz.
De csak nyomtam, nyomtam a masinát.
Fejemen védőszemüveg, védősisak,

védőkesztyű, védőkabát,
mint aki a holdon mozog,
úgy permeteztem a kertben a fát.
Hát kirepültek... Mikor a tyúkok elültek,
becsuktam az ól ajtaját,
bementem a verandára,
s úgy néztem a földi világra,
mint aki holdon permetezi a fát.

SZEZONÁLIS HÁTI PERMETEZŐK MOST FÉLÁRON!
HASZNÁLT HŰTŐSZEKRÉNYÉT BESZÁMÍJTJUK.
VÉRTANÚK NAGYÁRUHÁZ!

Aztán eltemettük édesanyát.
Szegénykét a szíve vitte el.
Előző délután még együtt kávéztunk,
felemlegette a leánykorát
Keményfokon, nagy fehér kutyáit,
a cigányzenét,
a bankfiúkat meg a restit,
s csak szívtuk a marosestit,
míg az est leszállt.
Nem ez a világ volt a világa,
de ami jött, azt elfogadta,
és ami hiányzott a világból,
kis mosolyokból összerakta.
Soha nem volt elégedetlen,
kis életét nagyon megélte,
tömte a libát minden télen,
az ablakpucolást nem szerette,
élete utolsó évei során
a tévében csak a kastélyos
filmeket kereste.
Ha néhanap vonatra ült,
s ment Vásárhelyre, Kolozsvárra,
kalapkájában, kis kesztyűjével
a kupéban úgy foglalt helyet,
mint aki világ körüli útra

váltott jegyet.
Hogy velem elégedett volt-e?
Ilyesmiről nem beszéltünk régen.
Talán nem volt, nem eléggé,
hisz néha rajtakaptam
egy-egy este,
amint a fiáról elnevezett bolygót,
az égen éppen azt kereste.

ANYA CSAK EGY VAN! SZÍVSZAGGATÓ REGÉNY
AZ ÖRÖK SZÜLŐI SZERETETRŐL! ANYÁK NAPJÁRA
VEDD MEG TE IS!

Betöltöttem épp a negyvenötöt.
Azon a napon az egyik román szomszéd
a határon átszökött.
Már ez is sok volt egyetlen napra.
Aztán még egy váratlan telefon:
régi kolléganőm, Altorjáni Éva
Csíkszeredából telefonált,
húsz éve nem láttuk egymást,
hogyan szeretne hozzánk leutazni
bizonyos ügyben,
nohát nagyon kíváncsi lettem,
pár nap múlva meg is érkezett,
furcsálltam, hogy mikor beengedtem,
a kapuból az utcára gyorsan visszanézett,
mint mikor valaki azt lesi,
hogyan követi-e valaki,
mondtam is neki, jaj, Éva, Éva,
te, aki annak idején az egyetemi
folyosó üvegablakát
csak úgy, az öklöddel beütötted,
mert nem tetszett neked a világ,
te vagy az, aki most, húsz év múlva
félve pillantasz hátra
a válladon át?
Agyba-főbe verték a katonaságnál a fiát.

Aztán szegény előadta, miért is jött,
hátha segíthetnénk rajta.
De azt én el nem mondhattam
senkinek.

AKAR OLVASNI TŐKÉS LÁSZLÓRÓL IS? NE LAPOZ-
ZON TOVÁBB! AMIT MÉG SOHA NEM MONDTAK
EL TŐKÉS LÁSZLÓRÓL! MOST KÖVETKEZIK!

Apámmal bementünk a Café bárba,
tele volt szütyős falusiakkal.
Nem tudom, hova valósiak voltak,
de Temesvár környékéről jöttek.
Tele volt a zsákjuk mindenfélével.
Mondták, hogy valami nincs rendben
Temesváron. Hogy ott a református pap,
Tőkés szervezi a magyarokat,
s abból még nagy ribillió lehet.
Hallgattunk apámmal, meg se mukkantunk,
én még pszt! mutatva lábon is rúgtam,
persze, csak úgy finoman, az asztal alatt,
ott is hagytuk a Café bárt, egykettőre
átsétáltunk a templom elé,
letelepedtünk a Kossuth-szoborral
srégen szemben, vizavé,
s néztük a tüneményt! Mert a szobor állt ott,
de a talapzaton Tőkés László állott!
Élőben, egészben, bármi hihetetlen.
Zokni is volt rajta.
Néztünk új reménnyel, meghatottan rája,
és a zoknijára.
Toronyóra alatt, fent a kerülőben,
már megcsillant a nap,
most volt lemenőben.

ÍRÓAKADÉMIA NEVES SZAKEMBEREKKEL! RÉSZ-
VÉTELI DÍJ: 80 000 HU Ft. ÉN MÁR JELENTKEZTEM!
MERT HÜLYE AZÉRT NEM VAGYOK! ÉS TE?

Hát bizony itt minden megváltozott.
Megjött a szabadság, megjött valahára.
A városházán magyar zászló is leng,
s apám, nyolcvanhárom évesen,
fejszét tesz párnája alá éjszakára.
„Fiam, a világ megváltozott,
jönnek, csengetnek egyre-másra,
idegenek járkálnak az utcán,
bort, pálinkát vennének,
életbiztosítást kínálnak nekem,
porcelánbabát, ingaórát keresnek
rissz-rossz kabátban,
az albérlő eltüzeli a szekrényt,
földünkre olasz alkuszok vadásznak,
a szomszéd, ez a rongy Sanyi
milliókat nyert a Karitászon,
a barátod meg, az építőanyagos
két vödör cement helyett száz vödörrel
próbált rám tukmálni.
S nézd ezt az utcát is, fiam,
az utcát, ahol minden szürke volt,
hát most már nincs sehol egy kicsi szürke folt,
minden ház zöld, lila, vörös, kék
vagy narancssárga.
Fiam, eljött a szabadság, eljött bizonyára.
A fejsze meg ott van,
ahol van, éjszakára.”

HA EDDIG ELOLVASTA, MÁRIS JELENTKEZHET A
SORSOLÁSRA! ADJA MEG ENNEK AZ OLDALNAK A
SZÁMÁT ÉS AZ ÖN BANKSZÁMLASZÁMÁT! TELE-
FONÁLJON MOST!

„Minden eladó!”
Végiggondoltam pontról pontra.
S kitettem a táblát az ablakba.
Fiaink a számításukat megtalálták.
Vissza nem térnek, bizonyosan.

Hát kivettem az ablakba a táblát.
Magyar állampolgár is vagyok,
ott élek, ahol akarok.
Sokszor vágytam én arra a másik világra,
de fene tudja, mindig úgy tűnt,
túlságosan nagy az ára.
Hát most már eldöntöttem: megyünk.
Megyünk Tündérországra!

KENÉZ FERENC VISSZATÉRNE ERDÉLYBE! INTER-
JÚ A BUDAPESTEN ÉLŐ ÍRÓVAL! MÁR KAPHATÓ AZ
ÚJSÁGÁRUSOKNÁL...

És ott akarok lakni, Budapesten!
De nem ám a szélén,
valami külső kerületben,
laktam a szélen eleget,
most már csak ezt fújom:
ott akarok lakni az Üllői úton,
ahol a fák sora „virágos fergeteg”.
Eladjuk ezt a sarokházat,
itt hagyjuk 87 éves apámat,
hisz átjöhet bármikor.
Kislányom jól ment férjhez,
az öreg nála ellakhat, eltévezhet,
és jöhet majd bármelyik napon.
Szeretettel várjuk
az Üllői úton.
Marikám, költözünk
Tündérországra!

ÖN NYERT! NE FELEDJE: AZ ÉLET CSUPA TUTI TIPP!

„Ismételjük át még egyszer!”
„Kötél általi halállal halt reggel hat óra után:
Lovag Pöltenberg Ernő, tábornok,
Török Ignác, tábornok,
Láhner György, tábornok,

Knezich Károly, tábornok,
Nagysándor József, tábornok,
Gróf Leiningen-Westerburg Károly, tábornok,
Aulich Lajos, tábornok,
Damjanich János, tábornok,
Gróf Vécsey Károly, tábornok...”
„Jól van, Li-csi” – mondja
kislányának a kínai nő,
összecsukja a tankönyvet,
és beszállnak a metrókocsiba
a Klinikák állomáson.

2013.

SÉTATÉR

Zoltán Gábor

ÚJABB KIEGÉSZÍTÉS A MESTER BESZÉL- GETÉSEINEK GYŰJTEMÉNYÉHEZ

Sétálgattak a ligetes pannon tájon, a férfi és a női természet különbségéről beszélgettek.

– A férfinak van lelke – mondta a Mester. – A nőnek nincs. Ez a különbség.

A csoportban volt egy-két nő is, ők felnevettek.

Az egyik sétáló, egy fiatal író megdöbbent. Hadonászva, zihálva érvelt a bántó állítás ellen. Mozgósítva klasszikus és modern műveltségét szállt vitába a Mesterrel. Perceken át tartott ez, a Mester figyelmesen, de hitetlenkedve hallgatta, miközben a csoportból egyre többen kezdtek nevetni, már nemcsak a lányok, de a többi férfi is. Végül valaki megszánta a fiatal író, a vállára csapott, és azt mondta:

– Te marha, csak ugratott! Nem gondolta komolyan, hogy a nőnek nincs lelke.

– És hogy a férfinak van? Azt komolyan gondolta? – kérdezte az egyik lány, a fiatal író testvére.

De most már ő is nevetett, valószerűtlennek tetszett, hogy egy perccel korábban még komolyan vitatkozott a Mesterrel.

A fák közül egy tündér figyelte őket, a Mester ismerőse. Ez volt, amelyik nemrég egy ifjú sertésre szárnyakat varázsolt, és egész délutánon át repülni tanította.

Az előbbi kiegészítés kiegészítése

Volt akkor egy háború. A Mesterhez legközelebb álló költőtársat elpusztították, őt is többször meglegyintette a halál. A harcok elmúltával a túlélők friss erővel és felhabzó reménységekkel vetették magukat az életbe. A Mester sem maradt távol az újonnan induló folyóiratoktól, de az ő verseiből valahogy nem csendült ki az az életigenlő optimizmus, ami a kor alaphangja volt. Az első, aki hangot adott nemtetszésének, éppen az előbbi történetben szereplő fiatal író volt, akorra már egy irodalmi lap respektált szerkesztője. Csak hogy el ne tévedjünk: ez a lap valóságos legenda mindmáig, és a szerkesztője nemkülönben. Lássuk, hogyan írt a Mesterrel a háború utáni évben:

– Méltán éri őt a hírnév, de nem éri méltatlanul a gáncs sem. Mert látsmódja öncélú, elsorvad benne a tárgyi világ. Az értelmi homályban szűkszerűen burjánzó misztikumon túl nem is kíváncsi ő a világra.

De tényleg, hogy el ne tévedjünk, minden idők egyik leghíresebb magyar szerkesztője mondta ki, hogy a Mester *gáncsra érdemes*.

Kévéssel később egy másik lapban megjelent a Mesternek az a verse, mely sokaknak szemet szúrt, és hírhedtté tette a nevét. Nekiestek neves írók és költők, fenekedtek rá állítólagos barátai, tudósok törtek felette pálcát. Mindennek tetejébe a kommunista párt egyik szakembere is fölfedezte benne az ellenséget: azt vetette a Mester szemére, hogy otromba prófétaaként, kéretlenül osztogatja tanácsait, *a reménytelenség világában* próbálja tartani megtévesztett közönségét. Ezután a katolikusoknak is, más bajuk akkoriban nem lévén, feltétlenül hozzá kellett szólniuk a kérdéshez. Egy derék költőjük mindenki másnál alaposabban ásta magát a Mester szövegeibe. És ó, jaj, mit talált: ganajt, trágyát, mocskot és sáros-véres erotikus ábrándok képeit... *Ízléshibbanás!* Kiáltotta világgá ez a derék katolikus költő. Majd hozzátette, hogy a Mester legnagyobb bűne az, hogy figyelmen kívül hagyja a közösséget, nem annak ír. Na, ez volt az, amiben csodálatosképpen mind egyetértettek. És elég veszélyes volt, ha valakiről akkoriban ilyeneket állítottak. Egy másik katolikus, szépreményű fiatal költő még hozzátette, hogy a Mester kifejezetten ártalmas hatást gyakorol a zsenge gyermeklélekre. Bizony akkor nem úgy nézett ki, hogy születésének századik évfordulóján mozdonyt neveznek el róla.

A kiegészítés kiegészítésének kiegészítése, egyúttal kilépés a koanok világából

Mindezek valóban megtörténtek. A botrányos vers 1947 januárjában az *Eidolon* címet viselte, a későbbi, gyűjteményes kiadásokban *Az áramlás szobra* címen található meg. Azoknak nevét, akik 1946-ban és 1947-ben Weöres Sándor ellen fordultak, most nem sorolom fel. Viszont megemlítem, hogy voltak néhányan, akik bár fel lettek szólítva, hogy csatlakozzanak az őt ócsárló kórushoz, nem voltak erre hajlandók: egy szobrász, Pátzay Pál, és egy zenész, Zathureczky Ede – ők írókkal, költőkkel, tudósokkal szembeszállva szögezték le, hogy Weöres igenis jó költő, és kipécézett verse figyelemre méltó. Két idősebb pályatársa, Kassák Lajos és Gellért Oszkár szintén megtagadták, hogy ellene forduljanak. A *Magyarok* című folyóirat pedig, melyben az *Eidolon* megjelent, a következő hónapokban újabb és újabb adagokban hozta Weöres verseit. Kilenc hónappal később egy pazar tanulmány jelent meg ugyanott, Szentkuthy Miklós írta Weöres költészetéről. Arra, hogy a vitához szól hozzá, Szentkuthynak csak néhány rövid passzusa utal: „Az ilyen »pesszimisták«, mint Weöres, még segíthetnek a világon, és csakis ők, mert jók és képzeletük van; az ún. optimisták aztán biztos, hogy végleg tönkreteszik.”

Ezt a lap szerkesztői újabb adag Weöressel nyomatékositották.

„Halálunk után

majd fölébredünk

s nagyot nevetünk.” – Ezekkel a derűs sorokkal záródik az egyik vers.

És miután mindezeket felidéztem Sanyi mozdony pályájának egy sötétbe vesző kanyarulatáról, azért fohászkodom, hogy ha véletlenül, ne adj’ Isten, hasonló helyzetbe kerülök, ne úgy bánjak kartársammal, mint azok, akiket néven most nem neveztem; hogy legyen ítélőképességem és erőm úgy megbecsülni arra méltó kortársaimat, mint Kassák, Gellért és Szentkuthy.

Láng Zsolt

A NYELV NÉPIESCHÍTÉSE

PARTI NAGY LAJOS: *FÜLKEFOR ÉS VIDÉKE. MAGYAR MESÉK.*

BUDAPEST, MAGVETŐ KIADÓ, 2012.

MUSZKA SÁNDOR: *SANYI BÁ. SZÉKELY EGYPERCESEK.*

KOLOZSVÁR, ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ – ELŐRETOLT HELYŐRSÉG

SZÉPIRODALMI PÁHOLY, 2012.

Mindkettő felettébb sikeres könyv: a Parti Nagyé különféle digitális hordozókon is megjelent, zenés feldolgozásai is vannak, a Muszkáé az Év Könyve lett a Transindexen 2012-ben.

„A télen es olyan hideg vót, s kellett úgy tüzelni, hogy ha a csempékályhát el nem adom, januárra a fa mind elfogyott vóna, s ejszen mük megfagyunk, de aztán szerencsére egy zsák fával kiteleltünk” – Muszka nem csupán a nyelvében, hanem észjárásában is a székely mintát követi. Parti Nagy számára nincs követett minta, többféle nyelvből keveri ki népmesékhez hasonlatos nyelvét (mintha egy Grimm-korabeli felnémetnek megfelelő magyar nyelven mesélnének mai mesemondók): „Egyszer vót, hol nem vót, mán akkoracska munkanélküliség se vót a hazában, mint a bolha bibircse, s mán egy rákfene vót csupántli a Kárpátok alatt: a korengedményes nyugdíjas.”

A Parti Nagy-kötet, alcíme ellenére irodalmibb, „megdolgozottabb”, mint a Muszkáé, amely műfaji megjelölésként az „egypercesek”-et használja ugyan, ám a mai, részben városi folklórt talált tárgyként, csak „kicsinyég megtisztítva” használja.

Parti Nagy kötete az *Élet és Irodalomban* megjelenő publicisztikáinak első évadát gyűjti egybe: hetente egy-egy friss közéleti eseményt, jelenséget pécéz ki, amilyen példának okáért az Új Színház igazgatócseréje, az új Alkotmány aláírása, a köztársasági elnök lemondása stb. Publicisztikát ír, tehát a leghangosabb témák kerülnek elő, olyanok, amiket a népi társalgás már alaposan megcsócsált. Parti Nagy azonban ritkán használja a nép mon-

dásait, vagy ha igen, átgyúrja, tovább fokozza („csupántli”). Muszka a székelvöldi adomák és „veszemék” mai történeteit, mondásait, beköpeéseit gyűjti össze. Olykor egy az egyben hallhatjuk ezeket az ingázókkal teli buszokon, városi és falusi kocsmákban, disznóöléseken, lakodalmakban, kálákban. Az adomák egy része egészen friss keletű („Madagaszká”), tete-mesebb része régi, közismert (medvefogás borral).

Parti Nagy nyelve utánozhatatlanul „partinagyos” (maga a cím, „Fülkefor...” is), csupán a „hejsze”-zés és az „es”-ezés miatt dominál egy székelvies íz. Muszka székelve sem közbeszéd: sokféle nyelvjárásból, különböző vidékek adomakincséből és szemléletformájából áll össze. Ám mégiscsak „beszél” nyelv mindkettő, vagyis „hangokban” él igazán, amit az is mutat, hogy a Parti Nagy kötete is, a Muszkáé is megjelent hangoskönyv formában. (A beszélt nyelv írott változata okozza, hogy a nem nyelvi szellemesség nem mindig tud érvényesülni, például amikor Parti Nagy szövege Schmitt Pál helyesírását akarja kipécézni, a helytelenül leírt szó hatása megsemmisül a sajátos írásmódba ágyazva.) Muszkánál a nyelvjárások különféle hangzatai, „hang-ulatai” vesznek el; főképp olyankor gyengül az írásos forma, amikor amolyan „se füle, se farka” hasonlatokkal fonja be a beszéd kerítését (előadói intonációk nélkül a szöveg kusza és kapkodó).

A kötetbeli elbeszélő mindkét esetben „népfi”, naiv, hiszékeny, ugyanakkor alpári kicsit. Parti Nagy mesélője naivabb a Muszkáénál, a Muszkáé alpáribb (ám nevezhetjük akár szürrealisztikusabbnak is) a Parti Nagynál.

Parti Nagy elbeszélője könnyebben átverhető, ugyanakkor nemes ideákban hisz (meséiben a rossz gyakran átfordul, és jóvá változik, például amikor a köztársasági elnök nem írja alá az Új Alkotmányt, vagy I. Fülkefor, a kerál kijelenti, hogy ő is cigány). Ám az elbeszélés nyelve mégiscsak egy szimplább, bárdolatlanabb világgal azonosítja őt: mintha bele volna kódolva, hogy nem tudhatja, nem találhatja meg az igazi megoldást (nem képes megfelelő szinten működni). Az az egyszerű nyelv, amelyen megszólal, egyféle ítélet is (felette). Míg a népmesékben a valóság aktualitás-mentessé vékonyodik, míg a jó és rossz a mesélő fölé emelkedik, itt a mesélő nyelve jelenvalóbban földközeli. A nép számkivetett fia mindkét könyv esetében a folklórba süllyedt bölcsességfoszlányokkal igyekszik uralni valamit, morzsákat szedeget az asztal alatt, a fölötte zajló lakomán.

Parti Nagy szójátékai mindazonáltal a szöveget elemelik a szigorúan vett lélettől, ha van is történeteinek elbeszélője, az írói (zseniális) szótalálmányok kiemelik őt a beazonosíthatóság köréből („...Pünkösdre Schmitt-tér lett a Dísz tér, Schmitt-rend a becsületrend, kis üres mezővel a hamarossy

phd-nek”; vagy „Autósok daféja”, „Az erő nyelve a vízen jár”). Muszkánál az elbeszélő megmarad egy kocsmái stand up szószólójának. (De persze a távolban lévő a pesszimistább, míg vele szemben a testközeli mindig optimistább.)

Parti Nagy, jóllehet „népésszel gondolkozik”, áttételesebben dolgoz fel, finomabban csavar.

„Hogy a tisztótt újnácikat a tisztótt kormány néven nevezze, ahó még-escsak több köll enné! Tán majd jövőre, ha a csoportos megdunáztatás retorikai eszköze kerül sorra tréfás bemutatóval a Szálasi-tévé kamerája előtt. Mér es ne?! Hát mán az elme gépkarabélyát se szabad csattogatni a Kárpátok alatt? Mi van abba? Bármibe mi van, ha eccő megtehetik, meg es teszik, hejszen lassan ők lesznek a mérleg mocskos, ordas nyelve a kerál tátott retorikájába!” Muszka nem sokat csavar, vagy amennyiben mégis, „lefele” teszi. „Megkerestem, hol lakik, békopogtam, kinyitotta az ajtót, s egy ilyen fájin rokolyába vót, mint a cigányleánykák, s ahogy beléptem, aszongya, csókoljsza meg. Há én erre nyújtom a nyakam, s aszongya, nem ott, te kis-korú! S elég az hezzá, hogy addig-addig, hogy a szobába békerültünk, s bé a paplanos ágyba, s a fehérnép reám telepedett, s én nyaltam nekije ott, s aztán egy nagyot fingott, há, mondom, köszönöm, hogy levegőhöz juttatál.” A népieschítés a saját kardjába dől, ráadásul a dőlésnek nincs alsó határa. Eljutunk a népieschség szeméttárolóiig. És innen kezdve már nem lehet párhuzamba állítani a két könyvet.

SZEMLE

Szabó Róbert Csaba

FÖLÜLÍRT SÖTÉTSÉG

LAPSZEMLÉK DECEMBERTŐL JANUÁRIG

A *Korunk* több kiváló ügynök-számot készített már az évek során, Kántor Lajos föl is sorolja tanulmányában az erre vonatkozó bibliográfiai adatokat (2004/8., 2007/9.), mégpedig az aktuális, januári lapszám kapcsán, mely a *Múltunk jövője. Titkosszolgálati dossziék* címmel aktualizálja és ápdétolja a témát. Az, hogy 2014 januárjában mit lehet tudni a titkosszolgálatok termelte dossziék kutatásáról, jelen esetben kiemelten a Securitate működéséről, mert lényegében erről van szó, a román titkosszolgálat működésének különféle formáiról, szóval a jelen tudás, úgy tűnik, sokkal inkább csoportosul a módszertani kérdések köré, mint valaha. A hogyan olvassunk megfigyelési dossziékat kérdésre a januári *Korunk* több szerzője is kísérletet tesz választ adni, még akkor is, ha nem ez az elsődleges célja. Gyarmati György szövege például a kutatómunka tanulságainak összegzéseként fogható fel, és hasznos, gyakorlati támpontokat kínál az olvasáshoz. A módszertan, a kritikai olvasat legjobb, legizgalmasabb szövegei tehát vagy a hosszúságú kutatómunka tanulságaiból indul ki (Gyarmati György), vagy pedig a személyes érintettség mentén, például a saját megfigyelési dossziéit elemző szerzők tollából születik (Gálfalvi György, Dávid Gyula, Ilia Mihály). Érdekes egybeolvasni az egyes szövegek előtt kiemelt vezérmondatokat: szinte tökéletesen kimerítik a témáról tudható honi, aktuális kérdésfelvetések irányát, mely tagadhatatlanul egyszerre nosztalgikus hangütésű és precízen szövegcentrikus, emlékező és tisztázó, figyelmeztető és moralizálás helyett józan gondolkodásra intő, és akár: enyhén heroikus fogantatású is. Egészen döbbenetes a Dávid Gyula által bemutatott, az 1980-as szárhegyi Kriterion-írótáborra vonatkozó megfigyelési dossziék elemzése, a jelentéstevő(k) igyekezete és a nézőpontváltás tettenérése. Egyébként is megfigyelhető, hogy a perspektíva-váltás, a hogyan látták ők kérdése a dossziékkal foglalkozók mindegyikének fontos szempontnak tűnik.

Nem mellékesen szintén a januári *Korunk* hátsó traktusában Borbély András *Szerelem és politika. Egy titok archeológiája Szilágyi Domokos és Hervay Gizella költészetében* c. tanulmányában, Selyem Zsuzsa megállapításaira hivatkozva a következő mondatokat fogalmazza meg: „a művek értelmezésekor az életrajz és a politikai kontextus reflektált figyelembevétel is elkerülhetetlenné vált”, avagy a kérdésfelvetés lényege: „milyen politikai jelentések íródnak be a költői nyelv – politikamentesnek hitt – archívumába”. Kár, hogy a *Korunk* januári tematikáját uraló kiváló tanulmányok, esszék, elemzések fő sodrából kimaradt ez a szöveg, hiszen a hogyan olvassuk a szekusdossziékat típusú kérdésre kínál támpontokat, mégpedig irodalmi szövegek elemzése mentén. Borbély András nevével amúgy az elmúlt év talán egyik legjobb *Helikon*-számában, az utolsó, december 25-ikeiben is találkozhatunk, pontosabban nevezett szerző könyvéről (*Bálnakenyér*. AmbrooBook, Győr, 2013.) írt recenzióban. A hogyan írjunk könyvkritikát módszertanának mai vizsgálatához nem ajánlanám a Serestély Zalán, elméletiségében túlírt könyvismertetőjét, ám Borbély András novelláit annál inkább, megéri.

A *Helikon* 2013-as utolsó számában két kötelező szöveg is található, az első Szilágyi István karcolata, az ilyen mondatokért: „Belegázolnak a tó vizébe, fejüket kecsesen fölvetik, s máris távolodón gyűrődik mögöttük a hulám – majd lassan elfekszik fodra is. Aztán még látjuk odaát, mint kapaszkodnak ki a vízből – nemsokára ölbe kapja őket a fenyőrengeteg.” A másik olvasnivaló Kaáli Nagy Botondnak a 80 éves Gálfalvi Zsolttal készített interjúja. Öniróniával átítatott pálya- emlékezés, a romániai magyar értelmiség történetének életképeivel. Aztán fordul az esztendő: a *Helikon* idei első számának tőkesúlyát az Erdélyi Magyar Írók Ligája díjazottairól készült laudációk képezik, továbbá a Horváth Előd Benjámin készítette interjú Kabai Lóránttal, a miskolci *Műút* folyóirat szerkesztőjével, költővel és performerrel. Még tovább: „Néha előnt a boldog gondolat, hogy talán nincs Isten” – olvassuk Cărtărescut, kiváló fordításban (Kovács Kinga) ugyanitt.

A *Székelyföld* 2013/12-es számában örömmel fedezem fel a Vécsei Nagy Zoltán *Szocrelatív* című kiállítás-katalógusáról (persze, tudom, több ez mint egy sima katalógus) írt rövid ismertetőt. Az 1945–1965 közötti romániai magyar képzőművészetet áttekintő kiadvány a sepsiszentgyörgyi hasonló kiállítást kíséri, a kurátor Vécsei Nagy Zoltán tanulmányával és jó néhány színes reppóval. „Tanulmányában Vécsei Nagy Zoltán azt a kérdést is fölveti, amit már a kritikus Ion Frunzetti is pedzett egy 1957-es írásában,

hogy tudniillik miért van az, hogy éppen a hazai magyar művészek közül kötelezték el magukat olyan sokan a szocreál mellett.” Folytatás, válasz a *Székelyföld* decemberi számában, Murádin Jenő szemlájében.

Aztán csak az marad, hogy a Gyarmati György által a *Korunkban* emlegetett Simon and Garfunkel *Sound of Silence* című számára gondoljak, mint a csendben, titokban, zajtalanul dolgozó titkosszolgákra utaló lírai zeneműre, amikor beugrik az amerikai metálzenekar, a Nevermore *Sound of Silence*-feldolgozásának brutalitása, és elő is keresem a Youtube-ról. Ez is egyfajta ápdét: felülírása a mondandónknak, vagy éppen hangos, elégedetlen követelése és kimondása egyfajta most létező igénynek és igazságnak. Vagy az igazság vágyának. A kettő talán nem is ugyanaz. Csak a sötétség, csak az állandó. „Hello darkness, my old friend, I’ve come to talk with you again.”

Daniel Warmuz

ERDÉLYI SZÓBÁNYA TELE VAN IRODALMI VIRÁGOKKAL

SZÉLJEGYZETEK A BÁNYAVIDÉK
LENGYEL FORDÍTÁSÁHOZ

Erdélyben született magyar írók közül elsősorban Bodor Ádám, Dragomán György és Bartis Attila neve ismerős a lengyel olvasónak.¹ Jómagam a Ballassi Intézet műfordító programjának volt hallgatójaként a prózaórákon további szerzőkkel és szövegekkel ismerkedtem meg: Láng Zsolt – *Az ol-talom kolostora*, Székely János – *Pálinkás*, Máté Angi – *Mamó*). És Vida Gábor *A kétely meg a hiába* című kötetében található három novellát fordítottam le mestermunkámnak. A következő, és talán nem az utolsó író ezen a listán Potozky László, akinek *Nappá lett lámpafény* című novella-gyűjteményét szintén fordítási igénnyel olvastam.

A gazdag prózairodalmi kínálat ellenére itt mégis a drámafordításnak szeretném szentelni ezen sorokat. Székely Csaba *Bányavidék* című trilógiáját szintén a fenti képzés drámaóráján ismertem meg, és rögtön tudtam, hogy érdemes figyelni erre a drámaíróra és fordítani a darabjait. Lefordítottam a *Bányavirág*ot, és a sikeres varsói bemutatás igazolta választásomat.

Egy bánya a felszíni világ fordított képének látható, amely titokzatos és talán legendás kincseket tartalmaz. Olyanokat, mint a *Bányavirág*-beli drágakövek, amelyekről Irma mesél Ivánnak. A felszíni vidéken pedig: megvalósulatlan szerelem, teljesíthetetlen vágyak, remény elvesztése, életfrusztráció, emberek közötti viszonyok bonyolódása, harag és gyűlölet – egyetemes és emberekhez közel álló témák, így a Székely Csaba teremtette vidék egyfajta univerzummá válik, amit nevezhetünk szegénymitológiának. Ennek a világnak a helyszíne egy isten háta mögötti, leromló bányatelep. Lakói szegénységben élő, de karakterükben gazdag figurák: a porul járó Iván, az

életben elveszett orvos Mihály, az eszelős Illés, a korrupt polgármester, Ince, a szélsőjobbboldali Izsák, a rossz helyre kerülő román rendőr, Florin, az alkoholistapap, Ignác, a pap szeretője és a beteljesületlen művészlélek, Marci, a szklerózisba menekülő Irén, valamint, talán a legszerencsésebb közülük, a féleszű Sánta Feri, aki reménytelen helyzetének ellenére Orosz- és Írországban is járt (ami egyébként egy intertextuális pukedli Székely Csaba „fő forrásai”, Anton Pavlovics Csehov és Martin McDonagh előtt).

Mitikus jelleget a trilógia címeiben szereplő *v* betűs kulcsszavak őriznek, mintha egyfajta elátkozó szavak lennének, ami örökkévaló és egyetemes történetnek erősíti meg az egészet, és ez a szójáték sajnos elmarad a lengyel fordításban. Ennek az univerzumnak a nyomorú és tökéletlen folytonosságát továbbá a legtöbb figura *I* betűs neve jelzi, és mivel minden világban valami rendhagyó elem is megjelenik, így a bányavidéken is: kívülálló emberek lépnek fel a színpadra, azaz Mihály, Florin és Márton, és alakjuk körül fejlődik ki a dramaturgia. De mivel a föld alatti világ el van fordítva, mint egy torzító tükörben, úgy a *Bányavidék* figurái is elvesztették eredeti szerepüket – a falu első emberei (polgármester, pap, tanító) fergeteges kárt okoznak a többi lakónak, miközben az egészséges látásmód két kissé eszeveszett szereplőben marad meg, azaz Illésben és Irénben.

A legnagyobb kihívás, amellyel szembesültem a munka során, a sajátos világ átültetése volt. Annál nehezebb volt a feladat, hogy azt a bizonyos kettősséget akartam fenntartani: hogy az Erdélyből származó és az erdélyi világ elemeiben gazdag dráma Lengyelországban is érthető és érezhető legyen. Néprajzi tanulmányokban szokás a székely hagyományokat a lengyel Tátra-vidéki kultúrával összevetni. A közös terület, amely a Kárpát-tengelyen alapul, legjobban a (táj)nyelvben, mezőgazdaságban, népies ruházatban illetve gasztronómiai hagyományokban látható. Így az én képzettársításom is ezen az úton ment végig. A két kultúra párosítása legjobban a címekben látható: *bánya-* jelzőből lengyelül *bański* lett. Maga a szó, bár használatos több szláv nyelvben, a mai lengyel irodalmi nyelvben már nem jelenti azt, hogy *bánya*, viszont megmaradt két Tátra-vidéki település nevében: Bańska Wyżna (*Felsőbánya*) és Bańska Nizna (*Alsóbánya*). Etimológiailag a falvak az egykori bánya felé vezető út után kapták meg a nevüket. Érdekes módon a szó két szlengkifejezésben továbbra is létezik, amelyek egyébként tökéletesen összhangzanak a drámatrilógia világával: *być na bani* (tökéletesen lenni), *być do bani* (valami aljas, szívás).

A kultúrák közötti párhuzamokat még tovább ki lehetne bontani. A fent említett településektől 40 kilométernyi távolságban fekvő Łącko *śli-*

wowicának, azaz a híres kislengyelországi szilvapálinkának a származási helye. A darabban megjelenő dalbetéteket (*Gyere velem a Hargitára, Kicsiny falum, ott születtem én*) lengyel Tátra-vidéki énekekre lehetne kicserélni.

A másik kihívást a színes és gazdag nyelvezet jelentette, és elsősorban a káromkodások. Mindenki, aki műfordítással foglalkozik, tudja, hogy ez az egyik legfinomabb kérdés ebben a foglalkozásban. A lényeg, hogy a durva megfogalmazás mögött valóságos használat álljon a célnyelven is. Ez a feladat még annyiban bonyolultabb a *Bányavidék* esetében, hogy a sértő szavak egyszerre viccesen hangzó kifejezésekké virágoznak ki. Erre jön még az, hogy Székely trilógiája többnyire tájnyelven íródott meg, így a műfordítónak szintén sajátos és „igéző” nyelvezetet kell teremtenie. Természetes, hogy egy ilyen szöveget nem lehet teljesen átírni egy idegen tájnyelvre. Úgy oldottam meg ezt a problémát, hogy egyfajta szépirodalmi, köz- és tájnyelvi keveréket használtam. A káromkodások esetében lengyel kabaréhoz illetve irodalom-klasszikusokhoz nyúltam, és a legnagyobb segítséget Stanisław Ignacy Witkiewicz-től kaptam meg, aki hasonlóan pikáns káromkodásokat alkalmaz a *Cipészek* című drámájában. Így egyfajta irodalmi híd jöhet létre a két zseniális darab között a megidézett káromkodások révén.

Egy drámafordítás minősége felolvasva, előadva, azaz hallva ítéltető meg. 2013. július 8-án a Magyar Dráma Lengyelországi Napjai keretében a Tadeusz Słobodzianek vezette varsói Teatr Dramatycznyban Egressy Zoltán *Sóska, sültkrumpli*ja és Háy János *Völgyhídja* mellett a *Bányavirág*ot is felolvasószínház keretében bemutatták a lengyel közönségnek.²

Az előadást közönségtalálkozó követte, és a résztvevő szerzőt, rendezőt, színészeket, műfordítókat és a teremben ülő magyar színházi szakembereket illetve a lengyel nézőket a *Bányavirág*-beli székelyvilág lehetséges átültetése érdekelte legjobban. Néhányan problematikusnak tartották Tátra-vidéki átalakítását. Helyette Lengyelország olyan lepusztult régióit javasolták, ahol a bezárt bányák vagy gyárak miatt a lakók küzdenek a munkanélküliséggel, ami öngyilkossághoz is vezet. Számomra emberi tragédiákról szól a *Bányavirág*. A Tátra-vidékre utaló kisebb elemek pedig a lengyel nézőhöz közelítik ezeket a tragédiákat, és csak egy lehetséges szempontot teremtenek. Másfelől a *Bányavidék* külföldi színpadra állítása ötletes és egyszerre bátor adaptációt igényel. Például a felolvasás rendezője úgy képzelte el Ivánék tragédiáját, mint egy márquezi Macondót, ahol a főszereplő házát, tehát a darab központját akasztottaknak egy szürreális erdeje veszi körbe...

A *Bányavirág* és a *Bányavíz* után már csak a trilógia második részének lengyel fordítása van hátra, ami annyiban nehezebb a fordítás és a színpadi átültetés szempontjából, hogy a magyar és román erdélyi együttlétet meséli el, és ez Lengyelországban kevésbé evidens és súlyos kérdés. Mindenképpen próbálni kell, netán új, érdekes vitát is kezdeményez egy ilyen téma. Ám a műfordító egyfajta bányász is, felszínre hozza a két kultúra, nyelv különbségét, és a nehézségek dacára mégis egy másik kultúra „bányavirágait” közvetíti. És hisz abban, hogy az erdélyi irodalmi bánya még tele van más virágokkal.

JEGYZETEK

¹ A felsorolt szerzők következő művei jelentek meg eddig lengyel nyelven: Bodor Ádámtól *Okręg Sinistra* (*Sinistra körzet*, Czarne Kiadó, 2001), *Wizyta Arcybiskupa* (*Az érsek látogatása*, Czarne Kiadó, 2002), *Zapach więzienia* (*A börtön szaga*, Czarne Kiadó, 2004), valamint *Z powrotem do uszatej sowy* (*Vissza a fülesbagolyhoz*, Czarne Kiadó, 2007), Dragomán Györgytől *Biały król* (*A fehér király*, Czarne Kiadó, 2007) és Bartis Attilától *Spokój* (*Nyugalom*, W. A. B. Kiadó, 2005).

² Az eseményt a Krakkói Magyar Centrum szervezte magyarországi színházi szakemberek tanulmányútja kísérte. A felolvasást Wawrzyniec Kostrzewski rendezte, és a következő színészek adták elő: Przemysław Bluszcz (Iván), Piotr Siwkiewicz (Mihály), Olga Sarzyńska (Ilonka), Mariusz Drężek (Illés), Izabela Dąbrowska (Irma).

Kinde Annamária

(1956–2014)

RÓZSAVÉR. VÉGEÉRHETŐ

Álomba lépsz, ha tűzbe lépsz.
Ha simogatnál parazsat,
Hiába hogy a lángnak élsz,
Majd híred-hamvad sem marad.

Körülölel, föld nem hagy el,
Körmöd hiába vájja fel,
Felszánthatod, úgysem ereszt,
Mert jól tudja, hogy az leszel.

Lenyom a súly, hegy rád borul,
Alatta gyémánttá lehetsz,
Kripta-mélyben a kincs te vagy,
Kínodból hús forrást ereszt.

Vízcsepp, ha fut, szív nyit kaput.
Eltorzul majd, és megragyog.
Tanulható a tisztaság.
Hozzád érnek a csillagok.

Megtart az ég, csak tiszta légy.
De hol leszel, ha nem vagy itt?
S ott kit látsz majd, kivel leszel?
És kinek mondasz valamit?

Húz égi vágy, lenget az ág,
Felkap a szél. Röviden ints.
Ajtódon, amely itt marad,
Céltalan, reszkető kilincs.

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@rdslink.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 72, fél évre 36, negyedévre 18 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 50 EURO, tengerentúlra 65 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982